

॥ ಓಂ ಶ್ರೀಗುರುಭ್ಯೋನಮಃ ಹರಿಃ ಓಂ ॥

॥ ಶ್ರೀಗುರುಡವಾಹನಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಸಿಂಹಾಭಿನ್ನ ಶ್ರೀಜಗನ್ನಾಥವಿಠಲಾಯನಮಃ ॥

ಸಂಧಿ - ೧೨

ಸ್ವಗತಸ್ವಾತಂತ್ರೈ ಸಂಧಿ

ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ ಗುರುಗಳೆ |

ಕರುಣದಿಂದಾಪನಿತು ಪೇಳುವೆ |

ಪರಮಭಗವದ್ಭಕ್ತರಿದನಾದರದಿ ಕೇಳುವುದು ॥ ಪ ॥

ಮೂಲ :-

ಸ್ವಗತ ಸ್ವಾತಂತ್ರಿಯ ಗುಣವ ಹರಿ |

ತೆಗೆದು ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟೆದು |

ಭೃಗುಮುನಿವ ಪೇಳಿದನು ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ಮು ಕ್ಷಿತಿಪನಿಗೆ ॥

ಶ್ರೀಹರಿಯು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಅಖಿಳ ಜೀವರಲ್ಲಿ ತನ್ನಲ್ಲೇ ಇರುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರವನ್ನು ಇಟ್ಟು, ಜೀವನ ದ್ವಾರಾ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿಸಿ, ಆ ಪ್ರಯತ್ನಾನುಸಾರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುವ ತತ್ತ್ವವಿಚಾರವನ್ನು ಭೃಗುಮುನಿಗಳು ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ಮು ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದನು ಎಂದು ಕಥಾಪ್ರಸಂಗ ದ್ವಾರಾ ಪ್ರಸಕ್ತ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪದ್ಯ—೧

ಮೂಲ :-

ಪರಮವಿಷ್ಣು ಸ್ವತಂತ್ರ ಮಾಯಾ |
ತರುಣಿ ವಕ್ಷಸ್ಥಳನಿವಾಸಿಯು |
ಸರಸಿಜೋದ್ಭವ ಪ್ರಾಣರೀವರು ಸಚಿವರೆನಿಸುವರು ||
ಸರ್ವಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ಪ್ರಿಯ |
ರುರಗಭೂಷಣಹಂಕೃತಿತ್ರಯ |
ಕರೆಸುವನುರೇಂದ್ರಾರ್ಕ ಮುಖರಿಂದ್ರಿಯಪರೆನಿಸುವರು || ೧ ||

ಅವತರಣಕೆ :-

ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ವಿಷ್ಣು, ಶ್ರೀಹರಿಯ ವಕ್ಷಸ್ಥಳನಿವಾಸಿನಿಯಾದ
ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀ, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಸಕಲತತ್ತ್ವಭಿಜ್ಞಾನಿದೇವತೆಗಳನ್ನು ತಾರತಮ್ಯತ್ವೇನ
ಸ್ಮರಿಸಿ, ಪ್ರಸಕ್ತಸಂಧಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾರೆ—ಪರಮವಿಷ್ಣು—ಎಂಬ
ಪ್ರಥಮ ಪದ್ಯದಿಂದ. ||೧||

ಪ್ರತಿಸದಾರ್ಥ

ವಿಷ್ಣು—ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತನೂ, ಪರಿಪೂರ್ಣನೂ ಆದ ವಿಷ್ಣುಶಬ್ದ
ವಾಚ್ಯನಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು. ಪರಮ—ಸರ್ವೋತ್ತಮನು. ಸ್ವತಂತ್ರ—
ಅನ್ಯಾಧೀನವಲ್ಲದ ತನ್ನದೇ ಆದ ಸರ್ವಸ್ವಾತ್ಮತ್ವವೆಂಬ ಧರ್ಮ ಉಳ್ಳವನು.
ಮಾಯಾ—ಮಾಯಾನಾಮಕರಾದ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರು, ತರುಣಿ—
ಶ್ರೀಹರಿಯ ಪತ್ನಿಯು, (ನಿತ್ಯಯೌವ್ವನಸಂಪನ್ನೆ). ವಕ್ಷಸ್ಥಳನಿವಾಸಿಯು—

ಶ್ರೀಹರಿಯ ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯಾವಿಯೋಗಿನಿಯಾಗಿ ವಾಸಮಾಡುವವರು. ಸರಸಿಜೋದ್ಭವ-ಕಮಲೋದ್ಭವರಾದ ಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮದೇವರು, ಸ್ರಾಣರು-ಶ್ರೀಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನಾಮಕರಾದ ಶ್ರೀವಾಯುದೇವರು, ಈರ್ವರು-ಇವರಿಬ್ಬರೂ, ಸಚಿವರೆನಿಸುವರು-ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಮಂತ್ರಿಗಳೆನಿಸುವರು. (ಅವನ ಆಜ್ಞಾಧಾರಕರು). ಸರ್ವಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ-ಜೀವರ ದೇಹಗತ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ದ್ವಾರಾ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಸಕಲಕ್ರಿಯಾಕಲಾಪಗಳಲ್ಲಿ, ತತ್ತ್ವಿಯರು-ಶ್ರೀಹರಿ, ರಮಾ, ಬ್ರಹ್ಮವಾಯುಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಂತಪ್ರಿಯರಾದ, ಉರಗಭೂಷಣ-ಸರ್ಪ ಭೂಷಣರಾದ ಶ್ರೀರುದ್ರದೇವರು, ಅಹಂಕೃತಿತ್ರಯ-ವೈಕಾರಿಕಾಂಹಕಾರಕ್ಕೆ ಶೇಷದೇವರೂ, ತೈಜಸಾಹಂಕಾರಕ್ಕೆ ಗರುಡದೇವರೂ ಮತ್ತು ತಾಮಸಾಂಹ ಕಾರಕ್ಕೆ ಶ್ರೀರುದ್ರದೇವರೂ, ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅಹಂಕಾರತತ್ತ್ವತ್ರಯಾಭಿಮಾನಿ ಗಳೆಂದು, ಕರೆಸುವ-ಕರೆಯಿಸಲ್ಪಡುವ ದೇವತಾವರ್ಗ. ಅಮರೇಂದ್ರ-ಸುರಾಧಿಪನಾದ ಇಂದ್ರ, ಅರ್ಕ-ಸೂರ್ಯ, ಮುಖರು-ಇತ್ಯಾದಿ ಇತರ ದೇವತಾಗಣ, ಇಂದ್ರಿಯಪರು-ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಳು (ತತ್ತ್ವೇ ತರು) ಎನಿಸುವರು-ಎಂದು ಕರೆಯಿಸುವವರಾಗುತ್ತಾರೆ.

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು

ಶ್ರೀಸಂಕರ್ಷಣ ಒಡೆಯರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ -

ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ್ದು, ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸಂಧಿ. ದತ್ತ-ಎಂತ ಏಕೆ ನಾವು ಬಂತು-ಎಂದರೆ, ಜೀವಿಗೆ ಅನಾದಿಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವದೆ, ಅದರಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮ ಅನಾದಿಯಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರರೂಪನಾಗಿ ಬಿಂಬನಾಗಿ ಇದ್ದಾನೆ. ಇದು ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಸತಕ್ಕದ್ದು, ತ್ರಿಗುಣಕಾರ್ಯ ಮಾಡಸೋದಕ್ಕೆ ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕ ಜಡದೇಹ ದತ್ತಮಾಡಿದಂತೆ ಜಡಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದತ್ತಮಾಡತಾನೆ. ದತ್ತಕೃತ್ಯ ತನಿ ಪ್ರಕಾರ ಸುಸ್ವಯಂವು ಜಡಕಾರ್ಯಗಳ ನಿಯಮನ ಮಾಡವೇಕೆಂದರೆ

ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಇಚ್ಛಾ ಹುಟ್ಟಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಸ್ವರೂಪಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದತ್ತ ಮಾಡಿದ. ಸ್ಥೂಲದೇಹಪ್ರಾಪ್ತಿಕಾಲಕ್ಕೆ ಜಡಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದತ್ತ. ದತ್ತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಎಂಥಾದ್ದಾಗಿ ನಡೆಸತಾನೆ ಎಂದರೆ, ಜೀವನಿಂದ ನಡೆಸತಕ್ಕ ಪ್ರಯತ್ನ ದಾವದದೆ ಅದರನ್ನ ಆ ಪ್ರಯತ್ನಾನುಸಾರವೇ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿ ಮಾಡಿಸತಾನೆ. ಇಂಥಾದ್ದೆ ದತ್ತಮಾಡಿ ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಜೀವನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆ 'ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ' ಎಂತ ಹೆಸರು. ಪ್ರಯತ್ನಾನುಸಾರ ಕಾರ್ಯ ನೆರವೇರಿದರೆ ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕಾರ್ಯ ಎಂದೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಸ್ವಗತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕಾರ್ಯ ಎಂಥಾದ್ದೆಂದರೆ, ಸ್ವಗತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ್ವಾರಾ ಜೀವನ ಕಡಿಯಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿಸಿ, ಆ ಪ್ರಯತ್ನಾನುಸಾರ ಕಾರ್ಯ ನೆರವೇರಿಸದೇ ಹೋಗೋಣ ದಾವದದೆ—ಇದು ಸ್ವಗತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕಾರ್ಯವೆಂದೂ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇದೇ ಪಕ್ಷಾಪಕ್ಷಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸತಕ್ಕದ್ದು, ತನ್ನಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗಮಾಡಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ತನ್ನಗತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗೆ ವಿಭಾಗಮಾಡಿ ಕೊಡತಾನಾದಕಡಿಯಿಂದ ಸ್ವಗತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಎಂತ ನಾಮ ಬಂತು.

ಸರ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕಾರ್ಯ ಎಂಥಾದ್ದೆಂದರೆ, ಕಾರ್ಯಾನುಕೂಲವಾಗ ಬೇಕು ಎಂಬ ಇಚ್ಛಾ ಮಾತ್ರ ಹುಟ್ಟಿಸಿಕೊಡೋಣ. ಅದು ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲದೆ ಪ್ರಯತ್ನರಹಿತನಾಗಿ ಇರೋಣ. ಅಂಥಾದ್ದು ಆ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿ ಆಗೋಣ ಇದೆಂಬುದೇ ಸರ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ.

ಈ ಸ್ವಾಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಭೃಗುಕುಲವನ್ನ ಪಾಲನಿ ಮಾಡಿದ ಶ್ರೀಪರಶು ರಾಮದೇವರು ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ಮರಾಯಗೆ ಹೇಳೋಪನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅದರನ್ನ ವಿವರ ಮಾಡತೇವೆ ಎಂತ ಶ್ರೀಜಗನ್ನಾಥದಾಸರ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ.

ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಳನ್ನ ಹೇಳತಾರೆ. ಅಂದರೆ ಸ್ವಗತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದಾವ ಭಗವದ್ರೂಪದಿಂದ ವಿಭಾಗವಾದದ್ದು, ದಾರದಾರಿಗೆ ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು—ಎಂಬುದನ್ನ ಹೇಳತಾರೆ.

ಸರ್ವತ್ರವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ವಿಷ್ಣು ಶಬ್ದವಾಚ್ಯ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದವ. ಇವನಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮರುದಾರೂ ಇಲ್ಲದವ. ಅನ್ಯಾಧೀನ ನಲ್ಲದ ಸ್ವಾಧೀನಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಉಳ್ಳವ. ರಮಾಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿಗಳು ಸ್ವಾಧೀನಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯರಲ್ಲ. ವಿಷ್ಣು ಅಧೀನವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವುಳ್ಳವರು. ಪ್ರಭುರ್ಹಿ ಜೀವೋ ಜಡವುಪೇಕ್ಷ್ಯ ಆಸ್ತೇವಾಭಿಮಾನಿಕಂ ಕರ್ತೃತ್ವಂ ಜೀವಸ್ಯ- ಎಂಬ ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯ. ಈ ವಿಷ್ಣುವಿನ ತರುವಾಯ ನಿತ್ಯಯೌವ್ವನೆಯರಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಿವಾಸಿನಿಯರಾದ ಮಾಯಾಸಾಂಕೇತರಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವೇರು ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕ ಅವ್ಯಕ್ತಾಭಿಮಾನಿಯಾದವರು ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭ ದೇವರ ಲೋಕಾತ್ಮಕ ನಾಭೀಕಮಲದಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರು, ವಿರಾಟ್‌ರೂಪದಿಂದ ಜನಿಸಿದ ವಾಯುದೇವರು ಇವರಿಬ್ಬರು (ಜೀವೋತ್ತಮರು) ಸ್ವರೂಪತಃ ಸಮಾನರು. ಸಾಧನಾವಶಿಷ್ಟದಿಂದ ಕೀಚಿತ್ ನ್ಯೂನಾಧಿಕ್ಯರು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಮಹತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿಗಳೆಂತಲೂ, ವಾಯು ದೇವರು ವಿಜ್ಞಾನತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿಗಳೆಂತಲೂ ಎನಿಸುವರು (ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಮಂಗಳಾಚರಣಸಂಧಿ ಶ್ರೀವಾಯುದೇವರ ಸ್ತೋತ್ರಭಾಗದಲ್ಲಿ ನೋಡ ಬಹುದು.) ರಮಾದೇವೇರಕಿಂತಲೂ ನ್ಯೂನರು. ಈ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯುಗಳು ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ರಮಾ ಮಧುಸೂದನರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತಪ್ರಿಯರು ಹಾಗೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಷಯಕವಾದ ಸಮಸ್ತಕರ್ಮಗಳ ಮಾಡೋದರಲ್ಲೂನೂ ಪ್ರಿಯರಾದವರು. ಅನ್ಯಕರ್ಮಾಸಕ್ತರಹಿತರು ಎಂತ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಈ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯುಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯರಾದವರು ಅಹಂಕಾರ ತತ್ತ್ವದಲ್ಲಿ ಪ್ರಭೇದಗಳಿಂದ ಕರಸುವ ವೈಕಾರಿಕ, ತೈಜಸ, ತಾಮಸ ಈ ಮೂರುಭೇದಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ ಅಹಂಕಾರತ್ರಯ ದಲ್ಲಿ, ಸರ್ಪಭೂಷಣರಾದ ರುದ್ರದೇವರು, ಉಪಲಕ್ಷಣಯಾ, ಶೇಷದೇವರು ಗರುಡದೇವರೂ ಗ್ರಾಹ್ಯ. ವೈಕಾರಿಕಕ್ಕೆ ಶೇಷದೇವರು, ತೈಜಸಕ್ಕೆ ಗರುಡ ದೇವರು, ತಾಮಸಕ್ಕೆ ರುದ್ರದೇವರು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮೂರು ಮಂದಿ ಅಭಿಮಾನಿ ಗಳು. ಮನೋಭಿಮಾನಿಯಾದ ಇಂದ್ರದೇವರು, ನೇತ್ರಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ಸೂರ್ಯದೇವರು ಇವರೇ ಮೊದಲಾದ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಮಂದಿ ದೇವತೆಗಳು ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿಗಳೆಂದು ಎನಿಸೋವರಾಗತಾರೆ. ಇವರು ಬ್ರಹ್ಮವಾಯು ಗಳಿಗೆ ಪ್ರಿಯರಾದವರು. ಸಮಸ್ತಪ್ರಾಣಿಗಳ ಏಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ

ಆಯಾ ಇಂದ್ರಿಯಜನಿತ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಈ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಅನುಸಂಧಾನ ಮಾಡಬೇಕು, ಮತ್ತು ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯ ನಿಯಾಮಕತ್ವ ವಾಯುದೇವರಿಗೆ ಇರೋದಾಗಿ ಅದೆ, ಆದ್ದರಿಂದ ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಇಂದ್ರಿಯಜನಿತ ಸರ್ವಕರಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವದೇವತಾಂತರ್ಗತದಲ್ಲೂ ಹಾಂಗೆ ಆಯಾ ಕರ್ಮಾಂತರ್ಗತರಾದ ದೇವತಾಂತರ್ಗತದಲ್ಲೂ ವಾಯುದೇವರನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿ ತದಂತರ್ಗತ ಪರಮಾತ್ಮನ್ನು ಚಿಂತಿಸಬೇಕೆಂತ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ||೧||

ಭಾವಪ್ರಕಾಶಿಕೆ

ಪೂರ್ವಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಟ್ಟ ವಿಷಯವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರೂ ದಾರ್ಢ್ಯಜನನಕ್ಕಾಗಿ ಅದೇ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಈ ಸಂಧಿಯಲ್ಲೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಭೃಗುಮುನಿಪ ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಭೃಗುಮುನಿಗಳು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿರುವುದನ್ನೇ ನಾವು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ದಾಸಾರ್ಯರು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ,

ಶ್ರೀವಿಷ್ಣು ಪರಮಸ್ವತಂತ್ರನು. ಪರಮಾತ್ಮನ ವಕ್ಷಸ್ಥಳನಿವಾಸಿಯು ಮಾಯಾ ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ರಮಾದೇವಿಯರು, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು, ಪ್ರಾಣದೇವರು ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳು. ಮತ್ತು ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲೂ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತಪ್ರಿಯರು. ಮೂರು ವಿಧವಾದ ವೈಕಾರಿಕ, ತೈಜಸ, ತಾಮಸವೆಂಬ ಅಹಂಕಾರಕ್ಕೆ ಅಭಿಮಾನಿಯಾದ ರುದ್ರದೇವರೂ ಕೂಡ ಮಂತ್ರಿಯೇ. ಈತನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಯು ಇಂದ್ರನೂ. ಸೂರ್ಯಾದಿಗಳೂ, ಮಿಕ್ಕ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಿಗಳು. ||೧||

ಭಾವದರ್ಪಣ

ಈಗ ಶ್ರೀಹರಿಯಿಂದ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಭಾಗ ದಾರ್ಢ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಯದೆ ಹೋದಲ್ಲಿ ಸಾಧನಾದಿಗಳು ಯಾರಿಂದ ಆಯಿತೆಂಬೋದು ಸಂಶಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂಥ ಸಂಶಯ ಸರ್ವದಾ ಇರಬಾರದೆಂದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ

ವಿವರ ಯಥೋಚಿತಮಾಡಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ತೃಪ್ತಿಯಾಗದೇ ಕರುಣಾಶಾಲಿಗಳಾದ ದಾಸಾರ್ಯರು ದಾರ್ಥಾರ್ಥ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಸೋ ಉದಿಶ್ಯ ಸ್ವಗತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಧಿ ಉಪಕ್ರಮಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸ್ವಗತ ತದುಕ್ತಂ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯೇ "ಸ್ವತಂತ್ರಃ ಪರಮೋವಿಷ್ಣುರ್ಭಾರ್ಯಾ ತಸ್ಯಾಂಗಸಂಗಿನೀ | ಬ್ರಹ್ಮಾ ಪ್ರಾಣಶ್ಚ ಸಚಿವೌ ಸರ್ವಕಾರ್ಯೇಷು ತತ್ಪ್ರಿಯೌ | ತ್ರಿವಿಧಾಹಂಕೃತಿ ಸಾಕ್ಷಾದ್ರೂಪೋಪಿ ಸಚಿವಃ ಸ್ಮೃತಃ | ಮನಸೋಧಿಪತಿಃ ಶಕ್ರೋಽರ್ಕಾದ್ಯಾ ಇಂದ್ರಿದಾಧಿಪಾ"—ಇತಿ | ಸ್ವಗತ-ತನ್ನಲ್ಲಿದ್ದಂಥ, ಪರಮ-ಸರ್ವೋತ್ತಮ ಎಂಬರ್ಥ. ಮಾಯಾ- ಲಕ್ಷ್ಮೀ, ಸಚಿವ- ಪ್ರಧಾನಿಗಳು, ಉರಗಭೂಷಣ-ರೂದ್ರ, ವೈಕಾರಿಕ ತೈಜಸ ತಾಮಸ ಎಂಬ ಅಹಂಕಾರತ್ರಯಕ್ಕೆ ಅಭಿಮಾನಿಯಾದ ಗರುಡ, ಶೇಷ, ರುದ್ರರು ಇಂದ್ರಿಯಾಧಿಪರು. ||೧||

ಶ್ರೀನ್ಯಾಸದಾಸಸಿದ್ಧಾಂತಕೌಮುದೀ

ಸ್ವಗತೇತಿ | ಪರಮ ಇತಿ ||೧||

ಕನ್ನಡಾರ್ಥ

ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದ ಭೃಗು-ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ಮರ ಸಂವಾದದಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದಾನವನ್ನಾ ಹೇಳಲಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನೇ ದಾಸರಾಯರು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ. ೨೧ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ-

"ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುವು ಸ್ವತಂತ್ರನು. ಅವನ ಪತ್ನಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು ವಕ್ಷಸ್ಥಲದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯಿಸಿರುತ್ತಾಳೆ. ಬ್ರಹ್ಮ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಣದೇವರು ಸಚಿವರು. ತ್ರಿವಿಧಾಹಂಕಾರಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಗರುಡ, ಶೇಷರೂ ಸಹ ಅವಾಂತರ ಸಚಿವರೇ ಆಗಿರುತ್ತಾರೆ. ಇಂದ್ರನು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಿಯು. ಸೂರ್ಯ ಮುಂತಾದವರು ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿಗಳು; ಎಂದು ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಭೃಗುಋಷಿಗಳು ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ಮನಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಿರುತ್ತಾರೆ. ಅದನ್ನೇ ಒಂದು ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ

ಅನುವಾದಿಸುತ್ತಾರೆ “ಪರಮ” ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ “ಪ್ರಿಯ”ವೆಂಬ ಪದವನ್ನು
 “ಸಚಿವ” ಎಂಬ ಪೂರ್ವಪದಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸಬೇಕು. “ಅರಸು” ಎಂಬ ಪದವನ್ನು
 “ಮನಸ್ಸಿಗೆ” ಎಂದು ಅನ್ವಯಿಸಬೇಕು. ||೧||

ಶ್ರೀಗುರುಹೃದಯಪ್ರಕಾಶಿಕೆ

ಜೀವನಿಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರಕರ್ತೃತ್ವ ಭೋಕ್ತೃತ್ವರೂಪ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ,
 ಪ್ರಭುರ್ಹಿ ಜೀವೋ ಜಡಮಪೇಕ್ಷ್ಯ | ಅಸ್ತೇವಾಭಿಮಾನಿಕಂ ಕರ್ತೃತ್ವ ಜೀವಸ್ಯ ||
 ಎಂಬ ಗೀತಾಭಾಷ್ಯೋಕ್ತಿ ರೀತ್ಯಾ ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಅಭಿಮಾನ ಮೂಲಕ
 ಜೀವರಿಗೆ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪ ಲೇಪವಾಗುವುದೆಂದೂ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೆಂಬ ಈ ೧೬ನೇ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ (೧೭ನೇ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ),
 ದೇವರು ತಾರತಮ್ಯಕ್ರಮದಿಂದ ಇಟ್ಟಿರುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವ
 ಹರಿಕಥಾರೂಪ ಅವ್ಯತದ ಸಾರವೆಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಗುರುಕರುಣದಿಂದ
 ಯಥಾಶಕ್ತಿ ವರ್ಣಿಸುವುದನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ, ಶ್ರೀಹರಿಭಕ್ತರು ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ
 ಕೇಳುವುದು, ದೇವರು ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ತೆಗೆದು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ
 ಸರ್ವಜೀವರಿಗೆ ಹಂಚಿಕೊಟ್ಟ ಕ್ರಮವನ್ನು ಭೃಗುಮಹರ್ಷಿಗಳು ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ಮ
 ರಾಜನಿಗೆ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ವಿವರಿಸುವೆವು—ಎಂದೂ ಸಂಧಿ
 ಸೂಚನೆಯ ಅರ್ಥ. ||ಸಂ | ಸೂ||

ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ವಿಷ್ಣುವು ಸ್ವತಂತ್ರನು ಎಂದರೆ, ಪರಪ್ರೇರಣಾದಿ
 ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ತಾನೇ ಕ್ರಿಯಾನಿರ್ವಾಹಕನು. ಮಾಯಾತರೂಣಿಯೆಂಬ
 ಶ್ರೀರಮಾದೇವಿ (ರಾಜಪತ್ನಿಯಂತೆ) ವಕ್ಷಸ್ಥಳ ನಿವಾಸಿನೀ ಎಂದರೆ—ಶ್ರೀಹರಿಗೆ
 ಅತ್ಯಂತಪ್ರಿಯಳಾದ್ದರಿಂದ ದೇವರ ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ವಾಸಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದ
 ವಳು. ದೇವರಂತೆ ನಿತ್ಯಮುಕ್ತಳಾದಾಗ್ಯೂ, ತದಧೀನಕ್ರಿಯಾವುಳ್ಳವಳು.
 ಸರಸಿಜೋದ್ಯವನೆಂಬ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು, ವಾಯುದೇವರೂ ಸಹಾ ಪ್ರಭುವಾದ
 ದೇವರಿಗೆ ಸಚಿವರೆಂಬ ಮಂತ್ರಿಗಳಂತೆ ಸರ್ವಕರ್ಮಗಳೆಲ್ಲೂ ರಮಾ ನಾರಾಯಣರಿಗೆ
 ಪ್ರಿಯರು. ಉರಗಭೂಷಣನೆಂಬ ಸರ್ಪಾಲಂಕಾರಯುಕ್ತರಾದ, ಅಹಂಕೃತಿ

ತ್ರಯವೆಂಬ ವೈಕಾರಿಕ -ತೈಜಸ - ತಾಮಸರೂಪಗಳೊಳ್ಳು ರುದ್ರದೇವರು, ಮಹೇಂದ್ರಾರ್ಕರೆಂಬ ಇಂದ್ರ, ಸೂರ್ಯ ಮುಂತಾದ ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಳೂ ಅಧಿಪರೆಂದು ಕರೆಸುವರು—ಎಂದರೆ, ರಾಜನ ಅಧೀನರಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮ-ವಾಯುಗಳ ಅಧೀನರೆಂದರ್ಥ. ||೧||

ಸರ್ವನ್ಯಾಖ್ಯಾನಸಾರಸಂಗ್ರಹ

ಇತರರ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೇ ತಾನೇ ತನ್ನ ಕರ್ತೃತ್ವಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಮಾಡಿ, ತನ್ನ ಇಚ್ಛಾನುಸಾರ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವ ಹೇತುರೂಪವಾದ ಗುಣಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇದೊಂದು ಧರ್ಮವು.

ಜೀವರಿಗೆ ಕರ್ತೃತ್ವಶಕ್ತಿ ಇದೆ. ಆದರೆ ಅದು ಶಕ್ತ್ಯಾತ್ಮಕವಾಗಿದೆ. ಅದು ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾಗಬೇಕಾದರೆ, ಶ್ರೀಹರಿಯ ಪ್ರೇರಣೆಯಾಗಬೇಕು. ಅಂದರೆ, ಸಮಸ್ತ ಜೀವರ ಕರ್ತೃತ್ವವು ಭಗವದಧೀನವಾಗಿದೆ. ಪರ ಎಂದರೆ, ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದರ್ಥ. ಜೀವರ ಕರ್ತೃತ್ವವು ಪರಾಧೀನವಾಗಿದೆ. ಕರ್ತೃತ್ವವೆಂಬ ಧರ್ಮವು ಜೀವರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಅವರು ಚೇತನರೆಂದು ವ್ಯವಹರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಜಡರಿಂದ ಜೀವರು ಭಿನ್ನರಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಜಡವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿರುವ ಕರ್ತೃತ್ವಧರ್ಮವು ಜೀವರಲ್ಲಿ ಇದೆ—ಎಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗುವುದು. ಶ್ರೀಹರಿಯೊಬ್ಬನೇ ಸರ್ವತಂತ್ರಸ್ವತಂತ್ರನು. ಅವನ ಕರ್ತೃತ್ವಶಕ್ತಿಯು ಪರಾಧೀನವಲ್ಲ. ಸ್ವಯಂ ತನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪಾನುಸಾರ ಕ್ರಿಯಾವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ನಡೆಯಿಸುವನು.

ಇದನ್ನು ಮೂರು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ದಾಸರಾಯರು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ.

೧. ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ (ಸಂಧಿ-೧೬)
೨. ಸ್ವಗತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ (ಸಂಧಿ-೧೭)
೩. ಸರ್ವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ (ಸಂಧಿ-೧೮)

ಜೀವರ ಕರ್ತೃತ್ವವೆಂಬ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಬಿಂಬ ಕ್ರಿಯೆ ನಡೆಯಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಜೀವರ ಜ್ಞಾನಶಕ್ತಿ ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿ ಗಳು ಭಗವತ್ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಕಾರ್ಯರೂಪವನ್ನು ತಾಳುವುವು. ಜೀವರ ಸ್ವರೂಪಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ, ಸರ್ವತಂತ್ರಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುವು (ಸ್ವತಂತ್ರೋಭಗವಾನ್ ವಿಷ್ಣುಃ) ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದಲೇ ಜೀವರ ಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಿ, ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವನು, ಜೀವರ ಕರ್ತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿರುವ ಈ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೆಂದೂ ಹೆಸರು. 'ದತ್ತ' ಎಂದರೆ, ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ಎಂದರ್ಥವಲ್ಲ. ಬಿಂಬಕ್ರಿಯಾರೂಪದಿಂದ ಪ್ರೇರಿಕವಾದ ಇಟ್ಟ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಎಂದರ್ಥ, ಈ ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಇದರ ಕಾರ್ಯ ಮೋಕ್ಷಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ನಡೆಯುವುದು.

ತನ್ನದೇ ಆದ ಅಪಾರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೆಂಬ ಗುಣದಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗಮಾಡಿ, ಸ್ಥಿತಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೀವರ ದ್ವಾರಾ ದೇಹಗತ ಸಕಲೇಂದ್ರಿಯಗಳ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ, ಬಿಂಬನಿಂದ ಪ್ರೇರಣಾರೂಪವಾಗಿ ಏನೂ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ನಡೆಯುತ್ತವೆಯೋ, ಅದಕ್ಕೆ ಹೇತುಭೂತವಾದ ವಿಶೇಷಗುಣವೇ ಸ್ವಗತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೆನಿಸುವುದು. ಇದು ಜೀವರ ಪಕ್ಷ ಹಾಗೂ ಅಪಕ್ಷಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ನಡೆಯತಕ್ಕದ್ದು. ತನ್ನಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗಮಾಡಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ತನ್ನಿಂದ ಅಭಿನ್ನವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ವಿಭಾಗಿಸಿ, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಸಕಲಚೇತನ ರಿಗೂ ಅವರ ಶಕ್ತಾನುಸಾರ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಇಡುತ್ತಾನೆಯೋ (ದತ್ತ ಮಾಡುತ್ತಾನೆಯೋ) ಅದು ಸ್ವಗತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೆನಿಸುವುದು. ಇದೇ ಪ್ರಸಕ್ತ ಸಂಧಿಗತ ವಿಷಯವು.

ಇನ್ನೂ ಸರ್ವಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿ, ಪರಾಪೇಕ್ಷರಹಿತನಾಗಿ ಮಾಡುವ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿ ವ್ಯಾಪಾರಗಳು. ಜಗತ್ತಿನ ಪರಿಪಾಲನಾಕಾರ್ಯ. ಲಯಾದಿ ಕ್ರಿಯಾವಿಶೇಷಗಳು ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ ಸರ್ವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುವು.

ಅಂದರೆ, ಜೀವರ ಮೋಕ್ಷಕಾಲದಲ್ಲಿ ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕಾರ್ಯವೂ, ಸ್ಥಿತಿ ರಾಲದಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಾಪಕ್ಷ ದಶಾಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಗತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೂ, ಸರ್ವದೇಶಕಾಲಾದಿ ಗಳಲ್ಲಿ (ಜೀವಜಡಾದಿ ಸಮಸ್ತ ಅಧಿಷ್ಠಾನಗಳಲ್ಲಿ) ಸರ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೂ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ದತ್ತವಾಗಿ, ಅಧಿಷ್ಠಾನನ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಉಪಯೋಗವಾಗುವವು ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ ೨೧ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಭೃಗುಃಖುಷಿಗಳೂ ಇಂದ್ರ ದ್ಯುಮ್ನ ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಸ್ವಗತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ತತ್ತ್ವರಹಸ್ಯಗಳನ್ನು ಉಪ ದೇಶಿಸಿದರು. ಇದನ್ನು ದಾಸರಾಯರು ಸಂಧಿಸೂಚನಾಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನನೆಂಬ ಮಹಾರಾಜನು ಅವಂತಿದೇಶದ ಆರಸು. ದೇವ ಶಿಲ್ಪಿಯಾದ ವಿಶ್ವಕರ್ಷನಿಂದ ಪುಷ್ಪಾಪಿಷ್ಣುವಿನ ವಿಗ್ರಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ, ಅನನ್ಯಭಕ್ತಿಯಿಂದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವೈಷ್ಣವಾಗ್ರೇಸರ ಭಕ್ತನು.

ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನ ಮೂಲರೂಪದಿಂದ ಹೊರಟ ಸ್ವಾಭಿನ್ನವಾದ ಪ್ರಾದುರ್ಭಾವರೂಪವೇ ಶ್ರೀವಾಸುದೇವರೂಪವು. ಶ್ರೀವಾಸುದೇವನ ಪತ್ನಿಯೇ ಮಾಯಾನಾಮಕಳಾದ ಶ್ರೀಇಂದಿರಾ, ಶ್ರೀಹರಿಯ ವಕ್ಷಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯಾವಿನಿಯೋಗಿಯಾಗಿ ವಿರಾಜಿಸುವವಳು. ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕವಾದ ಅವ್ಯಕ್ತ ತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಅಭಿಮಾನಿಯು.

ಶ್ರೀಪದ್ಮನಾಭದೇವರ ಲೋಕಾತ್ಮಕ ಸುವರ್ಣಾತ್ಮಕ ನಾಭೀಕಮಲದಿಂದ ಉದಿಸಿದ ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಸರಸಿಜೋದ್ಭವರು.

ಬ್ರಹ್ಮವಾಯು ಈರ್ವರೂ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಪ್ರಥಮಾಂಗಭೂತರು. ಜೀವೋತ್ತಮರು. ಇವರೀರ್ವರೂ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳು ಭಗವತ್ಕಾರ್ಯಸಾಧಕರಾದ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯುಗಳೀರ್ವರ ದ್ವಾರಾ ಬಿಂಬನಾದ ಶ್ರೀಶನು ಸಕಲ ತತ್ತ್ವ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನೂ ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿರುವನು.

ಸರ್ಪಭೂಷಣರಾದ ಶ್ರೀರುದ್ರದೇವರು ಅಹಂಕಾರ ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿಗಳು. ಅಹಂಕಾರ ತತ್ತ್ವವು ಮೂರು ಪ್ರಕಾರ ಇದೆ.

೧. ವೈಕಾರಿಕ ಅಹಂಕಾರ.

೨. ತೈಜಸಾಹಂಕಾರ.

೩. ತಾಮಸಾಹಂಕಾರ.

ವೈಕಾರಿಕಾಹಂಕಾರತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಶೇಷದೇವರೂ, ತೈಜಸಾಹಂಕಾರತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಗರುಡದೇವರೂ ಮತ್ತು ತಾಮಸಾಹಂಕಾರತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಶ್ರೀರುದ್ರದೇವರೂ ಅಭಿಮಾನಿಗಳು. ಈ ಅಹಂಕಾರತ್ರಯ ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಗರುಡ, ಶೇಷ, ರುದ್ರರು ಶ್ರೀವಿಷ್ಣು, ಪೂಯಾ, ಬ್ರಹ್ಮ ವಾಯುಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಂತಪ್ರಿಯರು.

ಮನೋಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಇಂದ್ರದೇವರು ಸುರರಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಗಳು. ನಂತರ ನೇತ್ರಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ಸೂರ್ಯನು. ಹೀಗೆ ರುದ್ರಾದಿಸಕಲದೇವತಾವರ್ಗ ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿಗಳಾಗಿ, ಬ್ರಹ್ಮ ವಾಯುದೇವರ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿ ದೇಹಗತ ಸಕಲ ತತ್ತ್ವವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣರ ಪ್ರೇರಣೆ ಶ್ರೀಬ್ರಹ್ಮ ವಾಯುಗಳಿಗೆ, ಅವರ ಪ್ರೇರಣೆ ಶೇಷಾದಿ ಸಕಲ ತತ್ತ್ವೇಶರಿಗೆ. ಅವರದ್ವಾರಾ ದೇಹಗತ ಸಕಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶತೋವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಜೀವನ ದ್ವಾರಾ ಕ್ರಿಯಾ ವಿಶೇಷಗಳ ಪ್ರವರ್ತನೆ. ||೧||

ಪದ್ಯ-೨

ಮೂಲ :-

ಈ ದಿವೌಕಸರಂತೆ ಕಲಿ ನೊದ |
ಲಾದ ದೈತ್ಯರು ಸರ್ವದೇಹದಿ |
ತೋದಕರು ತಾವಾಗಿ ನ್ಯಾಸಾರಗಳ ಮಾಡುವರು ||
ವೇಧನಂದದಿ ಕಲಿಯಹಂಕಾ |
ರಾಧಿಸಾಧನು ಮಧು ಕುಕ್ಕೆಟಿಭ |
ಕ್ರೋಧಿ ಶಂಬರ ಮುಖರು ಮನಸಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯೆನಿಸುವರು ||೨||

ಅವತರಣಿಕೆ

ದೇವತೆಗಳಂತೆ, ಕಲಿ ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿದೈತ್ಯರ ವಿಚಾರ
ವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಈ ದಿವೌಕಸರಂತೆ-ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿ
ದೇವತೆಗಳೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ, ಕಲಿ ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯರು-ಭಗವತ್ಪ್ತ್ವೇಷಿಗಳಲ್ಲಿ
ಅಗ್ರಗಣ್ಯನಾದ ಕಲಿಯೇ ಆದಿಯಾಗಿ ದೈತ್ಯರು, ಸರ್ವದೇಹದಿ-ಸಕಲಜೀವರ
ದೇಹಗತ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ, ತೋದಕರು-ಪ್ರೇರಕರು, ತಾವಾಗಿ-ತಾವು,
ನ್ಯಾಸಾರಗಳ ಮಾಡುವರು-ತಮ್ಮಂತರ್ಗತ ತತ್ತ್ವನಿಯಾಮಕ ದೇವತೆಗಳಿಂದ
ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ದುಷ್ಟ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರು. ವೇಧನಂದದಿ-
ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯರಿಗೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ, ಕಲಿಯು-
ಕಲಿಯು ತಮೋಗುಣದವರ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಯಜಮಾನನಾಗಿದ್ದಾನೆ. (ಬ್ರಹ್ಮ

ದೇವರು ಪುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯರಿಗೆ ನಿಯಾಮಕರು, ಅಂತೆಯೇ ಕಲಿಯು ತಮೋ ಯೋಗ್ಯರಿಗೆ ನಿಯಾಮಕನು) ಅಧಮ-ಕಲಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಾದ ದೈತ್ಯವರ್ಗ, ಅಹಂಕಾರಾಧಿಪ-ಅಹಂಕಾರತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಗರೂಡ, ಶೇಷ, ರುದ್ರರಿಗೆ ಸಮಾನರಾದ ದೈತ್ಯರು, ಮಧು-ಮಧುನಾಮಕನಾದ ದೈತ್ಯ, ಕುಕ್ಕೆಟಿಭ-ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಕೈಟಭನೆಂಬ ದೈತ್ಯ, ಕ್ರೋಧಿ-ಕ್ರೋಧಿ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ದೈತ್ಯ ಈ ಮೂವರೂ ಗರೂಡ, ಶೇಷ, ರುದ್ರರಿಗೆ ಸಮಾನರಾದ ದೈತ್ಯರು. ತಂಬರ-ಶಂಬರಾಸುರ, ಮುಖರು-ಇತ್ಯಾದಿ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ದೈತ್ಯರು, ಮನಸಿಗೆ-ಮನೋಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಇಂದ್ರ ಕಾಮರಂತೆ, ಸ್ವಾಮಿ ಯೆನಿಸುವರು-ಮನೋ ಇಂದ್ರಿಯಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ಸರಿಸಮಾನರಾಗಿ ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿದೈತ್ಯರೆಂದು ಕರೆಯಿಸುತ್ತಾರೆ ||೨||

ನ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು

ಶ್ರೀಸಂಕರ್ಷಣ ಒಡೆಯರ ನ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ದೇವತೆಗಳೋಪಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ದೈತ್ಯರನ್ನು ಹೇಳತಾರೆ.

ಈ ಉತ್ತರಾದ ಭಗವದ್ಭಕ್ತರಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ, ಭಗವದ್ವೇಷಿಗಳಾದ, ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಮಾಡೋದರಲ್ಲಿ ಜೀವೋತ್ತಮರಾದ ವಾಯುದೇವರು ಹ್ಯಾಂಗೋ, ತದ್ವತ್ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷ ಮಾಡೋದರಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮನಾದವ ಕಲಿ. ಇವಗೆ ಮಿಂಚಿ ದ್ವೇಷಮಾಡೋರು ಅಸುರರ ಗಣದಲ್ಲಿ ದಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಇಂಥಾ ನೀಚನಾದ ಕಲಿಪುರುಷನೇ ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯರು ಸಮಸ್ತರಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ದೇಹಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇರಕರು. ಸನ್ಮಾರ್ಗಪ್ರೇರಕರು ದೇವತೆಗಳು ಹ್ಯಾಂಗೋ, ದುರ್ಮಾರ್ಗ ಪ್ರೇರಣೆಗೆ ತಾವುಗಳು ಹಾಂಗೆ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾಗಿ, ಆಯಾ ಇಂದ್ರಿಯಾಂತರ್ಗತ ರಾಗಿದ್ದು, ತಮ್ಮಂತರ್ಗತ, ತಮ್ಮ ಇಂದ್ರಿಯನಿಯಾಮಕರಾದ ದೇವತೆಗಳ

ದ್ವಾರಾ ನಿಯಮ್ಯರಾಗಿ ದುಷ್ಟವ್ಯಾಪಾರಗಳ ಮಾಡುವರು. ತದ್ವಾರಾ ಜೀವರು ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳಿಂದ ಮಾಡತಾರೆ. ದೇವತೆಗಳೋಪಾದಿ, ದೈತ್ಯರು ದೇವತೆಗಳ ದ್ವಾರಾ ಅಂತರ್ನಿಯಾಮಕರಾಗಿ ಜೀವಗೆ ನಿಯಾಮಕ ರಾಗತಾರೆ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಕಲಿ ಎಂದರೆ, ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯರ ಗಣಕ್ಕೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಹ್ಯಾಂಗೋ ತದ್ವತ್ ತಮೋಯೋಗ್ಯರ ಗಣಕ್ಕೆ ಕಲಿ ಯಜಮಾನ ಎಂತ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಲ್ಲಿ ನವವಿಧ ಭಕ್ತಿ ಅದೆ, ಕಲಿ ಯಲ್ಲಿ ನವವಿಧದ್ವೇಷವದೆ. ಕಲಿಗಿಂತಲೂ ಕಡಿಮಿ ಆದವರು, ಅಹಂಕಾರ ತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಅಧಿಪರಾದ ಗರುಡ ಶೇಷ ರಾದ್ರಿಗೆ ಸಮಾನರಾದ ದೈತ್ಯರು. ಮಧು ನಾಮಕನು, ದುಷ್ಟ ಕೈಟಭನಾಮಕ ದೈತ್ಯ, ಕ್ರೋಧಿನಾಮಕ ದೈತ್ಯ ಈ ಮೂರು ಮಂದಿ ಶೇಷಾದಿ ಮೂರು ಮಂದಿಗೆ ಸಮಾನರು. ದೇಹಗತ ವೈಕಾರಿ ಕಾದಿ ಅಹಂಕಾರತ್ರಯಕ್ಕೆ ಅಭಿಮಾನಿಗಳು. ಶಂಬರಾಸುರ ಇಂದ್ರಗೆ ಸಮಾನನು. ಇಂದ್ರದೇವರು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಿ. ಈ ಶಂಬರಾಸುರ ಮನೋಇಂದ್ರಿಯಕ್ಕೆ ಅಭಿಮಾನಿಯಾದವನು. ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಮಂದಿ ದೈತ್ಯರು ಆಯಾ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ದೇವತೆಗಳು ಹ್ಯಾಂಗೆ ನಿಯಾಮಕರೋ, ತದ್ವತ್ ದೈತ್ಯರು ಕೂಡಾ ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿಗಳು ಎಂತ ತಾತ್ಪರ್ಯ ||೨||

ಭಾನಪ್ರಕಾಶಿಕೆ

ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯ-“ಏವಮೇವಹಿ ಕಲ್ಯಾಣ್ಯಾಃ ಸರ್ವದೇಹೇಷು ಸಂಸ್ಥಿತಾಃ|| ಬ್ರಹ್ಮವಚ್ಚ ಕಲಿಸ್ತೇಷಾ ಮಧಿಕೋಹಂಕೃತಿಃ ಸ್ಮೃತಃ ||೨|| ಮಧುಕೈಟಭ ಮುಖ್ಯಶ್ಚ ಶಂಬರಾದ್ಯಾ ಮನೋಧಿಘಾಃ” |—ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ಹೇಗೆ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲೂ ಇದ್ದು ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿ ಗಳಾಗಿರುವರೋ, ಅದರಂತೆ ಕಲಿ ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯರೂ ಸಹ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳ ದೇಹಗಳಲ್ಲೂ ಇದ್ದು, ಪಾಪಪ್ರೇರಕರಾಗಿ ಪಾಪಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವರು. ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಹೇಗೆ ಶ್ರೇಷ್ಠರೋ, ಹಾಗೆ ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿ ಕಲಿಯೂ ಶ್ರೇಷ್ಠನು. ಇವನು ಅಹಂಕಾರಾಭಿಮಾನಿಯು. ಅಧಮರಾದ ಮಧುಕೈಟ ಭರು ಶಂಬರಾಸುರ ಮೊದಲಾದವರು ಮನೋಭಿಮಾನಿಗಳು. ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯದ

ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥವೂ ಪದ್ಯಾರ್ಥವೂ ಒಂದೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಬರೆಯಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ||೨||

ಭಾವದರ್ಪಣ

ಈ ದಿವೌಕಸ "ಏವಮೇವಾಹಿಕಲ್ಯಾಢ್ಯಾಃ ಸರ್ವದೇಹೇಷು ಸಂಸ್ಥಿತಾಃ | ಬ್ರಹ್ಮವಚ್ಚ ಕಲಿಸ್ತೇಷಾಮಧಿಕೋಹಂಕೃತಿಃ ಸ್ಮೃತಃ | ಮಧುಕೈಟಭ ಮುಖ್ಯಾಶ್ಚ ಶಂಬರಾದ್ಯಾ ಮನೋಧಿಘಾ" ಇತಿ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯೋಕ್ತೇಃ | ದಿವೌಕಸ-ದೇವತೆಗಳು ಎಂಬರ್ಥ. ತೋದಕರು-ಪ್ರೇರಕರು. ಇವರೇ ಮನೋ ಇಂದ್ರಿಯಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಮಿ ಎಂಬರ್ಥ ||೨||

ಶ್ರೀನ್ಯಾಸದಾಸಸಿದ್ಧಾಂತಕೌಮುದೀ

"ಈ ದಿವೌಕಸ" ಇತಿ || ಏವಮೇವ ಹಿ ಕಲ್ಯಾಢ್ಯಾಃ ಸರ್ವದೇಹೇಷು ಸಂಸ್ಥಿತಾಃ | ಬ್ರಹ್ಮವಚ್ಚ ಕಲಿಃ ತೇಷಾಂ ಅಧಿಕೋಹಂಕೃತಿಃ ಸ್ಮೃತಃ || ಮಧುಕೈಟಭ ಮುಖ್ಯಾಶ್ಚ ಶಂಬರಾದ್ಯಾಃ ಮನೋಧಿಪಾಃ || ಅನ್ಯೇಪಿ ದೇವ ವತ್ ದೈತ್ಯಾಃ ತತ್ತದಿಂದ್ರಿಯಮಾನಿನಃ || ಇತಿ. ಪದ್ಯದ್ವಂದ್ವಂ ಅನೇನ ಉಕ್ತಾರ್ಥಮ್ ||೨||

ಕನ್ನಡಾರ್ಥ

"ದೇವತೆಗಳು ಈ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಂತೆ ದೈತ್ಯರೂ ಇರುವರು. ಆ ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿ ಕಲಿಯು ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಅಧಿಕನು. ಅಹಂಕಾರಾಭಿಮಾನಿ ಎನ್ನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಮಧುಕೈಟಭರೇ ಮುಖ್ಯರಾಗಿ ಉಳ್ಳ ಶಂಬರ ಮುಂತಾದ ಅಸುರರು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅಧಿಪತಿಗಳು. ಇದರಂತೆ ಇನ್ನೂ ಬೇರೇ ದೈತ್ಯರೂ ದೇವತೆಗಳಂತೆ ಆಯಾ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾಗಿರುತ್ತಾರೆ."—ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದ ಎರಡು ಪದ್ಯಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು "ಈ ದಿವೌಕಸರೊಡನೆ" ಎಂಬ ಪದ್ಯವು ಅನುವಾದಿಸಿರುತ್ತದೆ. ||೨||

ಶ್ರೀಗುರುಹೃದಯಪ್ರಕಾಶಿಕೆ

ದಿವೌಕಸರೆಂಬ ದೇವತೆಗಳಂತೆ ಕಲಿಯೇ ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯರೂ ಸರ್ವ ದೇಹಗಳಲ್ಲೂ ತೋದಕರೆಂಬ ಇಂದ್ರಿಯಪ್ರೇರಕರು ಆಗಿ, ಪಾಪಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರು. ವೇಧನಂದದಿ ಎಂದರೆ, ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಹೇಗೆ ಮುಖ್ಯನೋ, ಹಾಗೆ ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿ ಕಲಿಯು ಮುಖ್ಯನು. ಅಧಃ ಅಹಂಕಾರ ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿ ಮಧು-ಕೈಟಭರೆಂಬ ಅಸುರರು, ಕ್ರೋಧಿಯಾದ ಶಂಬರಾ ಸುರನೇ ಮೊದಲಾದ ನೀಚರು ದುಷ್ಟಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಿಗಳೆನಿಸುವರು. ||೨||

ಸರ್ವನ್ಯಾಖ್ಯಾನಸಾರಸಗ್ರಂಹ

ಸರ್ವಜೀವರ ಸ್ಥೂಲದೇಹಗತ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವೇಶರು. ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಳಾಗಿದ್ದು, ಶ್ರೀಶನ ಪ್ರೇರಣಾನುಸಾರ ಶ್ರೀವಾಯುದೇವರ ನಿಯಂತ್ರಣದಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಜೀವನಿಗೆ ಪ್ರೇರಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತೆಯೇ, ಕಲ್ಯಾದಿ ದೈತ್ಯರು ದೇಹಗತ ಇಂದ್ರಿಯಸ್ಥರಾಗಿದ್ದು, ದುರ್ವ್ಯಾಪಾರ ರೂಪವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳೇ ಅಂತಃಪ್ರೇರಕರಾಗಿದ್ದು, ದೈತ್ಯರ ದ್ವಾರಾ ದುಷ್ಟವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಭಗವತ್ಕಾರ್ಯಸಾಧಕರಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ದುಷ್ಟಕ್ರಿಯಾಸಂಬಂಧವಾದ ಪಾಪ ಲೇಪವಿಲ್ಲ.

ಜೀವರಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ, ವಾಯುಗಳು ಜೀವೋತ್ತಮರು. ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯ ಚೇತನರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುತ್ತಮರು. ಶ್ರೀಹರಿಯ ಪೂರ್ಣಾನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರು. ನವವಿಧಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಶ್ರೀಹರಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಉತ್ತಮಾಧಿಕಾರಿಗಳು.

ಅಂತೆಯೇ, ಕಲಿಯು ದೈತ್ಯವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪರಮನೀಚನು. ಭಗವದ್ಭಕ್ತರ ಹಾಗೂ ಭಗವಂತನ ದ್ವೇಷಮಾಡುವ ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಗಣ್ಯನು.

ಅವನಲ್ಲಿರುವಷ್ಟು ಭಗವದ್ವೇಷ ಇತರ ಯಾವ ದೈತ್ಯರಲ್ಲೂ ಇಲ್ಲ. ಬ್ರಹ್ಮವಾಯುಗಳು ನವವಿಧಭಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟರಾದರೆ, ಕಲಿಯು ನವವಿಧದ್ವೇಷವಿಶಿಷ್ಟನು.

ಗರುಡ ಶೇಷ ರುದ್ರಾದಿಗಳು ಅಹಂಕಾಂತತ್ವಕ್ಕೆ ಅಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಳು. ಹಾಗೆಯೇ ಕಲಿ ಮತ್ತು ಅವನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವ ಮಧು ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ದೈತ್ಯ, ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳ ಕೈಟಭನಾಮಕ ದೈತ್ಯ. ಕ್ರೋಧಿ ಎಂಬ ಅಸುರನು ಇವರು ಅಹಂಕಾರಾಭಿಮಾನಿ ದೈತ್ಯರಾಗಿರುವರು. ಗರುಡ ಶೇಷ ರುದ್ರಾದಿಗಳು ಸನ್ಮಾರ್ಗ ಪ್ರವರ್ತಕರಾದರೆ, ಮಧು ಕೈಟಭ ಕ್ರೋಧಿ ಇತ್ಯಾದಿ ದೈತ್ಯರು ಜೀವರಿಗೆ ದುರ್ಮಾರ್ಗ ಪ್ರವರ್ತಕರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಕಾಮ ಇಬ್ಬರೂ ಮನೋಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳು. ಶ್ರೀಹರಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೂ ಭಗವದ್ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸನ್ಮತಿಪ್ರೇರಕರು. ಅಂತೆಯೇ, ಶಂಬರಾಸುರ ಇತ್ಯಾದಿ ದೈತ್ಯರು ಮನೋನಿಯಾಮಕ ದೈತ್ಯರಾಗಿದ್ದು, ಜೀವರಿಗೆ ದುಷ್ಟಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಪ್ರೇರಿಸುವರು.

ಚತುರ್ವಿಶಂತಿತತ್ತ್ವಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾಗಿ ದೇವತೆಗಳು ಹೇಗೆ ಶ್ರೀಹರಿಯಿಂದ ನಿಯಾಮಕರಾಗಿದ್ದಾರೆಯೋ, ಅಂತೆಯೇ, ಅವರಿಗೆ ಸರಿಸಮರಾಗಿ ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿದೈತ್ಯರು ಇದ್ದಾರೆ. ಪುಣ್ಯಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ದೇವತೆಗಳು ಪ್ರೇರಕರು. ಪಾಪಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ದೈತ್ಯರು ಪ್ರೇರಕರು. ||೨||

ಪದ್ಯ-೩

ಮೂಲ :-

ದೇವತೆಗಳೋಸಾದಿ ನಿತ್ಯದಿ |
ಏವನಾದಿ ಸ್ವನಾನುದಿಂದಲಿ |
ಯಾವದಿಂದ್ರಿಯಗಳೊಳು ವ್ಯಾಪಾರಗಳ ಮಾಡುವರು||
ಸೇವಕರ ಸೇವಾನುಗುಣ ಫಲ |
ನೀವ ನೃಪನಂದದಲಿ ತನ್ನ ಸ್ವ |
ಭಾವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಯ ವಿಭಾಗವ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಹರಿ||೩||

ಅವತರಣಿಕೆ

ದೇಹಗತ ಸಕಲೇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳ ಆಯಾಯಾ ನಾಮ
ಗಳಿಂದ ಅದೇ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ದೈತ್ಯರು ಇಂದ್ರಿಯನಿಯಾಮಕರಾಗಿದ್ದಾ
ರೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರತಿಸದಾರ್ಥ

ದೇವತೆಗಳೋಸಾದಿ-ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ತತ್ತ್ವದೇವತೆ
ಗಳಂತೆಯೇ, ನಿತ್ಯದಿ-ಪ್ರತಿದಿನದಲ್ಲಿಯೂ, ಏವಂ ಅದಿ ಸ್ವನಾನುದಿಂದಲಿ-
ಬ್ರಹ್ಮ, ವಾಯು, ಗರುಡ, ಶೇಷ, ರುದ್ರ, ಇಂದ್ರ, ಕಾಮ ಇತ್ಯಾದಿ ದೇವತಾ
ನಾಮಗಳಿಂದಲೇ ಕರೆಯಿಸಿದವರಾಗಿ, ಯಾವತ್-ಋಜುಗಣ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತ ಸಮಸ
ಜೀವರ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳೊಳು-ದೇಹಗತ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿದ್ದು, ವ್ಯಾಪಾರ
ಗಳ ಮಾಡುವರು-ದುಷ್ಟಿಯಾರೂಪವಾದ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ತಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ

ತತ್ತ್ವದೇವತೆಗಳಿಂದ ನಿಯಮ್ಯರಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು. ಸೇವಕರ-ಭೃತ್ಯರ, ಸೇವಾನುಗುಣ-ಅನಾದಿಸ್ವರೂಪದ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ದಾಸೋಹಂ, ಸೋಹಂ, ಮಿಶ್ರಜ್ಞಾನದಿಂದ (ತ್ರಿಗುಣಜನ್ಯವಾದ ಜ್ಞಾನ), ಮಾಡುವ ಸೇವೆಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ, ಫಲವೀನ-ತತ್ಪಲಗಳನ್ನು ಅಂದರೆ, ಲಿಂಗಭಂಗಾನಂತರ ಸಾತ್ವಿಕರಿಗೆ ನಿತ್ಯಸುಖ, ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿಗಳಿಗೆ ಸುಖ ದುಃಖ ಮಿಶ್ರಗತಿ, ತಪೋಯೋಗ್ಯರಿಗೆ ನಿತ್ಯದುಃಖ ರೂಪವಾದ ಫಲಗಳನ್ನು (ಗತಿಗಳನ್ನು) ಈವ-ಕೊಡುವನು, ಹೇಗೆಂದರೆ, ಹರಿ-ಪಾಪಪರಿಹಾರಕನಾದ ಶ್ರೀಪರ ಮಾತೃನು, ತನ್ನ-ತನ್ನಿಂದ ಅಭಿನ್ನವಾದ (ಅವನದೇ ಆದ), ಸ್ವಭಾವ-ಸ್ವರೂಪಗತ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ-ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೆಂಬ ಧರ್ಮವನ್ನು, ನೃಪ ನಂದಲಿ-ರಾಜನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರವನ್ನು ತನ್ನ ಭೃತ್ಯರಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು, ರಾಜ್ಯಕಾರ್ಯ ನಡೆಯಿಸುವಂತೆ, ವಿಭಾಗಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ-ದೇವ, ದಾನವ, ಮಾನವಾದಿ ತ್ರಿವಿಧಜೀವರಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು ತದ್ವಾರಾ ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯ ತಾನುಸಾರ ಸಕಲೇಂದ್ರಿಯ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಬಿಂಬಕ್ರಿಯಾದ್ವಾರಾ ತಾನೇ ಮಾಡಿ, ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿ ದೇವದಾನವರ ದ್ವಾರಾ ಮಾಡಿಸಿ, ಇಂದ್ರಿಯ ಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶತೋವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಜೀವನ ದ್ವಾರಾ ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿರುವನು. ||೩||

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು

ಶ್ರೀಸಂಕರ್ಷಣ ಒಡೆಯರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ದೇವತಾನಾಮಗಳಿಂದ ದೈತ್ಯರು ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯ ನಿಯಾಮಕರೆಂದು ಹೇಳತಾರೆ.

ಪ್ರತಿದಿನದಲ್ಲೂ ಇಂದ್ರಿಯನಿಯಾಮಕರಾದ ದೇವತೆಗಳೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯು ಇಂದ್ರ ಕಾಮ ಎಂಬ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತಾನಾಮಗಳಿಂದ ಹ್ಯಾಂಗೋ, ಹಾಂಗೆ ದೇವಶಬ್ದದಿಂದ ದೈತ್ಯರೂ ಕರಸಿದವರಾಗಿ,

ಸಮಸ್ತರಾದ ಋಜುಗಣ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿ
 ಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕೆಲಸಗಳ ದೇವತಾ ನಿಯಮದಿಂದ ಮಾಡುವರು.
 ತದ್ವಾರಾ ಜೀವ ದೇಹದಿಂದ ಮಾಡುವನು. ಸತ್ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮ
 ದೇವತೆಗಳ ದ್ವಾರಾ ಮಾಡಸತಾನೆ. ದುಷ್ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮ ದೇವತೆಗಳ
 ದ್ವಾರಾ ದೈತ್ಯರಿಗೆ ನಿಯಮನ ಮಾಡಿ ತದ್ವಾರಾ ಮಾಡಿಸತಾನೆ. ತದ್ವಾರಾ
 ಜೀವ ಮಾಡತಾನೆ. ಎಂದರೆ ದೇವದೈತ್ಯರು ಕ್ಷೀರ ನೀರವತ್ ಕಲತು ಇತ್ಯಾದಿ.
 ಇದ್ದರೂ ಕ್ಷೀರವತ್ ದೇವತೆಗಳು ಪ್ರಾಚುರ್ಯರು. ಚಲಿಸಬೇಕಾದರೆ ಕ್ಷೀರ
 ನೀರು ಎರಡೂ ಚಲನವಾಗತವೆ. ತದ್ವತ್ ದೇವದೈತ್ಯರ ದ್ವಾರಾ ಇಂದ್ರಿಯ
 ವ್ಯಾಪಾರ. ಆ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ದೈತ್ಯರ ವ್ಯಾಪಾರ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಅನಂಗೀಕಾರ,
 ದೇವತೆಗಳ ವ್ಯಾಪಾರ ದೈತ್ಯರಿಗೆ ಅನಂಗೀಕಾರ, ಇಂಥಾ ದೇವತೆಗಳೂ
 ದೈತ್ಯರೂ ಮಾಡಿಸೋಣ ಎಂಬುದು. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಾರಭ್ಯ ತೃಣಾಂತ ತ್ರಿವಿಧ
 ಜೀವರು ಸೇವಕರು, ಎಂದರೆ ಸರ್ವೋತ್ತಮರಲ್ಲ ಪರಮಾತ್ಮಗೆ ಭೃತ್ಯರು.
 ಇಂಥಾ ಸೇವಕರ, ಅವರವರ ಅನಾದಿಸ್ವರೂಪಯೋಗ್ಯತಾವನ್ನು ನುಸರಿಸಿ
 ದಾಸೋಹಂ ಎಂತಲೋ ಸೋಹಂ ಎಂತಲೋ, ಉಭಯಮಿಶ್ರದಿಂದಲೋ
 ಮಾಡತಕ್ಕ ಸೇವಾಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿದ, ಲಿಂಗಭಂಗಾನಂತರ ಮಿಥ್ಯಾವಾದಿಗೆ
 ದುಃಖ, ಮಿಶ್ರಜ್ಞಾನಿಗೆ ಸುಖದುಃಖ, ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯರಿಗೆ ಸುಖ ಈ ಪ್ರಕಾರ
 ಸ್ವರೂಪಯೋಗ್ಯತಾಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿದ ತ್ರಿವಿಧ ಸೇವಾಕ್ಕೆ ತ್ರಿವಿಧವಾಗಿ
 ಪರಮಾತ್ಮ ಫಲ ಕೊಡತಾನೆ. ಪಾಪಪರಿಹಾರಕನಾದ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣದೇವರು
 ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪಭೂತವಾದ ತನಗೆ ಅಭಿನ್ನವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗುಣವನ್ನು ಅಂಶ
 ದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ತೆಗೆದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕಪ್ರಕಾರ ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿ,
 ಬಾಹ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಜನು ತನ್ನ ರಾಜತಂತ್ರಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಭೃತ್ಯರಾದ ಪ್ರಜರಿಗೆ
 ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಕೊಟ್ಟು, ತದ್ವಾರಾ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯತಂತ್ರ
 ನಡೆಸುವ ರಾಜನೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ, ಮಹಾರಾಜನಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮ ಭೃತ್ಯ
 ರಾದ ತ್ರಿವಿಧ ಜೀವರಿಗೆ ತನ್ನ ಸ್ವಕೀಯವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ವಿಭಾಗಮಾಡಿ
 ಕೊಡೋವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ತದ್ವಾರಾ ಜಗತ್ಕಾರ್ಯ ನಡೆಸತಾನೆ. ಜೀವರಾದವ
 ರಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಅಲ್ಪವಾದರೂ ಮಹತ್ತಾದರೂ ಎಲ್ಲಾ
 ಪೂರ್ಣಗಳಾದ್ದರಿಂದ ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪವಿಟ್ಟು, ಕೆಲವರಲ್ಲಿ ಬಹಳವಿಟ್ಟು ಎಂಬುದು

ಜೀವರ ಯೋಗ್ಯತಾ ಅಲ್ಪ ಮಹತ್ ವಿರಡುವಿಧ ಇರೋಣದರಿಂದ ಆಯಾ ಮಾತ್ರವೇ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂತ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಅಷ್ಟೇ ಹೊರ್ತು, ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಪ ಮಹತ್ತುಗಳೆಂಬ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಾ ಮಹತ್ತುಗಳೇ, ಅಪರಿಚ್ಛಿನ್ನಗಳೆಂತವೇ ಸಿದ್ಧವು. ||೩||

ಭಾವಪ್ರಕಾಶಿಕೆ

ಇನ್ನೂ ಇತರರಾದ ದೇವ ದೈತ್ಯರುಗಳು ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯ ಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾಗಿರುವರು ರಾಜನು ಸೇವಕರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ ದೇಶಾಧಿಕಾರ, ಗ್ರಾಮಾಧಿಕಾರ ಮೊದಲಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಅವರಿಂದ ತಾನು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ವಾಗಿ ಸಂಬಳ ಮೊದಲಾದುವನ್ನು ಕೊಡುವಂತೆ, ಪರಮಾತ್ಮನು ಸರ್ವಸ್ವತಂತ್ರ ನಾದರೂ ತನ್ನೊಳಗಿರುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿದೇವತೆ ಗಳಿಗೂ, ಕಲಿ ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯರಿಗೂ ಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ಪರಮಾತ್ಮನು ಕೊಟ್ಟ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ಅವರುಗಳು ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಾ, ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾದ ಸುಖದುಃಖಾದಿಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವರು. ||೩||

ಭಾವದರ್ಪಣ

ದೇವತೆ. ||೩||

ಶ್ರೀವ್ಯಾಸದಾಸಸಿದ್ಧಾಂತಕೌಮುದೀ

“ದೇವತೆ” ಇತಿ || “ಸ್ವತಂತ್ರೋಪಿ ಹರಿಃ ಸೃಷ್ಟೌ ಸ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಮನೇ ಕಥಾ | ವಿಭಜ್ಯಾದಾತ್ ನೃಪ ಇವ ಸರ್ವಕಾರ್ಯೇಷು ಲೀಲಯಾ || ತತ್ತತ್ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಯೋಗೇನ ಫಲಭಾಕ್ ಸ ಸ ಜಾಯತೇ ||” ಇತಿ ಸಾರ್ಥ ಪದ್ಯಂ ವಿವೃತಮ್. ||೩||

ಕನ್ನಡಾರ್ಥ

“ಸರ್ವಸ್ವತಂತ್ರನಾದರೂ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ (ಸೃಷ್ಟಾಂಕರಂಭದಲ್ಲಿ) ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸರ್ವಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಲೀಲಾರೂಪವಾಗಿ ಹಂಚಿ ಅವರವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಆಯಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಆ ಜೀವರು ಫಲಕ್ಕೆ ಭಾಗಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ” ಎಂದು ಹೇಳುವ ಒಂದೂವರೆ ಪದ್ಯದ ಭಾಗವನ್ನು ಸೇವಕರ ಸೇವಾನುಗುಣ ಫಲವೀವ, ನೃಪನಂದದಲಿ ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಿಯ ವಿಭಾಗವ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಹರಿ” ಎಂಬ ಪದ್ಯದ ಉತ್ತರಾರ್ಧವು ಅನುವಾದಿಸಿರುತ್ತದೆ. ||೩||

ಶ್ರೀಗುರುಹೃದಯಪ್ರಕಾಶಿಕೆ

ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ಪುನಸ್ಸು ಮೊದಲಾದ್ದಕ್ಕೆ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾಗಿರುವಂತೆ, ಏವಮಾದಿನಾಮದಿಂದ ಎಂದರೆ ಮಧು, ಕೈಟಭ ಶಂಬರಾದಿನಾಮವುಳ್ಳ ಅಸುರರು ಯಾವದವಯವಗಳಲಿ ಎಂದರೆ ಮನಾದಿ ಏಕಾದಶ್ರೇಂದಿಯಗಳಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿ ಹುಟ್ಟಿಸಿ, ಪಾಪಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಜೀವನಿಂದ ಮಾಡಿಸುವರು. ಸೇವಕರಾದ ಚಾಕರಿ ಮಾಡುವವರ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಹಾಗೆ, ಫಲ ಎಂಬ ಸಂಬಳ ಕೊಡುವ ದೊರೆಯ ಹಾಗೆ, ತನ್ನ ಸ್ವಭಾವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಿಯ ಗುಣವನ್ನು ಎಂದರೆ ತತ್ತದಧಿಕಾರಶಕ್ತಿಯನ್ನು ವಿಭಾಗವೆಂಬ ಯೋಗ್ಯತಾ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಶ್ರೀಹರಿಯು ದೈತ್ಯತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿಗಳಿಗೂ ಹಂಚಿಕೊಟ್ಟನು. ||೩||

ಸರ್ವವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸಾರಸಂಗ್ರಹ

ಜೀವರ ಸ್ಥೂಲದೇಹಗತ ಸಕಲೇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ಯಾವ ರೀತಿ ಇಂದ್ರಾಯಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಳಾಗಿದ್ದು, ಆಯಾಯಾ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ತತ್ತ್ವಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆಯೋ ತದ್ವತ್

ದೈತ್ಯರೂ ಸಹ ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿಗಳಾಗಿದ್ದು ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು.

ಬ್ರಹ್ಮ, ವಾಯು, ಗರುಡ, ಶೇಷ, ರುದ್ರ, ಇಂದ್ರ, ಕಾಮಾದಿ ಹೆಸರುಗಳಿಂದಲೇ ಕಲಿ, ಮಧು, ಕೈಟಭ ಶಂಬರಾದಿ ದೈತ್ಯರುಗಳು ದುಷ್ಟಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು.

ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಳೇ ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿದೈತ್ಯರಲ್ಲಿದ್ದು ದುರ್ವಾಪಾರಗಳನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಿ, ಅವರ ದ್ವಾರಾ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿರುವರು.

ರಾಜನು ತನ್ನ ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ. ಗ್ರಾಮಾಧಿಕಾರತ್ವ, ನಗರಾಧಿಕಾರತ್ವ, ಮಂಡಲೀಕತ್ವ ಸಜಿವತ್ವ ಇತ್ಯಾದಿ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಅವರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ಅವರವರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಸಂಬಳವನ್ನೂ ನೀಡಿ, ಸಂರಕ್ಷಿಸುವಂತೆ, ಜಗತ್ಪ್ರಭುವಾದ ಜಗನ್ನಿಯಾಮಕನು. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಸಮಸ್ತ ಸ್ವಭೃತ್ಯಜನರಲ್ಲಿ ಬಿಂಬರೂಪನಾಗಿದ್ದು, ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆ. ಸ್ವರೂಪಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಬಿಂಬಕ್ರಿಯಾ ರೂಪದಿಂದ ತತ್ತ್ವಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾ, ಜೀವರ ಯೋಗ್ಯತೆ, ಹಾಗೂ ಅವರವರ ಅನಾದಿಕರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿ, ಸುಖ, ಸುಖದುಃಖ ಮಿಶ್ರ, ದುಃಖ ರೂಪವಾದ ಫಲಗಳನ್ನು ಅಧಿಕಾರಿಭೇದದಿಂದ ಕೊಡುವನು. ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳು ಹಾಗೂ ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಸಮರ್ಥರಲ್ಲಿ ಅಧಿಕ ವ್ಯಾಪಾರಗಳೂ, ಯೋಗ್ಯತೆಯಲ್ಲಿ ಕಡಿಮೆಯಾದವರಲ್ಲಿ ತದನುಸಾರ ಕ್ಷೀಣವಾಗಿಯೂ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಡೆಯುವುದು. ಇದರಿಂದ ಸರ್ವಸಮರ್ಥನಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳಿಗೇನೂ ಕುಂದಿಲ್ಲ. ||೩||

ಪದ್ಯ—೪

ಮೂಲ :-

ಅಗಣಿತ ಸ್ವಾತಂತ್ರಯವ ನಾಲ್ |
ಬಗೆ ವಿಭಾಗವ ಮಾಡಿ ಒಂದನು |
ತೆಗೆದು ದಶವಿಧಗೈಸಿ ಪಾದರೆ ಪಂಚಪ್ರಾಣನಲಿ ||
ಮೊಗಚತುಷ್ಟಯನೊಳು ಸಪಾದ್ಯೆ |
ದುಗುಣವಿರಿಸಿದ ಮತ್ತೆ ದಶವಿಧ |
ಯುಗಳ ಗುಣವನು ಮಾಡಿ ಎರಡು ಸದಾಶಿವನೊಳಿಟ್ಟೆ ||೪||

ಅನತರಣಕೆ

ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸ್ವಾಭಿನ್ನವಾದ ಅಪಾರಸ್ವಾತಂತ್ರವನ್ನು ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿದ
ಕ್ರಮವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಅಗಣಿತ-ಗಣನೆಗೆ ಸಿಲುಕದ ಅಪಾರವಾದ, ಸ್ವಾತಂತ್ರಯವ-ಸ್ವರೂಪ
ಭೂತವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರಯವನ್ನು, ನಾಲ್ ಬಗೆ ವಿಭಾಗವ ಮಾಡಿ-ನಾಲ್ಕು ಭಾಗ
ಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿ, ಒಂದನು ತೆಗೆದು-ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಂಶವನ್ನು ತೆಗೆದು
ಕೊಂಡು (ಪ್ರಥಮಾಂಶ), ದಶವಿಧಗೈಸಿ-ಹತ್ತು ಭಾಗ ಮಾಡಿ, ಪಾದರೆಪಂಚ
ಐದಕ್ಕೆ ಪಾದನ್ಯೂನವಾದ, ಅಂದರೆ ನಾಲ್ಕು ಮುಕ್ಕಾಲು ಭಾಗಗಳನ್ನು,
ಪ್ರಾಣನಲಿ - ಶ್ರೀವಾಯುದೇವರಲ್ಲಿ, ಮೊಗಚತುಷ್ಟಯನೊಳು-
ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮದೇವರಲ್ಲಿ. ಸಪಾದ್ಯೆದುಗುಣ-ಪಾದಸಹಿತವಾದ
ಐದು, ಅಂದರೆ ಐದು + ಪಾದ = ಐದೂಕಾಲು ಗುಣಾಂಶವನ್ನು,

ಇರಿಸಿದ-ಇಟ್ಟನು. ಮತ್ತೆ-ಪುನಃ. ದಶವಿಧಯುಗಳ ಗುಣವನು
ಮಾಡಿ-ದ್ವಿತೀಯಾಂಶವಾದ ೧೦ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ, ಎರಡು - ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು
ಸದಾಶಿವನೊಳಿಟ್ಟು-ಶ್ರೀರೂದ್ರದೇವರಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟನು. ೪|||

ನ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು

ಶ್ರೀಸಂಕರ್ಷಣ ಒಡೆಯರ ನ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ಸ್ವಗತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಿಭಾಗ ಕ್ರಮವನ್ನು ಹೇಳತಾರೆ.

ಗಣನೆಗೆ ಸಿಲುಕದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ ಹಾಗೂ ಪಾರವಿಲ್ಲದ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪ
ಭೂತವಾದ ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸ್ವಗತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸರ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಈ
ಮೂರರೊಳಗೆ ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಭಾಗ ೧೬ನೇ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು.
ಈಗ ಸ್ವಗತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೇಳತಾರೆ. ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕಾರ್ಯ ಅಪಕ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ,
ಸ್ವಗತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕಾರ್ಯ ಪಕ್ವಾಪಕ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿ. ಎರಡನೇದಾದ ಈ ಸ್ವಗತ
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಎಂಬುದು ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ತನ್ನಲ್ಲಿ ೧೩೨ ೩/೪
ಗುಣ ಇಟ್ಟುಕೊಂಬೋವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗುಣವನ್ನು
ತೆಗೆದು, ೧೩೨ ೩/೪ ಸ್ವಗತ, ಈ ಗುಣದೊಳಗೆ ಒಂದು ಗುಣವನ್ನು ತೆಗೆದು, ಈ
ಒಂದರನ್ನು ನಾಲ್ಕು ವಿಭಾಗವ ಮಾಡಿ, ವಿಭಾಗಮಾಡಿದ ನಾಲ್ಕರಲ್ಲಿ ಒಂದು
ಭಾಗವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಈ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ನಾಲ್ಕರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು
ಹತ್ತು ಪ್ರಕಾರ ವಿಭಾಗವ ಮಾಡಿ ಪಾದ+ಅರೆ, ಹತ್ತರಲ್ಲಿ ಪಾದಸಾಂಕೇತ
ಎರಡೂವರಿ, ಅರೆ ಪಾದಕ್ಕೆ ಒಂದೂಕಾಲು ಅಂತು ಮೂರೂಮುಕ್ಕಾಲು ಪ್ರಾಣಾ
ಪಾನಾದಿ ಪಂಚರೂಪಗಳಿಗೆ, ಮೂಲರೂಪನಾದ ಶ್ರೀಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದೇವರಲ್ಲಿ
ಮೂರೂಮುಕ್ಕಾಲು ಗುಣವನ್ನು ಇಡೋವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಚತುರ್ಮುಖ
ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಲ್ಲಿ ಪಾದದಿಂದ ಸಹಿತವಾದ ಐದು ಗುಣ, ಅಂದರೆ ಐದೂಕಾಲು
ಗುಣ ಇಡೋವನಾದ. ಅಂತು ಬ್ರಹ್ಮವಾಯುಗಳಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟದ್ದು ಒಂಭತ್ತು

ಗುಣವಾಯಿತು. ನಾಲ್ಕರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಅದನ್ನು ಹತ್ತು ಭಾಗ ಮಾಡಿ, ಬ್ರಹ್ಮವಾಯುಗಳಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು ಒಂಭತ್ತು ಹೋಗತಾ ನಿಂತದ್ದು ಒಂದು ಗುಣ. ಆಕ್ಷೇಪ-ಪಾದರೆ ಪಂಚಪ್ರಾಣನಲ್ಲಿ ಎಂಬ ಕಡಿ, ಪ್ರಾಣದೇವರಲ್ಲಿ ೫ ೧/೮ ಗುಣ ಎಂತ ಹೇಳೋದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವದೆ, ಹಾಂಗೆ ಹೇಳಿದರೆ, ೫ ೧/೪ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ, ೫ ೧/೨ ವಾಯುದೇವರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರೆ ೧೦ ೩/೪ ಆಗತದೆ. ಮ್ಯಾಲೆ ವಿಭಾಗಮಾಡಿದ ೧೦ಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ, ವಿಭಾಗ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವಾಯುದೇವರಲ್ಲಿ ೩ ೩/೪ ಎಂತಲೇ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಮತ್ತೆ ಹತ್ತರಲ್ಲಿ ಉಳಿದದ್ದು ಒಂದು ಗುಣ. ಈ ಒಂದು ಗುಣದೊಳಗೆ ನಾಲ್ಕು ವಿಭಾಗವ ಮಾಡಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ತೆಗೆದು ದಶವಿಭಾಗವ ಮಾಡಿದ್ದು ಹೋಗತಾ ಉಳಿದದ್ದು ಮೂರು, ಅಂತು ನಾಲ್ಕು. ಈ ನಾಲ್ಕರನ್ನ ಹತ್ತುಪ್ರಕಾರ ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿ, ಯುಗಳ ಎಂದರೆ ಎರಡು, ಎರಡು ಹತ್ತುಗಳು ಇಪ್ಪತ್ತುಗುಣಗಳ ಮಾಡೋವನಾದ ಎಂದರೆ, ನಾಲ್ಕು ಗುಣವನ್ನ ಒಂದೊಂದರನ್ನ ಐದು ಪ್ರಕಾರ ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿ ಐದು ನಾಲ್ಕುಗಳು ಎಂದರೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ಗುಣಗಳ ಮಾಡಿದ. ಈ ಇಪ್ಪತ್ತರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಗುಣ ರುದ್ರದೇವರಲ್ಲಿ ಇಡೋವನಾದ. ಅವಶಿಷ್ಟ ಇರೋದು ಹದಿನೆಂಟು ಗುಣ ||೪||

ಭಾನಪ್ರಕಾಶಿಕೆ

ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಅಗಣಿತವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ೪ ಭಾಗ ಮಾಡಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ತೆಗೆದು ಅದನ್ನು ೧೦ ಭಾಗ ಮಾಡಿದನು. ಆ ಹತ್ತರಲ್ಲಿ (೪||೩||) ನಾಲ್ಕು ಮುಕ್ಕಾಲು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದೇವರಲ್ಲೂ, (೫|) ಐದೂಕಾಲು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೂ ಕೊಟ್ಟನು. ಎರಡನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ೧೦ ಭಾಗ ಮಾಡಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಆಹಂಕಾರಾತ್ಮಕ ರುದ್ರದೇವರಿಗೆ ಎರಡು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯದ ವಾಕ್ಯ. “ಸ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚತುರ್ಥಾಂಶಂ ದಶ ಧಾವ್ಯಭಜದ್ಧರಿಃ ||೬|| ಪಾದೋನಪಂಚಕಂ ಪ್ರಾಣೇ ಸಪಾದಂ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ದದೌ || ದ್ವಿತೀಯೇ ತು ಚತುರ್ಥಾಂಶೇ ದಶಧೈವ ವಿಭಾಜಿತೇ ||೭|| ದ್ವಾವೇ

ವಾಂಶಾವಹಂಕಾರೆ” ಎಂಬೀ ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥವನ್ನೇ ದಾಸರಾಯರು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ “ಪಾದರೆ ಪಂಚಪ್ರಾಣನಲಿ” ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥ ಮಾಡುವಾಗ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕರ್ತರು, ಪಾದ ಅಂದರೆ ಹತ್ತರಲ್ಲಿ ಪಾದ ೨|| ಎಂತಲೂ ಅರೆ ಎಂದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಅರ್ಥ ೧||. ಅಂತು ೩|| ಭಾಗಗಳನ್ನು ಪಂಚಪ್ರಾಣರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಮಾಡಿರುವರು. ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದ ವಾಕ್ಯಕ್ಕೆ ವಿರೋಧ ಬರುವುದು. ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ “ಪಾದೋನ ಪಂಚಕಂ ಪ್ರಾಣೇ” ಒಂದು ಪಾದಕಮ್ಮಿತಿ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಅಂದರೆ ೪|| ನಾಲ್ಕೂ ಮುಕ್ಕಾಲು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಇದಲ್ಲದೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ೪ ಭಾಗಮಾಡಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ೧ ಭಾಗವನ್ನು ೧೦ ಭಾಗ ಮಾಡಿದನು. ಅದರಲ್ಲಿ ೪|| ಭಾಗ ಪ್ರಾಣದೇವರಿಗೆ, ೩|| ಭಾಗ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ. ಅಂತು ೧೦ ಭಾಗಗಳೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಎರಡನೆಯ ೧ ಭಾಗವನ್ನು ೧೦ ಭಾಗಮಾಡಿ ರುದ್ರಾದಿಗಳಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವನು ಉಳಿದ ಎರಡು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮೂರು ಭಾಗ ಮಾಡಿ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ರಮಾದೇವಿಯರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಎರಡು ಭಾಗಗಳನ್ನು ತಾನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡನೆಂದು ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದಲ್ಲೂ ಹೇಳಿರುವರು. ಮತ್ತು ದಾಸಾರ್ಯರೂ ಸಹ ಹಾಗೇ ಹೇಳಿರುವರು. ವಾಯುದೇವರಿಗೆ ೩|| ಭಾಗ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ೩||, ಅಂತೂ ೯ ಭಾಗಗಳಾದುವು. ಒಂದು ಭಾಗ ಉಳಿಯಿತು. ಹೀಗೆ ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಿಲ್ಲ. ಇದಲ್ಲದೆ ಹಿಂದಿನ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಲ್ಲಿ ೪೦೦ ಭಾಗಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ೪ ಭಾಗಮಾಡಿ ಒಂದು ನೂರು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ವಾಯುದೇವರಿಗೆ ೪೮ ಭಾಗಗಳನ್ನೂ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ೩೨ ಭಾಗಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಪೂರ್ವಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ೪೦೦ರನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ೪ ಭಾಗವೆಂದು ಸುಲಭ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಹೇಳಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಭಾಗ ಒಂದಕ್ಕೆ ೧೦೦ ಆದುವು. ಇಲ್ಲಿ ೧ನ್ನು ೧೦ ಮಾಡಿದರೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಇದರಿಂದ ಈ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ೧ಕ್ಕೆ ಆ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ೧೦ ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ಇದರಂತೆ ಮುಂದಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ರುದ್ರದೇವರಿಗೆ ೨ ಭಾಗವೆಂತ ಹೇಳಿರುವರು. ಹಿಂದಿನ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ೨೦ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಇಂದ್ರನಿಗೆ ೧|| ಗೆ ೧೩. ತತ್ವೇಶರಿಗೆ ೧ ಭಾಗಕ್ಕೆ ೧೦ ಭಾಗ. ಸಕಲ ಜೀವರಿಗೆ ೧=೧೦.

ಕಲ್ಯಾಣಿಗಳಿಗೆ ೪||, ಅಲ್ಲಿ ೪೫. ಹೀಗೆ ಪೂರ್ವಸಂಧಿಗೂ ಇಲ್ಲಿಗೂ ನೋಡಿದರೆ ೧ಕ್ಕೆ ೧೦ ಭಾಗವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ವಾಯುದೇವರಿಗೆ ೪||, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ೫|| ಎಂದು ಹೇಳಿದ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಈ ಅರ್ಥವು ಸರಿಹೋಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಮಾಡದೆ ೩|| ಭಾಗ ವಾಯುದೇವರಿಗೆ ಎಂದು ಮಾಡಿದರೆ ಪೂರ್ವಸಂಧಿಯ ಲೆಖ್ಯನ ಪ್ರಕಾರ ೩೮ ಆಗಬೇಕಾಗುತ್ತೆ. ಹಾಗೆ ಮಾಡದೆ ವಾಯುದೇವರಿಗೆ ೪೮ ಭಾಗವೆಂತಲೂ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ೫೨ ಭಾಗವೆಂತಲೂ ದತ್ತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸಂಧಿಯ ೨ನೆಯ ಪದ್ಯ, ಸತ್ಯಲೋಕಾಧಿಪ ನೊಳಗೆ ಐವತ್ತೆರಡು ಪವಮಾನನೊಳು ನಾಲ್ಪತ್ತುಮೇಲೆಂಟಧಿಕ, ಶಿವನೊಳ ಗಿಟ್ಟ ಇಪ್ಪತ್ತು” ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ದಾಸಾರ್ಯರು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವರೂ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದಲ್ಲೂ ಇದೇ ವಾಕ್ಯವಿರುವುದು. ಈ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧ ಬರುವುದು. ಇದಲ್ಲದೆ “ಪಾದರೆ ಪಂಚಪ್ರಾಣನಲಿ” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ, ಪ್ರಾಣಾಪಾನಾದಿ ಪಂಚಪ್ರಾಣರಿಗೆ ೩|| ಭಾಗವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕಾರಣವೂ ಉಂಟು. ಏನೆಂದರೆ- ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯವಾಕ್ಯದಿಂದಲೂ, ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಧಿಯ ವಾಕ್ಯದಿಂದಲೂ, ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಾಣದೇವರಿಗೆ ಪಾದೋನಪಂಚ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಪಂಚಪ್ರಾಣರೆಂಬುವುದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಿಲ್ಲ. ಇದಲ್ಲದೆ ಪಂಚಪ್ರಾಣರಿಗೆ ೩|| ಭಾಗವೆಂಬುವುದೇ ದಾಸರಾಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದ್ದರೆ “ಪಾದರೆಪಂಚಪ್ರಾಣರಲಿ” ಎಂದು ಬಹುವಚನವಿರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರಾಣನಲಿ ಎಂಬ ಏಕವಚನದಿಂದ ಪಾದರೆಪಂಚ, ಪ್ರಾಣನಲಿ ಎಂದು ಬೇರೆ ಪದ ಮಾಡುವುದೇ ನ್ಯಾಯವಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಪಾದರೆಪಂಚ ಅಂದರೆ ಪಾದಕಮ್ಮಿ ೫ ಅಂದರೆ ೪|| ಎಂಬರ್ಥವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವುದು. ಹೀಗೆ ಅರ್ಥಮಾಡುವುದ ರಿಂದ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯ, ದಾಸರವಾಕ್ಯ ಇವೆರಡೂ ಸರಿಹೋಗುತ್ತವೆ. ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದುದನ್ನೇ ಈ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದೇವೆಂದು ಸಂಧಿಯ ೧೪ನೆಯ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ “ಇನಿತು ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದೋಳ್ ಭೃಗುಮುನಿಪ” ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಈ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದ ವಾಕ್ಯವೇ ಇದಕ್ಕೆ ಆಧಾರ ವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಹೀಗಿರಲು ಅದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ದಾಸಾರ್ಯರ ವಾಕ್ಯ ವಿರಲಾರದೆಂಬುವದೇ ಈ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯಾಧಾರವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ||೪||

ಭಾನದರ್ಪಣ

ಅಗಣಿತ || ಈ ಪದ್ಯ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ ಈ ವಿಧ ಎಂಬೋ ಪದ್ಯದವರೆಗೆ ಮೂರು ಪದ್ಯದ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಲೇಖನದಿಂದ ವಿವರ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಪರಮ ಭಗವದ್ಭಕ್ತರು ಮನನ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು-ಶ್ರೀಹರಿ ತನ್ನಲ್ಲಿರೋ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಅಂಶ ತೆಗೆದು ಆಯಾ ಅಂಶದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಪ್ರಕಾರ ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಕಲ್ಯಾಂತ ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ವಿವರ :

ಪ್ರಥಮಾಂಶದಲ್ಲಿ ೧೦ಭಾಗಕ್ಕೆ ವಿವರ	ದ್ವಿತೀಯಾಂಶದಲ್ಲಿ ೧೦ಕ್ಕೆ ವಿವರ	ಉಳಿದ ೨ ಅಂಶದಲ್ಲಿ ೩ ಭಾಗ ಮಾಡಿ ಹಂಚಿದ ವಿವರ
------------------------------	-----------------------------	---------------------------------------

೫ ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟದ್ದು ೫೨ ೪ -ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನಲ್ಲಿ ೪೮	೨ ರಾದ್ರಗೆ ೨೦ ೧ ಇಂದ್ರ ೧೫	೧೩ ೪ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮ ಇಟ್ಟಕೊಂಡದ್ದು ೧೩೨
--	------------------------------	-----------------------------------

೧೦ಕ್ಕೆ ೧೦ ರಿಂದ ೧೦೦	೧ ತತ್ತ್ವೇಶ ರಲ್ಲಿ ೧೦ ೧ ಜೀವರಲ್ಲಿ ೧೦ ೪ ಕಲ್ಯಾಣಿ ಗಳಲ್ಲಿ ೪೫	೬ -೮ ಶ್ರೀದೇವಿ ಯಲ್ಲಿಟ್ಟದ್ದು ೬೭
--------------------	---	-----------------------------------

೧೦ಕ್ಕೆ ೧೦ ರಿಂದ ೧೦೦	೧೦ಕ್ಕೆ ೧೦೦ರಿಂದ ೨೦೦
--------------------	--------------------

ಒಟ್ಟು ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಕ್ಕೆ ನಾಲ್ವತ್ತು ಅಂಶ ಅದಕ್ಕೆ ನಾನೂರು ಗುಣ ಆಗುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪುರಾಣೋಕ್ತ ಪ್ರಮಾಣಗಳು ಉಕ್ತಂ ಚ ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯೇ | ಸ್ವತಂತ್ರೇಪಿ ಹರಿಃ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಸ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಮನೇಕಧಾ ವಿಭಜ್ಯಾದಾನ್ಮೃಪ ಇವ ಸರ್ವಕಾರ್ಯೇಷು ಲೀಲಯಾ | ತತ್ತತ್ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಯೋಗೇನ ಫಲಭಾಕ್ ಸ ಪ್ರಜಾಯತೇ | ಸ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಂ ಚತುರ್ಥಾಂಶಂ ದಶಧಾ ವ್ಯಭಜತ್ ಹರಿಃ| ಪಾದೋನ ಪಂಚಕಂ ಪ್ರಾಣೇ ಸಪಾದಂ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ದದೌ || ದ್ವಿತೀಯೇ ತು ಚತುರ್ಥಾಂಶೇ ದಶದೈವ ವಿಭಾಜ್ಯತೇ || ದ್ವಾವೇ

ವಾಂಶಾವಹಂಕಾರೇ ಸಾಧ್ಯಕಂ ಚಿತ್ತದೈವತೇ | ಭಗವಾನ್ಪ್ರದದಾಮಿಂದ್ರೇ ಏಕ
ಮೇವೇಂದ್ರಿಯಾಧಿಪೇ | ಏವಮೇವ ದದೌ ಜೀವೇ ದೈತ್ಯೇಭ್ಯಃ ಸಾರ್ಥ
ಚಾತುರಾನ್ | ಅಥ ದ್ವೌ ತು-ತುರೀಯಾಂಶೌ ಸ್ವಾತಂತ್ರೈಸ್ತಾವಪೇಷಿತೌ ||
ತೌವಿಧಾಯ ತ್ರಿಧಾತ್ರೈಶಂ ಮಾಯಾಯೈ ದದೌ ಸ್ವಯಂ | ಶೇಷಭಾಗದ್ವಯ
ಸ್ವಸ್ಮಿನ್ ಸ್ಥಾಪಯಿತ್ವಾನಿಜೇಚ್ಛಯೇತಿ ||೪|| ೫||

ಶ್ರೀವ್ಯಾಸದಾಸಸಿದ್ಧಾಂತಕೌಮುದೀ

“ಸ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರೈಂ ಚತುರ್ಥಾಂಶಂ ದಶಧಾ ವ್ಯಭಜತ್ ಹರಿಃ ||
ಪಾದೋನ ಪಂಚಕಂ ಪ್ರಾಣೇ ಸಪಾದಂ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ದದೌ || ದ್ವಿತೀಯೇ ತು
ಚತುರ್ಥಾಂಶೇ ದಶಧೈವವಿಭಾಜತೇ || ದ್ವಾವೇವಾಂಶಾವಹಂಕಾರೇ” ಇತಿ.
ಪದಾರ್ಥಸಹಿತ ಪದ್ಯಂ ವಿವೃಣೋತಿ ಅಗಣಿತ ಇತಿ. ||೪||

ಕನ್ನಡಾರ್ಥ

ಹರಿಯು ತನ್ನಲ್ಲಿರುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರೈದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಭಾಗ ಮಾಡಿ ಮತ್ತೆ
ಅದರ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಪ್ರಾಣನಲ್ಲಿ
ಕಾಲುಭಾಗ ಕಡಿಮೆ ಐದು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟನು. ಐದೂಕಾಲು ಭಾಗ
ಗಳನ್ನು ಚತುರ್ಥಾಂಶಿನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟನು. ೪ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಏನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲೂ
ಒಂದನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯಂತೆ ಹತ್ತು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಎರಡು ಅಂಶಗಳನ್ನು
ಮಾತ್ರ ಅಹಂಕಾರಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ರುದ್ರದೇವನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟನು.” ಎಂಬುದಾಗಿ
ಹೇಳುವ ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯ ಪದ್ಯದ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. “ಅಗಣಿತ”
ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ||೪||

ಸರ್ವವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸಾರಸಂಗ್ರಹ

ಸ್ವಾತಂತ್ರೈ ಎಂಬುದು ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪಲಕ್ಷಣವು. ಶ್ರೀಪರ
ಮಾತ್ಮನ ಸ್ವಾತಂತ್ರೈ ಎಂಬ ಗುಣವು ಗಣನೆಗೆ ನಿಲುಕದ ಅಪಾರ ಸಂಖ್ಯಾಕ
ವಾದದ್ದು. ಅಪರಿಚ್ಛಿನ್ನ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಶನಿಂದ ಅಭಿನ್ನವು.

ಅಗಣಿತ ಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ ಸ್ವರೂಪಗತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿದನು. (ಇದನ್ನೇ ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ನೂರು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ)

ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ೧೦ ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿದನು. ಪ್ರಸಕ್ತ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಾದರೆ ಪಂಚಪ್ರಾಣನಲಿ-ಎಂಬ ಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗವಿದೆ. ಈ ಶಬ್ದಸಮುಚ್ಚಯದಲ್ಲಿ ಪಾಪರೆಪಂಚ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣನಲಿ-ಎಂದು ಎರಡು ಭಾಗ ಮಾಡಿದರೆ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರ ಸರಿಹೋಗುವುದು. ಪಾದರೆ ಪಂಚ-ಅಂದರೆ, ಪಂಚ-ಐದಕ್ಕೆ ಪಾದರೆ ಒಂದು ಪಾದ ಕಡಿಮೆ ಎಂಬ ಅರ್ಥಬರುವುದು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಐದಕ್ಕೆ ಕಾಲುಭಾಗ ಕಡಿಮೆ ಎಂದಾಗುವುದು. ಅದು ಮುಕ್ಕಾಲು ಎಂಬ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಗಣನೆಗೆ ಸರಿಹೋಗುವುದು. ಪ್ರಾಣನಲಿ-ಅಂದರೆ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಾಣದೇವರಲ್ಲಿ ಎಂದರ್ಥ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ೧೦ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದೇವರಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕುಮುಕ್ಕಾಲು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟನು. ಈ ಗಣನೆ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿರುವುದು.

ಪಾದೋನ ಪಂಚಕಂ-ಎಂದರೆ ಐದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಪಾದ ಕಡಿಮೆ ಎಂದರ್ಥ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಮುಕ್ಕಾಲು ಎಂದಾಗುವುದು. ಈ ಶಬ್ದಾರ್ಥವನ್ನು ಪಾದರೆ ಪಂಚವು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದು.

ವಿಶೇಷ ವಿಚಾರ

ಶ್ರೀಸಂಕರ್ಷಣ ಒಡೆಯರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಪಾದ ಎಂದರೆ ೧೦ರಲ್ಲಿ ಕಾಲುಭಾಗ ಎಂದರೆ $1 \frac{0}{1}$ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಪಂಚ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಪ್ರಾಣ ಶಬ್ದದೊಡನೆ ಸೇರಿಸಿ, ಪಂಚಪ್ರಾಣನಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ ಪಂಚ ಪ್ರಾಣಾದಿ ಪಂಚರೂಪಕ್ಕೆ ಮೂಲರೂಪನಾದ ಶ್ರೀಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನೆಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿರುವರು. ಪಾದರೆ-ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪಾದ- $1 \frac{0}{1}$ ಅರೆ-ಪಾದಕ್ಕೆ ಒಂದೂ ಕಾಲು. ಅಲ್ಲಿಗೆ $1 \frac{0}{1} + 0 \frac{0}{1} = 1 \frac{0}{1}$ (ಮೂರು ಮುಕ್ಕಾಲು) ಎಂದು ಸಂಖ್ಯಾಗಣನೆ ಮಾಡಿರುವರು. ಆಗ ೧೦ರಲ್ಲಿ $1 \frac{0}{1}$ ಭಾಗ ಕಳೆದರೆ

ಅವಶಿಷ್ಟ ಸಂಖ್ಯೆ = ೬ ೧/೪ (ಆರೂ ಕಾಲುಬಾಗ) ಆಗುವುದು. ಇದನ್ನು ಚತುರ್ನವಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುನು ಎಂದರ್ಥ ಮಾಡಬೇಕು. ಆದರೆ ಪ್ರಸಕ್ತ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಪಾದ್ಯದ ಗುಣವಿವಿಧ ಎಂದಿದೆ. ಅಂದರೆ ಐದು + ಪಾದ = ಐದೂಕಾಲು ಭಾಗವಾಗುವುದು. ಇದು ಮೇಲಿನ ಗಣನಾಪ್ರಕಾರ ೬ ೧/೪ಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು. ಈ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅಕ್ಷೇಪ ಎಂಬ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣನಲ್ಲಿ ೩ ೩/೪ + ಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲಿ ೫ ೧/೪ = ೯ ಭಾಗಗಳಾಯಿತು. ಇನ್ನೂ ೧ ಭಾಗ = ಅವಶಿಷ್ಟವಾಗಿ ಉಳಿಯುವುದು. ಈ ಗಣನೆಗಳ ವಿವರಗಳಿಂದ, ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದ ಪ್ರಮಾಣಾನುಸಾರ,

೧) ಪ್ರಾಣನಲಿ-೪ ೩/೪ (ಪಾದರೆಪಂಚ-ಪಾದೋನಪಂಚಕಂ)

೨) ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಲ್ಲಿ- ೫ ೧/೪ (ಸಪಾದ್ಯದಂ-೫ + ೧/೪-ಸಪಾದಂ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ).

ಅಲ್ಲಿಗೆ ಒಟ್ಟು ೧೦ ಭಾಗಗಳು ಸರಿಯಾಯಿತು.

ದತ್ತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸಂಧಿಯ ಪ್ರಕಾರ ೪೦೦ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ೧೦೦ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ,

ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಲ್ಲಿ- ೫೨ ಭಾಗಗಳು

ಪ್ರಾಣದೇವರಲ್ಲಿ-೪೮ ಭಾಗಗಳು

ಒಟ್ಟು ೧೦೦ ಭಾಗಗಳು ಸರಿ ಹೋಗುವುದು.

ಪುನಃ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶದಲ್ಲಿ ೧೦ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ೨ ಭಾಗಗಳನ್ನು (ಯುಗಳ) ಅಹಂಕಾರತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿಯಾದ ಸದಾಶಿವನಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ, ಶ್ರೀರುದ್ರದೇವರಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುನು. ಅವಶಿಷ್ಟ ೮ ಭಾಗಗಳ ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಮುಂದಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ||೪||

ಪದ್ಯ-೫

ಮೂಲ :-

ಪಾಕಶಾಸನ ಕಾಮರೂಳು ಸಾ |
ಧೈಕವಿಟ್ಟು ದಶೇಂದ್ರಿಯರ ಸುದಿ |
ವೌಕಸಾದ್ಯರೊಳೊಂದು ಯಾವಜ್ಜೀವರೊಳೊಂದು ||
ನಾಲ್ಕುವರೆ ಕಲ್ಯಾದಿ ದೈತ್ಯಾ |
ನೀಕಕಿತ್ತನು ಎರಡು ತ್ರಿವಿಧ ನಿ |
ವೇಕಗೈಸಿಂದಿರೆಗೆ ಒಂದೆರಡಾತ್ಮ ತನ್ನೊಳಗೆ ||೫||

ಅವತರಣಿಕೆ

ಅವಶಿಷ್ಟಾಂಶಗಳ ಹಂಚಿಕೆಯ ಕ್ರಮವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಪಾಕಶಾಸನ-ಇಂದ್ರದೇವರು, ಕಾಮರೂಳು-ಮನ್ಮಥನು ಇವರಿರ್ವರಲ್ಲಿ, ಸಾಧೈಕವಿಟ್ಟು-ಅರ್ಧಸಹಿಸವಾದ ಒಂದು, ಅಂದರೆ ಒಂದೂವರೆ ಭಾಗಗಳನ್ನು (೧ ೧/೨ ಅಂಶ) ಇಟ್ಟನು. ದಶೇಂದ್ರಿಯರ- ಪಂಚ ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯರು ಮತ್ತು ಪಂಚ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯರು ಸೇರಿ ಹತ್ತು ಇಂದ್ರಿಯಗಳ, ಸುದಿವೌಕಸಾದ್ಯರೊಳು- ಅಭಿಮಾನಿದೇವತಾ ಗಣದವರಲ್ಲಿ, ಒಂದು- ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು, ಯಾವಜ್ಜೀವರೊಳು- ಆಜಾನಜರಾರಭ್ಯ ತೃಣಾಂತ ಸಜ್ಜೀವರ ಗಣದಲ್ಲಿ, ಒಂದು-ಒಂದು ಭಾಗ, ನಾಲ್ಕುವರೆ- ಅವಶಿಷ್ಟ ೪ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರೂವರೆ (೧ ೧/೨ + ೧ + ೧ = ೩ ೧/೨) ಹೋಗಲಾಗಿ, ಉಳಿದ ನಾಲ್ಕುವರೆ ಭಾಗಗಳನ್ನು, - ಕಲ್ಯಾದಿ ದೈತ್ಯಾನೀಕಕೆ-ಕಲಿಯನ್ನು

ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ, ಸಕಲ ದೈತ್ಯಸಮೂಹಕ್ಕೆ (ಆದಿ-ಶಬ್ದದಿಂದ ಸಲಕಲ ನಿತ್ಯ ಸಂಸಾರಿಗಣ ಮತ್ತು ಅಸುರಗಣ ಉಭಯರೂ ಗ್ರಾಹ್ಯ). ಇತ್ತನು-ಇಡುವವ ನಾದನು. ಎರಡು-ಅಪಾರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದ ೪ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಹಂಚಿಕೆಯಾಗಿ, ಉಳಿದ ಎರಡು ಭಾಗಗಳು, ತ್ರಿವಿಧ-ಮೂರು ಭಾಗಗಳಾಗಿ, ವಿನೇಕಗೈಸಿ-ತನ್ನ ಇಚ್ಛಾನುಸಾರ ಭಾಗಮಾಡಿ, ಇಂದಿರೆಗೆ-ಜಗದ್ಯಾಪಾರ ರೂಪವಾದ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗಾಗಿ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಗೆ, ಒಂದು-ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು, ತನ್ನೊಳಗೆ-ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ, ಎರಡಾತ್ಮ-ಉಳಿದ ಎರಡು ಭಾಗ ಗಳನ್ನು ಸ್ವಗತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡನು. (೪ರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ೨ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗಲಾಗಿ, ಉಳಿದಿದ್ದು ೨ ಭಾಗಗಳು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಂಶವನ್ನು ಅಂದರೆ ೧ ೧/೪ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮೀಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಉಳಿದ ೩/೪ ಭಾಗ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡನು) ||೫||

ನ್ಯಾಯಾನಗಳು

ಶ್ರೀಸಂಕರ್ಷಣ ಒಡೆಯರ ನ್ಯಾಯಾನ

ಅವಶಿಷ್ಟ ವಿಭಾವನ್ನು ಹೇಳತಾರೆ.

ಇಂದ್ರದೇವರು, ಮನ್ಮಥನು ಈ ಉಭಯರೊಳು ಅರ್ಧದಿಂದ ಸಹಿತವಾದ ಏಕ ಎಂದರೆ ಒಂದು ಅಂತು (೧ ೧/೨) ಒಂದೂವರಿ ಇಡೋವ ನಾದ. ದಶೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ದೇವತೆಗಳಾದವರೊಳು ಒಂದು (ಅಹಂಕಾರ ಪ್ರಾಣಾದಾರಭ್ಯ ಪುಷ್ಕರಾಂತವರಿಗೂ ಒಂದು ಗುಣ ಎಂತ ಅರ್ಥ) ಆಜಾನಜರ ಆರಂಭಮಾಡಿ ತೃಣಾಂತ ಈ ಸಜ್ಜೀವರಲ್ಲಿ ಒಂದು, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಯಾವತ್ತೂ ವಿಭಾಗ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯರಲ್ಲಿ ಎಂತ ತಿಳಿಕೋತಕ್ಕದ್ದು. (೪ ೧/೨) ನಾಲ್ಕುವರೆ ಗುಣ (ಆದಿ ಶಬ್ದದಿಂದ ಅಸುರ ಗಣ, ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿಗಣ ಈ ಉಭಯರೂ ಗ್ರಾಹ್ಯ.) ಕೆಲ್ಯಾದಿ ದೈತ್ಯ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಕೊಡೋವನಾದನು. ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣರು ಇಬ್ಬರಿಗೆ ಭಾಗವಾಗಬೇಕಾದ್ದು ಎರಡು ಉಳಿದದೆ,

ಇಬ್ಬರು ಉಳಿದಿದ್ದಾರೆ. ೧೮ರ ಒಳಗೆ ಈ ಹೇಳಿದ್ದು ಹೋಗತಾ ಉಳಿದದ್ದು ಹತ್ತು ಗುಣ. ಈ ಹತ್ತು ಗುಣವನ್ನು ಮೂರು ಪ್ರಕಾರ ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿ, ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವರಿಗೆ ಒಂದು, ತನ್ನೊಳಗೆ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭಾಗವನ್ನ, ಈ ತನ್ನ ಗುಣ ತನ್ನೊಳಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳೋವನಾದ ಎಂತ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಈ ಮೊತ್ತಕ್ಕೆ ವಿವರ ಮಾಡತೇವು.

ನೂರಾಮೂವತ್ತೆರಡು ಮುಕ್ಕಾಲು ಗುಣ (೧೩೨ ೩/೪) ದತ್ತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದೇವರು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿರೋದು.

ಇದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗುಣ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಈ ಒಂದರನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಭಾಗ ಮಾಡಿದ.

ಈ ನಾಲ್ಕರಲ್ಲಿ ಒಂದು ತೆಗೆದುಕೊಂಡ. ಅವಶಿಷ್ಟ ಇರೋದು ಮೂರು (ಒಟ್ಟು ನಾಲ್ಕು).

ಈ ಒಂದರನ್ನ ಹತ್ತುಭಾಗ ಮಾಡಿದ.

ಈ ಹತ್ತರನ್ನ ದಾರುದಾರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನೆಂದರೆ,
ವಾಯುದೇವರಿಗೆ.....೩ ೩/೪ ಗುಣ.
ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ .....೫ ೧/೪ ಗುಣ.

ಅಂತು .....೯ ಗುಣ.

ಹತ್ತರಲ್ಲಿ ಒಂಭತ್ತು ಹೋಗತಾ ಬಾಕಿ ಉಳಿದದ್ದು ೧

ಮ್ಯಾಲಿನ ನಾಲ್ಕರಲ್ಲಿ ಅವಶಿಷ್ಟ ಉಳಿದಿರೋದು ೩

—
ಅಂತು ೪

ನಾಲ್ಕರಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕೆ ಐದು ಪ್ರಕಾರ ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿ

ಐದು ನಾಲ್ಕುಗಳು (೫ × ೪ = ೨೦) ಇಪ್ಪತ್ತಾಯಿತು.

ಈ ಇಪ್ಪತ್ತರಲ್ಲಿ ವಿಭಾಗ :-

ರುದ್ರದೇವರಿಗೆ	೨ ಗುಣ
ಇಂದ್ರಕಾಮರಿಗೆ	೧ ೧/೨ ಗುಣ
ದಶೇಂದ್ರಿಯಾಧಿಪರೊಳಗೆ	೧ ಗುಣ
ಯಾವತ್ತೂ ಸಜ್ಜೀವರೊಳಗೆ	೧ ಗುಣ
ಕಲ್ಯಾದಿ ದೈತ್ಯರಿಗೆ	೪ ೧/೨ ಗುಣ

ಅಂತು	೧೦ ಗುಣ

ಇಪ್ಪತ್ತರಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಹೋಗತಾ ಉಳಿದದ್ದು ಹತ್ತು.

ಈ ಹತ್ತರನ್ನ ಮೂರುಭಾಗ ಮಾಡಿದ.

ಇದರ ವಿಭಾಗ :

ರಮಾ ದೇವೇರಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟದ್ದು	೧ ಭಾಗ
ತನ್ನಲ್ಲೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡದ್ದು	೨ ಭಾಗ

ಅಂತು ೨ ಭಾಗ ಸರಿ ಆಯಿತು.

ನಿಶೇಷಾರ್ಥ

ಪರಮಾತ್ಮ ಜೀವನ ಅನಾದಿಸ್ವರೂಪಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನಾದಿಯಿಂದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾಗಿ ಇದ್ದ ಕಾಲಕ್ಕೂ, ಈ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾದ ಪರಮಾತ್ಮ ಪ್ರೇರಣೆ ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಹೊರ್ತು ಸ್ಥಿತಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೂಡಲಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ಥಿತಿಕಾಲ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ತಾನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಭಾಗ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಎಂತ ಹೇಳೋಣವಾಯಿತು. ಏಕೆ ಎಂದರೆ, ಸ್ವರೂಪದೇಹದ ಕಾರ್ಯದಾವಾಗ ನಡಿಯತದೋ, ತನ್ನಿಷ್ಟಗಳೆಲ್ಲಾ ಆಗಲೇ ನಡಿಯಬೇಕು. ತದ್ವತ್ ಜೀವಸ್ವರೂಪಭೂತವಾದ ಪರಾಧೀನಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕಾರ್ಯ ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ನಡಿಯಬೇಕು. ಸ್ಥಿಷ್ಟಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೂಡಲಾರದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಜೀವಗೆ, ಸ್ಥಿತಿಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವರೂಪಭೂತವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಅನ್ಯವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರತ್ಯೇಕ

ಹೇಳಬೇಕು. ಅದು ದಾವದಂದರೆ ಜಡಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಒಂದು ಇರೋದಾಗಿ ಅದೆ. ಅದು ಎಲ್ಲಿ ಅದೆ ಎಂದರೆ, ಲಿಂಗದೇಹದ ಪ್ರಥಮ ಪರಿಚ್ಛೇದಗತ ಮನದಲ್ಲಿ. ಅನಾದಿಯಿಂದ ಇರತಕ್ಕ ಜಡಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಜಡಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಶಕ್ತಿ ಅದೆ. ಆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಜ್ಞಾನೇಚ್ಛಾಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಅದೆ. ಅದು ಜಡ. ಅದರಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಮನಸ್ಸು ಲಿಂಗಗತ ಜಡ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ, ಜೀವನ ಪರಾಧೀನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಶಕ್ತಿ, ಲಿಂಗಗತ ಜಡಮನಗತ ಜಡಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿ ಆ ಜಡಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ್ವಾರಾ ಸ್ಥಿತಿ ಕಾಲದ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಡಿಯೋವಾಗತವೆ. ಅಷ್ಟೇ ಹೊರ್ತು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಚಿನ್ಮನ ಗತ ಪರಾಧೀನವಾದ ಚಿಚ್ಛಕ್ತಿಯಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡಿಯೋದಿಲ್ಲ. ಸ್ವರೂಪೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಜಡೇಂದ್ರಿಯಗಳು ಅಧಿಷ್ಠಾನಗಳಾಗಿದ್ದಂತೆ, ಸ್ವರೂಪಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಶಕ್ತಿಗೆ ಜಡಶಕ್ತಿ ಅಧಿಷ್ಠಾನ ಎಂತ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ, ಜಡ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಇರೋದಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಚಾರ ವಿವರ ಮಾಡತಾರೆ.

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಭಾಗ ಮೂರು ಪ್ರಕಾರ :- ೧. ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ
೨. ಸ್ವಗತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ. ೩. ಸರ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ. ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಒಂದೊಂದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚುರ್ಯಪ್ರಾಚುರ್ಯದಿಂದ ಮೂರು ಮೂರು ಇರೋವಾಗಿ ಅವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಚುರ್ಯವಾಗಿ ಇರೋದು ದತ್ತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು. ಸ್ವಗತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸರ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಎರಡೂ ಅಪ್ರಾಚುರ್ಯ. ಅಹಂಮಮತಾ ವಿಶಿಷ್ಟನಾಗಿ ವಿಷಯಗಳ ಭೋಗಿಸತಾ ಇರೋ ಅವಸ್ಥಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವ್ಯಾಪಾರವು. ಈ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ಅರಿಷಡ್ವರ್ಗಗಳ ದ್ವಾರಾ, ಆರು ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಆರು ಪ್ರಕಾರ ಜೀವಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಪರಮಾತ್ಮ ಮಾಡಸತಾನೆ. ಪರಮಾತ್ಮ, ಏಳನೇದಾದ ತನ್ನ ಪ್ರಯತ್ನ ಎಂದರೆ ಸ್ವಗತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಅದರಲ್ಲಿ ಮೇಳನಮಾಡಿದರೆ ಜೀವನ ಆರು ಪ್ರಯತ್ನವೂ, ಪ್ರಯತ್ನಾನುಸಾರ ಕಾರ್ಯಾನುಕೂಲವೂ ಆಗತವೆ, ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅನ್ಯಥಾವಾಗೋವಾಗತವೆ. ಎಂದರೆ, ಪ್ರಯತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಏನೇನೂ ಲೋಪವಿಲ್ಲದ ಕಾಲಕ್ಕೂ, ಈ ಮಾಡತಕ್ಕ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ದೃಢವಾಗಿ ಕಾರ್ಯಾನುಕೂಲವಾಗತದೆ ಎಂತ ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಇದ್ದ ಕಾಲಕ್ಕೂ, ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ

ಗತ ಅಪ್ರಾಚುರ್ಯವಾಗಿ ಇದ್ದ ಸ್ವಗತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಸಂಗಡ ಕೂಡದೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಇದ್ದರೆ, ಆ ಕಾರ್ಯ ವಿಪರೀತವಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಾನುಸಾರ ಸಿದ್ಧಿಸೋದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗತ ಸ್ವಗತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕಲತೂ ಕಲಯದಂತೆ ಇದ್ದರೆ, ಯತ್ನಕಾರ್ಯ ಕೆಲವು ಭಾಗ ಸಾನುಕೂಲವೂ, ಕೆಲವು ಭಾಗ ಪ್ರತಿಕೂಲವೂ ಆಗತವೆ. ಎಂದರೆ, ಅನುಕೂಲ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಮಿಶ್ರ ಎಂತ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಈ ಎರಡರ ಸಂಗಡ ದತ್ತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗತ ಸರ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸೇರಿದರೆ, ದೇವತಾರಾಧನಿದ್ವಾರಾ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ನಡಿಯತವೆ. 'ದೇವರು ಈ ಕಾರ್ಯ ನಡಸತಾನೆ, ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ' ಎಂತ ಹೇಳಿ ದಾರ್ಢ್ಯ ಉಂಟಾಗಿ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಕಾರ್ಯ ಸಾನುಕೂಲವಾಗಿ, ತತ್ಪಲ ಸರ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ್ವಾರಾ ಭೋಗಿಸ ತಾನೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅಂತರಾಂತರವಿಚಾರ ಬಹಳ ಉಂಟು. ವಿವರಿಸಲು ಶಕ್ಯವಲ್ಲ. ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನ, ಸ್ವಗತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ಕೆಲವು ಅನುಕೂಲ ಕೆಲವು ಪ್ರತಿಕೂಲ, ಸರ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ಕಾರ್ಯಾನುಕೂಲ ಈ ಪ್ರಕಾರ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಮತ್ತು ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸತ್ತ್ವಗುಣದಿಂದ ಪ್ರವಿಷ್ಟ ವಾಯಿತೇ ಧೈರ್ಯವೂ. ರಜೋಗುಣದಿಂದ ಪ್ರವಿಷ್ಟವಾಯಿತೇ ಧೈರ್ಯಧೈರ್ಯ, ತಮೋಗುಣದಿಂದ ಪ್ರವಿಷ್ಟವಾಯಿತೇ ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಅಧೈರ್ಯ. ಈ ದತ್ತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಉಪಯೋಗಕಾಲ ಅಪಕ್ವಕಾಲ. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾನ ದುಃಖ ಅಧೈರ್ಯಗಳ ಪ್ರಾಚುರ್ಯ. ಆದರೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಪ್ರಕಾರ ಅಂತರಾಂತರ ಗಳು ಬಹಳವವೆ. ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯ ಆಗತದೆ ಅಂತ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯ ಆಗೋ ದಿಲ್ಲ. ಆಗೋದಿಲ್ಲ ಎಂತ ಸಿದ್ಧಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯ ಆಗತದೆ. ಇದು ಸರ್ವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಪ್ರಭೇದ ಎಂತ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇದಲ್ಲದೆ ಶುಭಾಶುಭಗಳು ಜೀವಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಮಾಡತಕ್ಕ ಕಾರ್ಯಗಳು, ಜೀವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಧಾಂಗೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡತಕ್ಕ ಕಾರ್ಯಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಭೇದಗಳು ಸರ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಕಾರ್ಯಗಳಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಇನ್ನು ಸ್ವಗತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕಾರ್ಯ ಪಕ್ಷಾಪಕ್ವಜ್ಞಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಪ ಯೋಗವಾಗತಕ್ಕದ್ದು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಗತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಾಚುರ್ಯ. ದತ್ತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ, ಸರ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಅಪ್ರಾಚುರ್ಯವಾಗಿರತವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಾಪಕ್ವ

ಜ್ಞಾನ, ಸಾನುಕೂಲ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪ್ರಕಾರವೇ ಪ್ರಯೋಜನ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಸ್ವಲ್ಪ, ಪ್ರತಿಕೂಲವೂ ಸ್ವಲ್ಪವೇ. ಅನುಕೂಲಗಳು ಬಹಳ ಎಂತ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇದರನ್ನ ದಿಕ್ಪದರ್ಶನ ರೀತ್ಯಾ ಅವರವರ ಜ್ಞಾನ ದಿಂದಲೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಸರ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಲ್ಲಿ ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸ್ವಗತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಎರಡೂ ಅಪ್ರಾಚುರ್ಯ. ಇದು ಪಕ್ಷಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಾ ಪೇಕ್ಷಯಾ ಪ್ರಯತ್ನ ಅತ್ಯಲ್ಪ, ಪ್ರತಿಕೂಲವೂ ಅತ್ಯಲ್ಪ, ಸಾನುಕೂಲ ಬಹಳ. ಇದು ಪಕ್ಷಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸತಕ್ಕದ್ದು.

ಗುಣಸಂಮೇಳನದಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳೇನು, ಪ್ರತಿಕೂಲಗಳೇನು ಅನು ಕೂಲಗಳೇನು ಬಹುಪ್ರಕಾರದಿಂದ ವಿಭಾಗಗಳಾಗಿ ಪ್ರಕಾಶಮಾನಗಳಾಗತವೆ. ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಿಗಾದರೂ ನಿತಾಂತ ಕಂಡುಹಿಡಿಯೋದಕ್ಕೆ ಶಕ್ಯವಲ್ಲ. ಪಾಮರ ನಾದ ನನ್ನಿಂದ ನಿತಾಂತ ಹೇಳೋಣವಾದೀತೆ ? ಮಹಾನುಭಾವರಾದ ನಿಮ್ಮಿಂದ ತಿಳಿಕೋತಕ್ಕ ವಿಷಯಗಳು ಬಹಳವವೆ. ನೀತಗುರು ದ್ವಾರಾ ಅವರವರ ಸಂದೇಹ ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಪರಿಹಾರವಾಗಬೇಕು.

ಇಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ತಿಳಿದು ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಿದರೆ ಮುಕ್ತನಾಗತಾನೆ.

ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಜೀವನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಅಧಿಷ್ಠಾನವಾಯಿತು.

ಜೀವನ ಸ್ವರೂಪಭೂತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕೆ ಜಡದೇಹ, ಜಡಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಅಧಿಷ್ಠಾನ.

ಸ್ಥೂಲದೇಹಗತ ಜಡಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಜಡಶಕ್ತಿ ಒಂದು ಇರೋದಾಗಿ ಅದೆ. ಜಡಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಚಿನ್ಮನಸ್ಸು ವ್ಯಾಪ್ತಿ. ಜಡಮನಗತ ಜಡಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಮನಗತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಶಕ್ತಿ ವ್ಯಾಪ್ತಿ. ಎರಡೂ ಮೇಳನವಾಗಿ ಸ್ಥೂಲ

ದೇಹದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ನಡೀತದೆ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಜೀವಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ದತ್ತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಅದರಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನಾದಿಗಳು ಮಾಡಬೇಕಂತ ಹೇಳತಾರೆ. ತಾತ್ಪರ್ಯವೇನೆಂದರೆ, ಪರಮಾತ್ಮ ತನ್ನ ಅಭಿನ್ನಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಜೀವಗೆ ದತ್ತಮಾಡಿ ಜೀವನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಈ ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದ್ವಾರಾ ಜೀವ ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪಭೂತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ಪ್ರಯತ್ನಗಳು ಮಾಡ ಬೇಕು. ಅಂದರೆ, ಪರಮಾತ್ಮನ ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದಲೇ ಜೀವ ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗುಣದ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಬೇಕೇ ಹೊರ್ತು ಅನ್ಯಥಾ ಆಗೋದಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ತಿಳಿದು ಪ್ರಯತ್ನಾದಿಗಳು ಮಾಡತಾ, ಆ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಪ್ರಕಾರ ಅನುಸಂಧಾನವಿರಬೇಕು ಎಂತ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಸ್ವತಂತ್ರನುಸ್ವತಂತ್ರಂ ಚ ದ್ವಿವಿಧಂತತ್ತ್ವಮಿಷ್ಯತೇ ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣ ನುಸಾರ, ಅಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಜೀವಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತ ಸ್ವತಂತ್ರಿಸಿ ಪ್ರಯತ್ನಾದಿಗಳು, ಶಕ್ತಿಗಳು ಎಂಬವು ಕೂಡಲಾರವು. ಜೀವಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಉಂಟು ಎಂಬುದೂ ಅಸಂಭಾವಿತವು. ಲಿಂಗಗತ, ಜಡ ಮನಗತ ಜಡಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಅಂಶ ತೆಗೆದು ಅನಿರುದ್ಧ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು, ಅದರ ಅಂಶವನ್ನು ಸ್ಥೂಲದೇಹದಲ್ಲಿ ಇಡೋವನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇದೇ ಜಡಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದತ್ತ ಎಂಬುದು ||೫||

ಭಾವಪ್ರಕಾಶಿಕೆ

ಎರಡನೆಯ ೧ ಭಾಗವನ್ನು ೧೪ ಭಾಗ ಮಾಡಿ ೨ ಭಾಗಗಳನ್ನು ರುದ್ರ ದೇವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನೆಂದು ಪೂರ್ವಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದರು. ಮಿಕ್ಕ ೮ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಹಂಚಿದ ವಿವರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ—ಇಂದ್ರಮನ್ಮಥರಿಗೆ ೧|| ಭಾಗ, ತತ್ವೇಶರಿಗೆ ೧ ಭಾಗ, ಯಾವಜ್ಜೀವರಿಗೆ ಒಂದು ಭಾಗ ಹಂಚಿ ಉಳಿದ ೪ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಕಲಿ ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಹೀಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರದ ೪ರಲ್ಲಿ ೧ ಭಾಗವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮ ವಾಯುಗಳಿಗೂ, ಮತ್ತೊಂದು ಭಾಗವನ್ನು ದೇವತೆಗಳು, ಮನುಷ್ಯರು, ಕಲಿ ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯರಿಗೂ ಕೊಟ್ಟನು. ಈ

ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ೨ ಭಾಗಗಳು ಹೋದರೆ ಇನ್ನು ೨ ಭಾಗಗಳು ಉಳಿದುವು. ಆ ಎರಡು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮೂರಾಗಿ ಭಾಗಿಸಿ ೧ ಭಾಗವನ್ನು ರಮಾದೇವಿಯರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಎರಡು ಭಾಗವನ್ನು ತಾನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿಶೇಷ ವಿರುವುದು. ಏನೆಂದರೆ— ಹಿಂದಿನ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಭಾಗವನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ೪೦೦ ಭಾಗಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗೆ ೧೦೦, ರುದ್ರಾದಿಗಳಿಗೆ, ಕಲಿ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ ೧೦೦. ಹೀಗೆ ೨೦೦ ಹೋದರೆ ಉಳಿದ ೨೦೦ರಲ್ಲಿ ೬೭ ಭಾಗವನ್ನು ರಮಾದೇವಿಯರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ತಾನು ೧೩೩|| ಭಾಗಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡನೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ೨೦೦ರನ್ನು ಮೂರು ಭಾಗ ಮಾಡಿದರೆ, ಭಾಗ ೧ಕ್ಕೆ ೬೬ರಂತೆ $೬೬ \times ೩ = ೧೯೮$ ಆದವು. ೬೬ರಮಾದೇವಿಯರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ತಾನು ೧೩೩ ಭಾಗಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ಅಂತೂ ೧೯೮ ಭಾಗಗಳಾದುವು. ಉಳಿದ ಎರಡರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಂಗಸಂಗ ಹೊಂದುವ ಯೋಗ್ಯತೆ ರಮಾದೇವಿಯರಿಗೆ ಬರುವುದಕ್ಕಾಗಿ ೧| ಭಾಗವನ್ನು ಆಕೆಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಮುಕ್ಕಾಲು ಭಾಗವನ್ನು ತಾನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡನೆಂದು ಆ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಇದನ್ನೇ ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯದಲ್ಲೂ ಹೇಳಿರುವರು. ||೫||

ಭಾನದರ್ಪಣ

ಈ ಪದ್ಯದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹಿಂದಿನ ಪದ್ಯದ ಅರ್ಥದಲ್ಲೇ ಸೇರಿಸಲಾಗಿದೆ. ||೫||

ಶ್ರೀನ್ಯಾಸದಾಸಸಿದ್ಧಾಂತಕೌಮುದೀ

“ಪಾಕ” ಇತಿ ||೫||

ಕನ್ನಡಾರ್ಥ

೨ನೆಯ ಭಾಗದ ಉಳಿದ ೮ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ೧|| ಭಾಗವನ್ನು ಚಿತ್ತದೇವತೆಯಾದ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಕಾಮನಿಗೆ ೧ ಭಾಗವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಜೀವನಿಗೆ

ಒಂದು ಭಾಗ, ದೈತ್ಯರಿಗೆ ಳ್ಲಿ ಭಾಗ ಹೀಗೆ ಹಂಚಿದನು. ಇನ್ನು ಮೂಲ ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಅವಾಂತರ ವಿಭಾಗದಿಂದ ಹಂಚಿದ ನಂತರ ಉಳಿದ ಎರಡು ಭಾಗಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಮೂರನೆಯ ಭಾಗವನ್ನು ಅಥವಾ ೧ ಭಾಗವನ್ನು ರಮಾದೇವಿಯರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಮಿಕ್ಕ ಎರಡು ಭಾಗಗಳನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡನು ಎಂಬ ಭಾವದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು (೧||ಪಾದದ) ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. “ಪಾಕಶಾಸನ” ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ||೫||

ಶ್ರೀಗುರುಹೃದಯಪ್ರಕಾಶಿಕೆ

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಎರಡನೇ ಭಾಗದ ಹತ್ತು ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ರುದ್ರ ದೇವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಉಳಿದ ಎಂಟು ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಕಶಾಸನನೆಂಬ ಇಂದ್ರ ದೇವರಿಗೂ, ಕಾಮನೆಂಬ ಮನ್ಮಥನಿಗೂ ಸಹ ಒಂದೂವರೆ ಗುಣಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟನು. ಮತ್ತೆ ಸಕಲ ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿಗಳೇ ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಒಂದನ್ನೂ, ಇತರ ಸಮಸ್ತ ಜೀವರಿಗೂ ಒಂದನ್ನೂ, ಕಲಿ ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಉಳಿದ ನಾಲ್ಕೂವರೆ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ಹಂಚಿದನು. ಈ ರೀತಿ ಎರಡನೇ ಭಾಗ ಹಂಚಿದ ನಂತರ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಎರಡು ಭಾಗದ ಇಪ್ಪತ್ತು ಗುಣಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಮೂರು ಸಮಭಾಗ ಮಾಡಿ ಒಂದನ್ನು ಇಂದಿರೆ ಎಂಬ ರಮಾದೇವಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಉಳಿದ ಎರಡು ಭಾಗ ತನ್ನಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ||೫||

ಸರ್ವವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸಾರಸಂಗ್ರಹ

ಹಿಂದಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ದ್ವಿತೀಯಾಂಶರೂಪವಾದ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ೧೦ ಭಾಗ ಗಳಲ್ಲಿ ೨ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಅಹಂಕಾರ ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ರುದ್ರದೇವರಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟನೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದರು. ಉಳಿದ ೮ ಅಂಶಗಳ ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಸಕ್ತ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಪಾಕನೆಂಬ ಅಸುರನನ್ನು ಸಂಹಾರಮಾಡಿದ ಕಾರಣದಿಂದ ಇಂದ್ರನಿಗೆ ಪಾಕಶಾಶನನೆಂದು ಹೆಸರು. ಇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಮನ್ಮಥ ಇಬ್ಬರೂ ಮನೋಭಿಮಾನಿಗಳು. ಅವಶಿಷ್ಠ ಲ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಕಾಮರಿಗೆ ಒಂದೂವರೆ ಭಾಗಗಳನ್ನಿಟ್ಟನು. ಇದನ್ನು ಸಾಧ್ಯಕವಿಟ್ಟು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅಂದರೆ, ಸ+ಅರ್ಧ= ಅರ್ಧಸಹಿತವಾದ ಒಂದು ಭಾಗ= ೧ ೧/೨ ಎಂದಾಗುವುದು. ಪಂಚಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳು ಮತ್ತು ಪಂಚ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳು ಸೇರಿ ದಶೇಂದ್ರಿಯಗಳಾಯಿತು. ಈ ದಶೇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಂಶವನ್ನು ಇಟ್ಟನು. ಆಜಾನಜ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿಕೊಂಡು ತೃಣಾಂತ ಸಮಸ್ತ ಸಜ್ಜೀವರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಇಟ್ಟನು. ಉಳಿದ ನಾಲ್ಕುವರೆ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಕಲ್ಯಾದಿ ಸಕಲ ದೈತ್ಯವರ್ಗದವರಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟನು. "ಆದಿ"-ಶಬ್ದದಿಂದ ಸಕಲ ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಗಳ ವರ್ಗ ಮತ್ತು ಅಸುರಗಣ ಗ್ರಾಹ್ಯ.

ಹತ್ತು ವಿಭಾಗಗಳ ವಿವರ :

೧.	ಶ್ರೀರುದ್ರದೇವರಲ್ಲಿ	ಎರಡು ಭಾಗ
೨.	ಇಂದ್ರಕಾಮರಲ್ಲಿ	ಒಂದೂವರೆ ಭಾಗ
೩.	ದಶೇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿಗಳಲ್ಲಿ	ಒಂದು ಭಾಗ
೪.	ಯಾವಜ್ಜೀವರಲ್ಲಿ	ಒಂದು ಭಾಗ
೫.	ಕಲ್ಯಾದಿ ದೈತ್ಯಾನೀಕದಲ್ಲಿ	ನಾಲ್ಕುವರೆ ಭಾಗ

ಒಟ್ಟು

೧೦ ಭಾಗಗಳು

ಉಳಿದ ತೃತೀಯಾ ಹಾಗೂ ಚತುರ್ಥಾಂಶಗಳನ್ನು ಮೂರುಭಾಗ ಮಾಡಿ ಒಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಉಳಿದುದನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡನು.

ಇದರ ವಿವರ :-

ದತ್ತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಪಾರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಲ್ಲಿ ೪೦೦ ಭಾಗಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಅದರಲ್ಲಿ

೧.	ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರಲ್ಲಿ	....	೬೨ ೧/೪ ಭಾಗ
೨.	ತನ್ನಲ್ಲಿ	....	೧೩೨ ೩/೩ ಭಾಗ
೩.	ಬ್ರಹ್ಮ ವಾಯುಗಳಲ್ಲಿ	....	೧೦೦ ಭಾಗಗಳು
೪.	ಉಳಿದ ದೇವತೆಗಳು, ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿಗಳು ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿ	....	೧೦೦ ಭಾಗಗಳು

ಒಟ್ಟು

೪೦೦ ಭಾಗಗಳೆಂದು

ಹೇಳಿರುವರು.

ಈ ಗಣನೆಯ ಕ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರಸಕ್ತ ಪದ್ಯಗತ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸೋಣ—
೨೦೦ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಭಾಗ ಮಾಡಿದನು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಭಾಗಕ್ಕೂ
೬೬ರಂತೆ ಮೂರು ಭಾಗಗಳಿಗೆ $೬೬ \times ೩ = ೧೯೮$ ಭಾಗಗಳಾಗುವುವು, ೨೦೦ರಲ್ಲಿ
೧೯೮ ಹೋಗತಾ, ಅವಿಷ್ಕಾಂಶವು ೨ ಆಗುವುದು. ಈ ೨ ಅಂಶಗಳನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ
ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರುವರು. ಅದರಲ್ಲಿ,

೧. ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಗೆ....೬೬ ಭಾಗಗಳು + ೧ ೧/೪ = ೬ ೭ ೧/೪
ಆಯಿತು.

೨. ತನ್ನಲ್ಲಿ ೬೬ + ೬೬ (ಎರಡು ಅಂಶಗಳು) + ೩/೪ = ೧೩೨ ೩/೪
ಆಯಿತು.

ಅಂದರೆ, ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯಲ್ಲಿ

ಒಂದೂ ಕಾಲು ಭಾಗ

ಮತ್ತು ತನ್ನಲ್ಲಿ

ಮುಕ್ಕಾಲು ಭಾಗ

ಒಟ್ಟು $೧ ೧/೪ + ೩/೪ = ೨$ ಅವಶಿಷ್ಟ ಭಾಗಗಳು.

ದತ್ತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಿಭಾಗಗಳು ಮತ್ತು ಸ್ವಗತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಅಂಶಗಳು ಇವುಗಳ ತುಲನಾತ್ಮಕ ವಿವರಗಳು

ಕ್ರಮ ಸಂಖ್ಯೆ	ಯಾರಲ್ಲಿ	ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಿಭಾಗ ವಿಭಾಗಗಳು	ಕ್ರಮ ಸಂಖ್ಯೆ	ಯಾರಲ್ಲಿ	ಸ್ವಗತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಅಂಶಗಳು
೧	ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರಲ್ಲಿ	ಪ್ರಥಮ ೧೦೦ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ	೧	ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರಲ್ಲಿ	ಪ್ರಥಮಾಂಶ ೫೧/೪೦೦ರಲ್ಲಿ
೨	ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣರಲ್ಲಿ	೫೨ ಭಾಗ	೨	ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣರಲ್ಲಿ	೪೩/೪೦೦
೩	ರುದ್ರದೇವರಲ್ಲಿ	ದ್ವಿತೀಯಾ ೨೦ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ	೩	ರುದ್ರದೇವರಲ್ಲಿ	ದ್ವಿತೀಯಾಂಶ ೨೧೦ರಲ್ಲಿ
೪	ಇಂದ್ರಕಾಮರಲ್ಲಿ	೧೫ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ	೪	ಇಂದ್ರಕಾಮರಲ್ಲಿ	೧೧೨
೫	ತತ್ತ್ವೇಶರಲ್ಲಿ	೧೦ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ	೫	ತತ್ತ್ವೇಶರಲ್ಲಿ	೧೦
೬	ಯಾವಜ್ಜೀವರಲ್ಲಿ	೧೦ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ	೬	ಯಾವಜ್ಜೀವರಲ್ಲಿ	೧೦
೭	ಕಲ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ	೪೫ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ	೭	ಕಲ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ	೪೧೨
		೧೦೦	೧೦೦		೧೦೦
೮	ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರಲ್ಲಿ	ತೃತೀಯ ಮತ್ತು ಚತುರ್ಥ ೨೦೦ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ	೮	ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರಲ್ಲಿ	ತೃತೀಯ ಮತ್ತು ಚತುರ್ಥ ೨೦೦ರಲ್ಲಿ
೯	ತನ್ನಲ್ಲಿ (ಸ್ವಗತ)	೧೩೨ ೩/೪ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ	೯	ತನ್ನಲ್ಲಿ	೬೧/೪೦೦
		೨೦೦	೨೦೦		೨೦೦

ಪದ್ಯ—೬

ಮೂಲ :-

ಈ ವಿಧದಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರತ್ವವ್ವ |
ದೇವ ಮಾನವ ದಾನವರೊಳು ರ |
ಮಾವಿನೋದಿ ವಿಭಾಗಮಾಡಿಟ್ಟಿಲ್ಲೆ ರಮಿಸುವನು ||
ಮೂವರೊಳಗಿದ್ದವರ ಕರ್ಮವ |
ತಾ ನಿಕಾರಗೈಸದಲೆ ಕ |
ಲ್ಪಾವಸಾನಕೆ ಕೊಡುವನಾಯಾಸವರವರ ಗತಿಯು ||೬||

ಅವತರಣಕೆ

ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ತ್ರಿವಿಧ ಜೀವರಲ್ಲಿ ಸ್ವಗತಸ್ವಾತಂತ್ರತ್ವವನ್ನು ವಿಭಾಗಿಸಿ, ಇವರಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಕ್ರಿಯಾರೂಪದಿಂದ ಕ್ರೀಡೆಯಾಡುತ್ತಾ, ಬ್ರಹ್ಮಕಲ್ಪಾಂತದಲ್ಲಿ ಅವರವರ ಗತಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ—ಈ ವಿಧದಿ ಎಂಬ ಓನೆಯ ಪದ್ಯದಿಂದ ||೬||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ

ಈ ವಿಧದಿ—ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪ್ರಕಾರ, ಸ್ವಾತಂತ್ರತ್ವವ್ವ—ಸ್ವಗತ ಸ್ವಾತಂತ್ರತ್ವವೆಂಬ ಧರ್ಮವನ್ನು, ದೇವ—ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ತೃಣಾಂತ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯ ಜೀವರಲ್ಲಿ, ಮಾನವ—ರಜೋಗುಣವಿಶಿಷ್ಟರಾದ ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿಗಳಲ್ಲಿ, ದಾನವ ರೊಳು—ಕಲ್ಯಾದಿ ತೃಣಾಂತ ಸಮಸ್ತ ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿ. ರಮಾವಿನೋದಿ—ರಮಾ ಸಹಿತ ಜಗತ್ಕ್ರೀಡಾವಿಶಿಷ್ಟನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ವಿಭಾಗವಮಾಡಿ—ಆಯಾಯಾ ಜೀವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ವಿಭಾಗಮಾಡಿ, ಇದ್ದು—ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ

(ಇಟ್ಟವನಾಗಿ), ಅಲ್ಲಿ ರಮಿಸುವನು-ಆಯಾಯಾ ಜೀವರ ಅಂತರ್ಯಾಮಿ ಯಾಗಿದ್ದು ಕೊಂಡು ಬಿಂಬರೂಪದಿಂದ ಕ್ರೀಡೆಯಾಡುವನು. ಮೂವ ರೊಳಗಿದ್ದು-ತ್ರಿವಿಧ ಜೀವರಲ್ಲಿದ್ದು, ಅವರ ಕರ್ಮವ-ಆಯಾಯಾ ಜೀವರ ಅನಾದಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು, ತಾ ವಿಕಾರಗೈಸದಲೆ-ಸತ್ಯಸಂಕಲ್ಪನಾದ್ದರಿಂದ, ಅವು ಗಳನ್ನು ಅನ್ಯಥಾಮಾಡದೇ, ಇರುವುದನ್ನೇ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಡುತ್ತಾ, ಕಲ್ಪಾವಸಾನಕೆ-ಬ್ರಹ್ಮ ಕಲ್ಪದ ಮುಕ್ತಾಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಅನಾಯಾಸ-ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಶ್ರಮವಿಲ್ಲದೇ, ಅವರವರ ಗತಿಯು-ಆಯಾಯಾ ತ್ರಿವಿಧ ವರ್ಗದ ಜೀವರ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಗತಿಯನ್ನು, ಕೊಡುವ- ನೀಡುವವನಾಗುವನು ||೬||

ನ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು

ಶ್ರೀಸಂಕರ್ಷಣ ಒಡೆಯರ ನ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ಅವರವರಿಂದ ಸಾಧನ ಮಾಡಿಸಿ ನಿಜಗತಿ ಕೊಡತಾನೆ ಎಂತ ಹೇಳತಾರೆ.

ಈ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಪ್ರಕಾರ ಪರಮಾತ್ಮ ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯತತ್ತ್ವವನ್ನು, ದೇವಶಬ್ದದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ತೃಣಾಂತ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯರಲ್ಲಿ, ರಮಾದೇವೇರಲ್ಲಿ, ತನ್ನಲ್ಲಿ, ಮಾನವಶಬ್ದದಿಂದ ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿಗಳಲ್ಲಿ, ದಾನವಶಬ್ದದಿಂದ ದೈತ್ಯ ರೊಳು ಈ ತ್ರಿವಿಧ ಜೀವರೊಳು, ರಮಾದೇವೇರಕೂಡ ವಿನೋದದಿಂದ ಆಟ ಗಳ ಆಡತಕ್ಕ ನಾರಾಯಣ ಅಂದರೆ, ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿ ರೂಪವಾದ ಆಟಗಳ ಆಡ ತಕ್ಕ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣದೇವರು ಆಯಾ ಜೀವರಲ್ಲಿ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿ ಇಟ್ಟವನಾಗಿ, ಜೀವರ ಅನಾದಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಿಂಬನಾಗಿ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಾಚ್ಯನಾದ ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನೇ ವರ್ತಮಾನಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯರೂಪದಿಂದ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿ, ಅದರಿಂದ ಜೀವರಿಗೆ ಪ್ರೇರಣಾದಿ ಕಾರ್ಯಗಳ ನಡಸತಾ ತನ್ನ ರೂಪ ಗಳಿಂದ ತಾನೇ ರಮಿಸತಾ ಇರತಾನೆ. ನಿರ್ದೋಷನಾದ ವೈಷಮ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ

ರಹಿತನಾದ ಒಬ್ಬನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ತ್ರಿವಿಧ ಜೀವರೊಳು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ
ಗುಣವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದು, ಆಯಾ ತ್ರಿವಿಧಜೀವರ ಸ್ವರೂಪ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ
ಅನುಸರಿಸಿದ, ಹಾಂಗೆ ಬಾಹ್ಯಲಿಂಗದೇಹಕ್ಕೆ ಅನುಸರಿಸಿದ ಉಭಯ ಕರ್ಮ
ವನ್ನು, ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ತಾನು ಅನ್ಯಥಾ ಮಾಡದೆ, ಇದದ್ದರನ್ನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ
ಮಾಡಿ, ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಸಾಧನ ಪೂರ್ತಿ ಮಾಡಿಸಿ, ಬ್ರಹ್ಮ
ಕಲ್ಪದ ಆಂತ್ಯಭಾಗಕ್ಕೆ ಲಿಂಗ ಭಂಗ ಐದಿಸಿ, ಆಯಾಸರಹಿತನಾಗಿ ಆಯಾ
ತ್ರಿವಿಧ ಜೀವರ ಸ್ವರೂಪಗತಿಯನ್ನು ಕೊಡೋವನಾಗಿ ಜನನರಹಿತರನ್ನಾಗಿ
ಮಾಡತಾನೆ. ||೬||

೨. ಭಾವಪ್ರಕಾಶಿಕೆ :-

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಪರಮಾತ್ಮನು, ತನ್ನೊಳಗಿರುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು
ದೇವತೆಗಳಿಗೂ, ಮಾನವರಿಗೂ, ದಾನವರಿಗೂ ಹಂಚಿಕೊಟ್ಟು, ತಾನೂ
ಅವರೊಳಗಿದ್ದು, ಅವರವರು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ತಾ ಮಾಡಿ
ಮಾಡಿಸುವನು. ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ದತ್ತವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ಅಮುಖ್ಯ
ಪ್ರೇರಕರಾದ ದೇವ ದೈತ್ಯರು, ಜೀವರೊಳಗಿದ್ದು ಮಾಡಿಸುವ ಪುಣ್ಯ
ಪಾಪ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ಫಲವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವರು. ಅಂದರೆ, ಪುಣ್ಯ
ಪ್ರೇರಕರಾದ ದೇವತೆಗಳು ಪುಣ್ಯ ಫಲವನ್ನೂ, ಪಾಪ ಪ್ರೇರಕರಾದ ದೈತ್ಯರು
ಪಾಪಕರ್ಮದ ಫಲವನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸುವರು. ಮಧ್ಯಮರಾದ ಜೀವರು
ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳೆರಡರ ಫಲವನ್ನು ಕಿಂಚಿತ್ತಿಂಚಿತ್ ಅನುಭವಿಸುವರು. ಬ್ರಹ್ಮ
ಕಲ್ಪಾವಸಾನದಲ್ಲಿ, ಅವರವರ ಕರ್ಮಾನುಸಾರವಾಗಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ,
ಮನುಷ್ಯೋತ್ತಮರಿಗೂ, ಮುಕ್ತಿಯನ್ನೂ, ಮಧ್ಯಮ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ
ಸುಖ ದುಃಖ ಮಿಶ್ರವಾದ ನಿತ್ಯಸಂಸಾರವನ್ನೂ, ದೈತ್ಯರಿಗೆ ಅಂಧಂತಮ
ಡಿಸ್ಸನ್ನೂ ಕೊಡಿಸುವನು ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ "ಯಾದಿಂದ್ರಿಯೇಣ ಯತ್
ಕುರ್ವನ್ ಪುಣ್ಯಂ ಪಾಪಂಚ ದೃಶ್ಯತೇ || ತಸ್ಯ ತತ್ತತ್ಸತ್ವ ತಂತ್ರತ್ವಾತ್ ಫಲ

ಭಾಷೋಳಾಹಿತೆ"ಯಾವ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಪುಣ್ಯಪಾಪ ಮೊದಲಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರೋ ಆಯಾ ಕರ್ಮಫಲಕ್ಕೆ ಆಯಾ ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ದೇವ ದೈತ್ಯರು ಭಾಗಿಗಳಾಗುವರು. ಪರಮಾತ್ಮನು ಕೊಟ್ಟ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ದೇವ ದೈತ್ಯರೇ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವುದರಿಂದ ಆಯಾ ಫಲಗಳನ್ನು ಅವರವರೇ ಅನುಭವಿಸಬೇಕು. ಇದೇ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಏಕಾದಶ ಸ್ಕಂದ ತಾತ್ಪರ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಜೀವಾಭಿಮಾನಿಗಳು ಮೂರು ಪ್ರಕಾರ ಇರುವರು-ಉತ್ತಮರು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು-ಮಧ್ಯಮ ಜೀವಾಭಿಮಾನಿಯು ಪುರಂಜನನೆಂಬ ರಾಜನೋರ್ವನು, ಮತ್ತು ಸ್ವಯಂ ಜೀವನು ಅಧಮನು ಕಲಿಯು. ಇವರಲ್ಲಿ ಜನನ, ಮರಣ, ಹಸಿವೆ ಮೊದಲಾದ ದುಃಖಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮಧ್ಯಮ ಜೀವಾಭಿಮಾನಿಗೂ, ಅಧಮ ಜೀವಮಾನಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಹೊರತು ಉತ್ತಮ ಜೀವಮಾನಿಗಳಿಗಿಲ್ಲ. ಜನನಾದಿಗಳಿಂದಾಗುವ ದುಃಖವು ದೇಹಮಾನಿಯಾದ ದೈತ್ಯನಿಗೆ, ಮರಣಾದಿಗಳಿಂದಾಗುವ ದುಃಖವು ಇಂದ್ರಿಯ ಮಾನಿಯಾದ ದೈತ್ಯನಿಗೆ, ಹಸಿವೆಯಿಂದಾಗುವ ದುಃಖವು ಪ್ರಾಣಮಾನಿ ದೈತ್ಯನಿಗೆ, ಭಯ. ಆಶಾದಿಗಳಿಂವಾಗುವ ದುಃಖವು ಮನೋಭಿಮಾನಿ ದೈತ್ಯನಿಗೆ, ನಾನು ನೀಚನಾದೆ, ನನಗಿಂತಲೂ ಅವರು ಚೆನ್ನಾಗಿರುವರಲ್ಲ ಎಂದು ಸಂಕಟ ಪಡುವ ದುಃಖವು ಚಿತ್ತಮಾನಿ ದೈತ್ಯನಿಗೆ, ಜೀವಮಾನಿಯಾದ ದೈತ್ಯನಿಗೆ ಸಮುದಾಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ದುಃಖವೂ ಉಂಟು. ಇದರಿಂದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಆಯಾ ಇಂದ್ರಿಯಜನ್ಯ ಸುಖಗಳು ಆಯಾ ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿಗಳಿಗಾಗುವುವು. ಮಧ್ಯಮರಾದ ಜೀವರಿಗೆ ಪುಣ್ಯದಲ್ಲೂ ಪಾಪದಲ್ಲೂ ಸಹ ಭಾಗವುಂಟು-ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ದಾಸವರ್ಯರು ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಂಕೋಚವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವರು. ||೬||

೩. ಭಾವದರ್ಶನ :-

ಈ ವಿಧದಿ ||೬||

೪. ಶ್ರೀವ್ಯಾಸವಾಸ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಕೌನುದೀ :-

“ಯದಿಂದ್ರಿಯೇಣ ಯತ್ ಕರ್ಮ ಪುಣ್ಯಂ ಪಾಪಂ ಚ ದೃಶ್ಯತೇ || ತಸ್ಯ
ತಸ್ಯ ಸ್ವತಂತ್ರತ್ವಾತ್ ಫಲಭಾಜೋಽಪಿ ಹಿ ತೇ || ” ಇತ್ಯಸ್ಯಾರ್ಥ ಮಾಹವಿಲಾ
ಖಿಲಾ“ಈ” ಇತಿ ||

ಕನ್ನಡಾರ್ಥ

ಯಾವ ಇಂದ್ರಿಯದಿಂದ ಯಾವ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಲ್ಪಡುವದೋ ಪುಣ್ಯ
ಪಾಪಗಳಾವವೋ ಆಯಾ ಕರ್ಮ ಹಾಗೂ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳಿಗೆ ಅವರೆಲ್ಲರೂ
ಭಾಗಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ- ಎಂಬ ಭಾವದ ಶ್ಲೋಕದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ-
“ಈ ವಿಧದಿ” ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ. ||೬||

೫. ಶ್ರೀಗುರುಹೃದಯ ಪ್ರಕಾಶಿಕೆ :-

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಈ ರೀತಿಯಿಂದ ನಲವತ್ತುಗುಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು
ದೇವ ಮಾನವ, ದಾನವರೆಂಬ ತ್ರಿವಿಧಜೀವರಲ್ಲೂ ವಿಭಾಗಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟು,
ರಮಾವಿನೋದಿಯಾದ ಸ್ವಾಮಿ ಅವರಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರುವನು. ದೇವ ಮಾನವ
ದಾನವರೆಂಬ ಮೂರು ವಿಧ ಜೀವರ ಸ್ವಭಾವಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ವಿಕಾರಸೈಸದಲೆ-
ಎಂದರೆ, ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಇಲ್ಲದ ಹಾಗೆ ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿಮಾಡಿ,
ಬ್ರಹ್ಮಕಲ್ಪದ ಕೊನೆಯಾದ ಪ್ರಳಯಾನಂತರ ಅವರವರ ಗತಿಯನ್ನು ಅನು-
ಯಾಸವಾಗಿ ಕೊಡುವನು. ||೬||

ಸರ್ವವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸಾರಸಂಗ್ರಹ

ಪೂರ್ವಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದಾಸರಾಯರು ತ್ರಿವಿಧಜೀವರಲ್ಲಿ ಸ್ವಗತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಅವರವರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಜೀವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ವಿಭಾಗಿಸಿ, ಇಟ್ಟು ಗಣನೆಯ ವಿವರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ಪ್ರಸಕ್ತಪದ್ಯದಿಂದ, ತ್ರಿವಿಧಜೀವರಿಗೆ ಕೊಡುವ ತ್ರಿವಿಧ ಗತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ-

೧. ಹಿಂದಿನ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವಂತೆ, ಸರ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರ ವಾದ ಸರ್ವೇಶನು ಸ್ವಗತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೆಂಬ ತನ್ನದೇ ಆದ ಧರ್ಮವನ್ನೂ ವಿಭಾಗಿಸಿ, ೧. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ತೃಣಾಂತ ಸಮಸ್ತ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯ ಚೇತನ ರಲ್ಲಿ-ದೇವಗಣದಲ್ಲಿ, ೨. ಸುಖ ದುಃಖ ಮಿಶ್ರಿತವಾದ ರಾಜಸಜೀವರಾದ ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿಗಳಲ್ಲಿ, ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಪುರಂಜನಾದಿ ತೃಣಾಂತ ಸಕಲ ರಜೋಜೀವರಲ್ಲಿ ೩. ಕಲ್ಯಾದಿ ತೃಣಾಂತ ಸಮಸ್ತ ತಮೋಯೋಗ್ಯ ಚೇತನರಾದ ದಾನವರಲ್ಲಿ ಅವರವರ ಸ್ವರೂಪ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಇಟ್ಟನು.

೨. ಗುಣತ್ರಯಾತ್ಮಕವಾದ ಮೂಲಪ್ರಕೃತಿಗೆ ರಮಾದೇವಿಯರು ಅಭಿಮಾನಿಗಳು. ರಮಾದೇವಿಯರಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಡೆಯಾಡುತ್ತಾ, ಗುಣ ವೈಷಮ್ಯ ದಿಂದ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವನು. ಶ್ರೀ ರಮಾದೇವಿಯರನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಜಗದ್ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ರಮಾ ದ್ವಾರಾ ಮಾಡಿ, ಮಾಡಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ರಮಾವಿನೋದಿಯು.

೩. ಜಗದುಪಾದಾನ ಕಾರಣವಾದ ಮೂಲ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಸಾಂಕೇತ ವಾದ ಅನಾದಿ ಲಿಂಗ ಶರೀರವನ್ನು ಜೀವರ ಸ್ವರೂಪ ಶರೀರಕ್ಕೆ ಉಪಚಯ ಗೊಳಿಸಿ, ಸಂಸಾರಾಖ್ಯವಾದ ಬಂಧನದಿಂದ ಜೀವರನ್ನು ಕಟ್ಟುವನು. ಜೀವರ ಅನಾದಿಸ್ವರೂಪ ಯೋಗ್ಯತೆಗನುಸಾರವಾಗಿ, ಭಗವದಧೀನವಾದ ಕರ್ತೃತ್ವ ಧರ್ಮವುಳ್ಳ ಜೀವರಲ್ಲಿ ಬಿಂಬನಾಗಿ ನಿಂತು, ಅವರ ಅನಾದಿಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಿ, ಕರ್ಮಗಳ ದ್ವಾರಾ ಕ್ರಿಯಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳಿಸಿ, ಜೀವರನ್ನು ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ರತರನ್ನಾಗಿಸುವನು.

೪. ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸತ್ಯ ಸಂಕಲ್ಪನು. ಜೀವರ ಸ್ವರೂಪಗತ ಧರ್ಮ ಅನಾದಿ ಮತ್ತು ನಿತ್ಯ. ಸ್ವರೂಪದೇಹಾವರ್ತರೂಪದಲ್ಲಿರುವ ಲಿಂಗದೇಹ ಅನಾದಿ, ಆದರೆ ಸಾಂತವಾದದ್ದು. ಲಿಂಗದೇಹಗತ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಬಿಂಬನೇ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರೇರಕನು. ಆಯಾಯಾ ಜೀವರ ಅನಾದಿಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗದಂತೆ ಸತ್ಯಸಂಕಲ್ಪನು ಕ್ರಿಯಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಡುವನು. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ದಾಸರಾಯರು ಕರ್ಮನ ತಾ ನಿಕಾರಗೈಸನು ಸದತಿ-
ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

೫. ಪ್ರಸಕ್ತ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಕಲ್ಪಾಂತ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಪಿಠಜೀವ ರಿಗೂ ಲಿಂಗಭಂಗಗೈಸಿ, ವಿರಜಾನದಿಯ ಸ್ಮಾನದ ದ್ವಾರಾ ಸ್ವಾತಿಕರಿಗೆ ಕರ್ಮವಿಮೋಚನೆ, ವಾಯುದೇವರ ಹಂಕಾರದಿಂದ ರಾಜಸರಿಗೆ ಲಿಂಗ ಭಂಗ, ವಾಯುದೇವರ ಗದಾಪ್ರಹಾರದಿಂದ ತಮೋಯೋಗ್ಯರ ಲಿಂಗನಾಶ. ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯ ಜೀವರಿಗೆ ನಿತ್ಯಸುಖ ರೂಪವಾದ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನೂ, ನಿತ್ಯ ಸಂಸಾರಿಗಳಿಗೆ ಸುಖದುಃಖ ಮಿಶ್ರವಾದ ಗತಿಯನ್ನೂ ಮತ್ತು ತಾಮಸನರಿಸಿ ನಿತ್ಯದುಃಖ ರೂಪವಾದ ಅಂಧತಃಮನಸ್ಸನ್ನೂ, ನಿರಾಯಾಸವಾಗಿ ಕೊಡು ವನು. ||೬||

ಪದ್ಯ—೨

ಮೂಲ :-

ಆಲಯಗಳೊಳಗಿಪ್ಪ ದೀಪ |
ಜ್ವಾಲೆವರ್ತಿಗಳನುಸರಿಸಿ ಜನ |
ರಾಲಗಳಿಗೊಪ್ಪುವ ತೆರದಿ ಹರಿ ತೋರ್ವ ಸರ್ವತ್ರ ||
ಕಾಲಕಾಲದಿ ಶ್ರೀ ಧರಾ ದು |
ಗಾರ್ ಲಲನೆಯರೆ ಕೂಡಿ ಸುಖಮಯ |
ಲೀಲೆಗೈಯಲು ತ್ರಿಗುಣ ಕಾರ್ಯಗಳಹವು ಜೀವರಿಗೆ || ೬ ||

ಅನತರಣಿಕೆ :-

ಕಾಲ ಧರ್ಮಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ಶ್ರೀ ಭೂ ದುರ್ಗಾ ದೇವಿಯರೊಡಗೂಡಿ ಲೀಲಾ ವಿಲಾಸದಿಂದ ತ್ರಿಗುಣ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿರುವನೆಂದು, ದೃಷ್ಟಾಂತ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ-ಆಲಯ ಗಳೊಳಗಿಷ್ಟೆ - ಎಂಬ ೭ ನೆಯ ಪದ್ಯದಿಂದ. ||೭||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ :-

ವರ್ತಿಗಳನುಸರಿಸಿ = ಬತ್ತಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ, ದೀಪಜ್ವಾಲೆ = ದೀಪದ ಜ್ವಾಲೆಯು, ಆಲಯಗಳೊಳಗಿಷ್ಟೆ = ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವ, ಜನರ = ನಿವಾಸಿಗಳ, ಅಲಿಗಳಿಗೊಪ್ಪುವ ತೆರದಿ = ನೇತ್ರಗಳಿಗೆ ಗೃಹಗತ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಪ್ರಕಾರದಂತೆ, ಹರಿ = ಬಿಂಬರೂಪಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಸರ್ವತ್ರ = ಸರ್ವತ್ರವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿದ್ದು, ದೀಪ ಸದೃಶನಾಗಿ, ತೋರ್ಪೆ = ಆಯಾಯ ಜೀವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ದರ್ಶನಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವನು. ಕಾಲ ಕಾಲದಿ = ಪ್ರತಿ ಪ್ರತಿ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ, ಶ್ರೀ = ಸತ್ತ್ವಗುಣಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ದೇವಿಯರು, ಧರಾ = ರಜೋಗುಣಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಭೂದೇವಿಯರು, ದುರ್ಗಾ = ತಮೋಗುಣಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ದುರ್ಗಾದೇವಿಯರು, ಲಲನೆಯರ ಕೂಡಿ = ತನ್ನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ರೂಪತ್ರಯಗಳಿಂದ ಸಹಿತನಾಗಿದ್ದು, ಸುಖಮಯ = ಆನಂದ ಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಶ್ರೀ ಪರಮಾತ್ಮನು, ಲೀಲೆಗೈಯಲು = ಬಿಂಬಕ್ರಿಯಾ ದ್ವಾರಾ ಕ್ರೀಡೆಗಳನ್ನಾಡಲು, ಜೀವರಿಗೆ = ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ಭೂತರಾದ ಜೀವರಿಗೆ, ತ್ರಿಗುಣ ಕಾರ್ಯಗಳಹವು = ಸತ್ತ್ವ, ರಜ, ತಮ- ಎಂಬ ಗುಣತ್ರಯಜನಿತ ಕಾರ್ಯರೂಪವಾದ ಕರ್ಮಗಳು ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳ ದ್ವಾರಾ ನಡೆಯುವುವು. (ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುವು). ||೭||

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು

೧. ಶ್ರೀಸಂಕರ್ಷಣ ಒಡೆಯರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ಅಪರೋಕ್ಷ ವಿಚಾರ, ಕರ್ಮಮಾಡೋ ವಿಚಾರ ಹೇಳತಾರೆ. ಬತ್ತಿ
 ಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಇರತಕ್ಕ ದೀಪಸಾಂಕೇತವಾದ ಉರಿ, ಮನೆ ಮೊದ
 ಲಾದದ್ದರಲ್ಲಿ ಇರತಕ್ಕ ಅನೇಕ ಭೋಗ್ಯಾಯೋಗ್ಯ ಪದಾರ್ಥಗಳ, ಅಂಧಕ
 ರಲ್ಲದ ಮನುಷ್ಯರ ನೇತ್ರಗಳಿಗೆ ತೋರಿಸೋದಾಗತದೆ. ಅಂಧಕನಿಗೆ ದೀಪ
 ಪ್ರಕಾಶ ಇದ್ದರೂ ದೀಪ ಪ್ರಕಾಶವೇನು, ಆಲಯ ಪದಾರ್ಥಗಳೇನು ಕಾಣದೆ
 ಸರ್ವದಾ ಅಂಧಕಾರವೇ ಇರತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅಂಧಕಗೆ, ಅಂಧಕ ಅಲ್ಲದ
 ವಗೆ ದೀಪ ತೋರೋದಾಗತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಅವರವರ ನೇತ್ರಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿ
 ದೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಂಬರೂಪಿಯಾದ ತಾನು, ಸರ್ವಚರಾಚರಗಳಿಗೆ ಬಿಂಬ
 ನಾಗಿ, ಸರ್ವತ್ರವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿ, ದೀಪಸದೃಶನಾಗಿ ಇರುವ ಪರಮಾತ್ಮ.
 ಬತ್ತಿ ಸದೃಶ ಜೀವರ ಅನಾದಿಸ್ವರೂಪಭೂತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ,
 ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾಗಿ ಸರ್ವಜೀವರಲ್ಲಿ ಇರೋವನಾಗಿದ್ದಾನೆ, ಇದ್ದು ಆಲಯ
 ಗತ ದೀಪ ಅಂಧಕನಲ್ಲದವನ ನೇತ್ರಕ್ಕೆ ಕಾಣಿಸಿದೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ, ಆಲಯ
 ಗತ ಸರ್ವ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಆ ದ್ವೀಪ ದ್ವಾರಾ ಅಂಧಕನಲ್ಲದವ ಕಂಡೋಪಾದಿ
 ಯಲ್ಲಿ, ದೇಹಾಖ್ಯ ಆಲಯಗತ ದೀಪಸದೃಶನಾದ ಪರಮಾತ್ಮ, ಜ್ಞಾನ
 ನೇತ್ರವುಳ್ಳ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣತಾನೆ. ಅಪರೋಕ್ಷದಿಂದ
 ದರ್ಶನ ಕೊಡತಾನೆ. ಕೊಟ್ಟು ದೇಹಾಖ್ಯ ಆಲಯಗತ ಪದಾರ್ಥ ಸದೃಶ
 ರಾದ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ನಿಯಾಮಕರಾದ ತತ್ತ್ವದೇವತೆಗಳ, ಪರ
 ಮಾತ್ಮನೆಂಬೋ ದೀಪಪ್ರಕಾಶ ದ್ವಾರಾ ನೋಡೋವನಾಗತಾನೆ. ಹುಟ್ಟುಂಧಗೆ
 ಸದೃಶರಾದ ಮಿಥ್ಯಾವಾದಿಗಳು, ಮಿಶ್ರವಾದಿಗಳು ಉಭಯರೂ ಸ್ವರೂಪ
 ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲೇ ಸತ್‌ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ನೇತ್ರದಿಂದ ಶೂನ್ಯರಾದ್ದರಿಂದ ಇವರಿಗೆ
 ಭಗವದಪರೋಕ್ಷವಾಗೋದಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ತೋರಿಸೋವನಾಗತಾನೆ.
 ಸುಖಿಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮ ಶ್ರೀದೇವರು, ಭೂ ದೇವರು, ದುರ್ಗಾ
 ದೇವೇರು ಮೂರು ವಿಧರಾದ ಪತ್ನೇರಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಎಂದರೆ.

೧. ಶ್ರೀದೇವೇರು ವಿಷ್ಣು ಸತ್ತ್ವಗುಣ.
೨. ಭೂದೇವೇರು ಬ್ರಹ್ಮರೂಪಿ ರಜೋಗುಣ.
೩. ದುರ್ಗಾದೇವೇರು ರುದ್ರರೂಪಿ ತಮೋಗುಣ.

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮೂರು ರೂಪಗಳಿಂದ ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳ ಲಿಂಗದೇಹಗತ ಗುಣತ್ರಯದಲ್ಲೂ, ಸ್ಥೂಲ ದೇಹಗತ ಗುಣತ್ರಯದಲ್ಲೂ ತನ್ನ ಪತ್ತೇರಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡು, ಪ್ರತಿ ಪ್ರತಿ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಸ್ಥೂಲದೇಹದಲ್ಲಿ ತದಾಕಾರನಾಗಿ ಇದ್ದು, ಬಿಂಬನಾಗಿ ಬಿಂಬಕ್ರಿಯಾರೂಪವಾದ ಆಟಗಳ ಆಡಲು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ, ತ್ರಿಗುಣಜನಿತ ಕಾರ್ಯರೂಪವಾದ ಕರ್ಮಗಳು ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳಿಂದ ಆಗೋವಾಗತವೆ. ಅಪರೋಕ್ಷ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತ ಈ ನೇಮ ತ್ರಿವಿಧರಿಗೆ ಒಂದೇ ಪ್ರಕಾರವು, ನ್ಯೂನಾಧಿಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ||೨||

೨. ಭಾವಪ್ರಕಾಶಿಕೆ :-

ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು, ಬತ್ತಿಯನ್ನು ಹಾಕಿ ದೀಪವನ್ನು ಹಚ್ಚಿದರೆ ಆ ಬತ್ತಿಯು ಸಣ್ಣದಾಗಿದ್ದರೆ, ದೀಪದ ಕಾಂತಿಯು ಕಮ್ಮಿಯಾಗಿರುವುದು. ೧೦ ಬತ್ತಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಿ ದೀಪವನ್ನು ಉರಿಸಿದರೆ, ಜ್ವಾಲೆಯು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು. ಹೀಗೆ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ದೀಪಗಳ ಪ್ರಕಾಶವು ಬತ್ತಿಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಮ್ಮಿಯಾಗಿ ಒಪ್ಪುವಂತೆ, ಈ ಜೀವರ ದೇಹದ ಹೃದಯ ಕಮಲವೆಂಬ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ ದೀಪದಂತೆ ಶೋಭಿಸುವನು. ಈ ಉಪಮಾನದಲ್ಲಿ ಜೀವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯೇ ಬತ್ತಿ. ಆ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಭಗವತ್ಸ್ವರೂಪವು ಹೃದಯಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ಶೋಭಿಸುವುದು. ಬತ್ತಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ದೀಪದ ಕಾಂತಿಯು ಹೆಚ್ಚು ಕಮ್ಮಿಯಾಗುವುದೇ ಹೊರತು, ದೀಪದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಭೇದವಿಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಕೆಲವರ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಕಾಶಮಾನನಾಗಿಯೂ, ಕೆಲವರ ಶರೀರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಧಾರಣ ಪ್ರಕಾಶಉಳ್ಳವನಾಗಿಯೂ, ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಕಾಣುವನು. ಜೀವರು ತ್ರಿವಿಧರು. ಈ ಮೂರು

ವಿಧ ಜೀವರಲ್ಲೂ, ತ್ರಿಗುಣ ಕಾರ್ಯಗಳು ಆಗುತ್ತವೆ. ಮೂವರಲ್ಲೂ, ಮೂರು ವಿಧವಾದ ಸಾತ್ವಿಕ, ರಾಜಸ, ತಾಮಸ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ನಡೆಯುವುವು. ಆದರೆ ಸಾತ್ವಿಕರು ಮಾಡುವ ತಾಮಸ ಕರ್ಮಗಳು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಅಂಧಂತ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಾಧನವಾದ ಭಗವನ್ನಿಂದಾದಿ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲ. ತಾಮಸರು ಮಾಡುವ ಸಾತ್ವಿಕ ಕರ್ಮವಾದರೂ ಮುಕ್ತಿಸಾಧನ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲ. ಸಾತ್ವಿಕರು ಪಾಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ, ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಉಳ್ಳವರಾಗಿ ಆ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗರ್ಪಿಸಿ, ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಬೇಡಿಕೊಂಡು, ಆ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವರು. ಅಥವಾ ಕೆಲವು ಪಾಪಗಳು, ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ಪುಣ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರೆ, ಆ ಪುಣ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹಾನಿ ಮಾಡುವುವು. ಹೀಗೆ ಸಾತ್ವಿಕರು ಮಾಡಿದ ಪಾಪವು ಇಷ್ಟರಲ್ಲೇ ಪರ್ಯವಸಾನ ಹೊಂದುವುದು. ಇದರಂತೆ ತಾಮಸರು ಮಾಡುವ ಪುಣ್ಯಗಳೂ ಕೂಡ ಅವರು ಮಾಡಿದ ಪಾಪಕರ್ಮಗಳು ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಮೀರಿದ್ದರೆ, ಆ ಪಾಪವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ, ಅವರ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಎಷ್ಟು ಪಾಪವಿರಬೇಕೋ ಅಷ್ಟು ಪಾಪಗಳೇ ಉಳಿಯುವುವು. ಅಥವಾ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸುಖವನ್ನನುಭವಿಸಬಹುದು. ಕೆಲವು ಕಾಲ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನೂ ಅನುಭವಿಸಬಹುದು. ಇಷ್ಟೇ ಹೊರ್ತು ಮುಕ್ತಿಗೆ ಸಾಧನವು ಎಂದಿಗೂ ಆಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸಾತ್ವಿಕ ತಾಮಸಾದಿಗಳಿಗೆ ಭೇದವೇನೆಂದರೆ-ಸಾತ್ವಿಕರಿಗೆ ಪುಣ್ಯಭಾಗ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪಾಪ ಅಲ್ಪವಾಗಿರುವುದು. ತಾಮಸರಿಗೆ ಪಾಪ ಬಹಳವಾಗಿಯೂ, ಪುಣ್ಯ ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿಯೂ ಇರುವುದು. ರಾಜಸರಿಗೆ ಎರಡೂ ಸಮವಾಗಿರುವುದೆಂಬ ಭಾವ. ಹೀಗೆ ಜೀವರು ತ್ರಿವಿಧಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ, ಸತ್ವರಜ ಸ್ತಮೋಗುಣಾತ್ಮಕರಾದ ಶ್ರೀ ಭೂ ದುರ್ಗಾದೇವಿಯರಿಂದೊಡಗೂಡಿ ಪರಮಾತ್ಮನು, ಜೀವರ ದೇಹದೊಳಗಿದ್ದು, ಸತ್ವ ಗುಣ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀದೇವಿಯರನ್ನೂ, ರಜೋಗುಣಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಭೂದೇವಿಯರನ್ನೂ, ತಮೋಗುಣಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ದುರ್ಗಾದೇವಿಯನ್ನೂ ಕಾರಣರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಈ ಮೂವರಿಂದ ಕೂಡಿ ಆಯಾ ಜೀವರಿಂದ ಆಯಾ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಾ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿರುವನು. ||೨||

೩. ಭಾವದರ್ಶನ :-

ತ್ರಿಗುಣದ ಕಾರ್ಯಗಳು ನಡೆಯಬೇಕಾದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ, ಭೂ, ದುರ್ಗಾದೇವಿಯರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ನಿಂತು, ಚಲಿಸಿದರೆ ಕಾರ್ಯ ನಡೆಯುತ್ತದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆಲಯ - ಮನೆ ಎಂಬರ್ಥ.

||೨||

೪. ಶ್ರೀ ನ್ಯಾಸದಾಸ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಕೌಮುದೀ :-

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಂಚ ಗುಣಸ್ವರೂಪಮೇವ ಇತ್ಯಾಹ-ಆಲಯ-ಇತಿ ||

ಕನ್ನಡಾರ್ಥ

“ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಭಗವಂತನ ಸ್ವರೂಪವೇ ಆಗಿರುವುದು” ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. “ಆಲಯ” ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ. ||೨||

೫. ಶ್ರೀ ಗುರುಹೃದಯ ಪ್ರಕಾಶಿಕೆ :-

ದೇವರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನೇ ತ್ಯಕ್ತ ಮಾಡುವದರನ್ನು ಸದೃಷ್ಟಾಂತ ಬೋಧಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಲಯವೆಂದು. ಮನ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿರುವ ದೀಪಗಳ ಬೆಳಕು, ಬತ್ತಿಯ ತಾರತಮ್ಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಕಾಶ ಮಾಡುತ್ತಾ ಶೋಭಿಸುವಂತೆ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸರ್ವತ್ರ-ಎಂದರೆ ತ್ರಿವಿಧಜೀವರಲ್ಲೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯರೂಪದಿಂದ ತೋರುತ್ತಿರುವನು. ತತ್ತತ್ಕಾಲ ಸ್ವಭಾವಕರ್ಮಾನುಸಾರ ಶ್ರೀ ಭೂ ದುರ್ಗಾದೇವಿಯ ರಿಂದ ಸಹಿತನಾಗಿ ಆನಂದಪ್ರಚುರನಾದ ದೇವರು ಲೀಲೆಗೈಯಲು, ಎಂದರೆ- ತ್ರಿಗುಣಕರ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡಲು ತ್ರಿವಿಧಜೀವರಿಗೂ ತ್ರಿಗುಣಕಾರ್ಯ ನಡೆಯುವುದೆಂದರ್ಥ. ||೨||

ಸರ್ವವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸಾರಸಂಗ್ರಹ

ಹಿಂದಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ತ್ರಿವಿಧಜೀವರಲ್ಲಿ ಸ್ವಗತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಅವರ
ವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ತಾನಿಟ್ಟು, ಅವರವರ ಗತಿಗಳನ್ನು ಕೊಡುವನೆಂದು
ತಿಳಿಸಿ, ಶ್ರೀ ಭೂ ದುರ್ಗಾಸಹಿತನಾಗಿ ಸರ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರನು ಜೀವ
ರಲ್ಲಿದ್ದು, ತ್ರಿಗುಣ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿರುವನೆಂದು-ಪ್ರಸಕ್ತ
ಪದ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

೧. ರಾತ್ರಿಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕತ್ತಲೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ
ಮನೆಯಲ್ಲಿ ದೀಪವನ್ನು ಹಚ್ಚುತ್ತೇವೆ. ಆಲಯಗತ ದೀಪದ ಜ್ವಾಲೆಯ
ಪ್ರಕಾಶದಿಂದ ವಸ್ತುಗಳು ನಮಗೆ ಗೋಚರಿಸುವುವು. ದೀಪದ ಜ್ವಾಲೆಯ
ಪ್ರಕಾಶದ ಪ್ರಮಾಣವು ದೀಪದ ಬತ್ತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುವುದು. ಬತ್ತಿ
ದಪ್ಪನಾಗಿದ್ದರೆ, ಪ್ರಕಾಶ ಹೆಚ್ಚು. ತೆಳುವಾಗಿದ್ದರೆ, ಪ್ರಕಾಶ ಕುಂದು
ವುದು.

೨. ಜೀವರ ಹೃದಯಾಕಾಶವೇ ಆಲಯಸದೃಶವು. ಜೀವರ
ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಬತ್ತಿಯ ಸದೃಶ. ಸ್ವಯಂಜ್ಯೋತಿಯಾದ ಬಿಂಬನ
ಪ್ರಕಾಶವು ದೀಪದ ಜ್ವಾಲೆಯ ಸದೃಶ.

೩. ಜೀವ ಜೀವರಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ಭೇದವಿದೆ. ನಿಜೋಚ್ಛ ಭಾವವುಳ್ಳ
ಜೀವರ ಸ್ವರೂಪಯೋಗ್ಯತೆ ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವುದು. ಜೀವರ ಸ್ವರೂಪ
ಯೋಗ್ಯತೆ ಅನಾದಿ ನಿತ್ಯವಾದುದು. ಸರ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಸರ್ವೇಶನು
ಬಿಂಬನಾಗಿದ್ದು, ಜೀವರ ಸ್ವರೂಪ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ದೀಪದ ಜ್ವಾಲೆ
ಯಂತೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವನು. ಅವರವರ ಸ್ವರೂಪ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕ್ಕನು
ಗುಣವಾಗಿ, ಕಾರ್ಯಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ.

೪. ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರು ಮೂಲಪ್ರಕೃತಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಿಗಳು
ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸಹಜ ಧರ್ಮಗಳಾದ ಸತ್ತ್ವ, ರಜ ಮತ್ತು ತಮೋಗುಣಗಳಿಗೆ

ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಶ್ರೀರೂಪ- ಭೂ ರೂಪ - ದುರ್ಗಾರೂಪವ
 ಗಳಿಂದ ಅಭಿಮಾನಿಯಾಗಿದ್ದಾರೆ (ಶ್ರೀಶನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ). ಶ್ರೀಹರಿಯು ಲಕ್ಷ್ಮೀ
 ದೇವಿಯ ರೂಪತ್ರಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಂಬನಾಗಿದ್ದು, ರಮಾದ್ವಾರಾ, ಸಾತ್ವಿಕ
 ಗುಣಪ್ರಾಚುರ್ಯ, ರಜೋಗುಣ ಪ್ರಾಚುರ್ಯ ಮತ್ತು ತಮೋಗುಣದ
 ಪ್ರಾಚುರ್ಯರೂಪವಾದ ತ್ರಿಗುಣಗಳ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸು
 ತ್ತಿರುವನು. ತ್ರಿಗುಣ ಜನ್ಯವಾದ ಕರ್ಮಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಬಿಂಬನ ಲೀಲಾ
 ವಿಲಾಸದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಶ್ರೀಶನು ರಮಾದೇವಿಯರ ದ್ವಾರಾ, ತ್ರಿಗುಣ
 ಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಾಣರ ದ್ವಾರಾ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾ,
 ದೇಹಗತ ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿ ದೇವ ದೈತ್ಯರುಗಳ ದ್ವಾರಾ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ
 ಪ್ರಕಾಶತೋವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಲಿಂಗಾನಿರುದ್ಧ ದೇಹಸಹಿತನಾದ ಜೀವರ ದ್ವಾರಾ
 ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಇದು ಶ್ರೀ ಭೂ ದುರ್ಗಾರಮಣನ ಬಿಂಬ
 ಕ್ರಿಯಾ ರೂಪವಾದ ಲೀಲಾವಿಲಾಸ ಕಾರ್ಯ ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ||೨||

ಪದ್ಯ-೮

ಮೂಲ :-

ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂ ನಾಳ್ವ ಕರ್ಮ |
 ದ್ವಂದ್ವಗಳ ತನಗರ್ಪಿಸಲು ಗೋ |
 ವಿಂದ ಪುಣ್ಯವ ಕೊಂಡು ಪಾಪವನೆ ಭಸ್ಮವನೆ ನಾಳ್ವ ||
 ಇಂದಿರೇಶನು ಭಕ್ತಜನರನ |
 ನಿಂದಿಸುವರೊಳಗಿಪ್ಪ ಪುಣ್ಯವ |
 ತಂದು ತನ್ನವಗೀವ ಪಾಪಗಳವರಿಗುಣಿಸುವನು || ||೯||

ಅನತರಣಿಕೆ :-

ದೇಹಗತ ಸಕಲೇಂದ್ರಿಯಗಳ ದ್ವಾರಾ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಸಮಸ್ತ ದ್ವಂದ್ವಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಗೋವಿಂದನ ಪಾದಾರವಿಂದಗಳಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವ ಭಕ್ತರ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಭಸ್ಮಗೊಳಿಸುವನು. ಹಾಗೂ ಭಗವದ್ಭಕ್ತರನ್ನು ನಿಂದಿಸುವವರ ಪುಣ್ಯ ಫಲಗಳನ್ನು ನಿಜ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಕೊಡುವನೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ ||೮||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ :-

ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂ = ದೇಹಗತ ಏಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ, ನಾಳ್ಪ = ಬಿಂಬಕ್ರಿಯಾ ದ್ವಾರಾ ನಡೆಯುವ, ಕರ್ಮ ದ್ವಂದ್ವಗಳ = ಪಾಪ, ಪುಣ್ಯ, ಉಭಯ ಮಿಶ್ರವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು, ತನಗರ್ಪಿಸಲು = ಹೃತ್ಕಮಲಸ್ಥಿತನಾದ ಬಿಂಬನೇ ಅವುಗಳನ್ನು ಪ್ರೇರಿಸಿ ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿರುವನೆಂಬ ಜ್ಞಾನಾನುಸಂಧಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸ್ಮರಿಸಲು, ಗೋವಿಂದ = ವೇದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು, ಪುಣ್ಯವ = ಭಕ್ತರ ದ್ವಾರಾ ನಡೆದ ಪುಣ್ಯ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲವನ್ನು, ಅವರ ಮೋಕ್ಷೋಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿ ಇಟ್ಟು (ಕೊಂಡು), ಸಾಸವನ = ಪಾಪ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು, ಭಸ್ಮವನೆ ನಾಳ್ಪ = ತನ್ನ ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನ ದ್ವಾರಾ, ಭಸ್ಮೀಭೂತವನ್ನಾಗಿಸುವನು. ಇಂದಿರೇಶನು = ಲಕ್ಷ್ಮೀರಮಣನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಭಕ್ತಜನರನ = ತನ್ನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಭಗವದ್ಭಕ್ತರನ್ನು, ನಿಂದಿಸುವರ = ನಿಂದಾಮಾಡುವವರಲ್ಲಿ, ಒಳಗಿಪ್ಪೆ = ಇರುವಂತಹ, ಪುಣ್ಯವ = ಅವರು ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯ ಕರ್ಮಜನಿತ ಫಲಗಳನ್ನು, ತಂದು = ಅವರಿಂದ ತೆಗೆದು, ತನ್ನವಗೀನ = ತನ್ನ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಕೊಡುವನು. ಅವರಿಗೆ = ನಿಂದಕರಿಗೆ, ಸಾಸಗಳ = ತನ್ನ ಭಕ್ತರ ಪಾಪಗಳ ಫಲಗಳನ್ನು, ಉಣಿಸುವನು = ಭೋಗಕ್ಕೆ ತಂದು ಕೊಡುವನು.

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು

೧. ಶ್ರೀ ಸಂಕರ್ಷಣ ಒಡೆಯರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ :-

ಧ್ವಂಧ್ವಕರ್ಮ ಸಮರ್ಪಣೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂತಲೂ, ಭಗವದ್ಭಕ್ತರ ನಿಂದಾ ಕೂಡದೆಂದು ಹೇಳತಾರೆ.

ಏಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಬಿಂಬಕ್ರಿಯಾ ದ್ವಾರಾ ಮಾಡತಕ್ಕ ಪಾಪ ಪುಣ್ಯ ಉಭಯ ವಿಧವಾದ ಕರ್ಮಗಳ ಹೃದಯಾಕಾಶಗತನಾದ ಬಿಂಬನಾದ ತನಗೆ ಅರ್ಪಣೆ ಮಾಡಲು, ವೇದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣ ದೇವರು ಮೋಕ್ಷೋಪಯೋಗವಾದ ಪುಣ್ಯವ ತೋಗೊಂಡು, ಬ್ಯಾರೆ ಇಟ್ಟು ಜನನ ಮರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಪಾಪ ಪುಣ್ಯಗಳೆರಡೂ ಪಾಪಸಾಂಕೇತವೇ ಆಗತವೆ. ಇಂಥಹ ಪಾಪ ತನ್ನ ಅಪರೋಕ್ಷದಿಂದ ಭಸ್ಮ ಮಾಡತಾನೆ. ಅಪರೋಕ್ಷದವರಿಗೂ ಇದ್ದೇ ಇರತದೆ. ಅಪರೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ ಕರ್ಮ ಅಹಂ ಮಮತಾದಿಗಳ ತ್ಯಜಿಸಿ ನಿಸ್ಪೃಹನಾಗಿ, ತಾರತಮ್ಯ ಪಂಚಬೇಧದಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದ, ಜ್ಞಾನ ಭಕ್ತಿ ವೈರಾಗ್ಯಗಳಿಂದ ಮಹಾತ್ಮ್ಯಜ್ಞಾನ ಪೂರ್ವಕ ಸುಧೃಢಸ್ನೇಹ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಮಾಡೋಣ ದಾವದದೆ ಅವೇ ಅಪರೋಕ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣಭಾದ ಕಾರ್ಯಗಳೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ ಪಾಪವಾಗಲೀ ಪುಣ್ಯವಾಗಲೀ ಮಾಡೋದಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಲ್ಲ. ಅನಾದಿಕರ್ಮವನ್ನನುಸರಿಸಿ ಪಾಪವೋ, ಪುಣ್ಯವೋ ಕ್ಷಣಲವಕಾಲರ ಬಿಡದೆ ಪರಮಾತ್ಮ ಮಾಡಸತಾ ಇರ್ತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಧಿಕಾರಿ ಮಾಡತಾನೆ. ಲಕ್ಷೀಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಪೂರ್ಣಭಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಜನರನ್ನು ನಿಂದಾಮಾಡತಕ್ಕವರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂಥಾ ಅವರು ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಅವರಲ್ಲಿ ಇರಗೊಡದೆ, ನಿಂದಾಕ್ಕೆ ಸರಿದೂಗುವ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮವನ್ನು ಅವರಲ್ಲಿಂದ ತೆಗೆದು, ತನ್ನ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಕೋಡೋವನಾಗತಾನೆ. ತನ್ನ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಇರುವ ಪಾಪಗಳ ನಿಂದಾಮಾಡತಕ್ಕವರಿಗೆ ಭೋಗಕ್ಕೆ ಕೊಡತಾ ಎಂತ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ||೮||

೨. ಭಾವಸ್ರೇಕಾಶಿಕೆ :-

ಕಣ್ಣುಕಿವಿ ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಮಾಡುವ ಪುಣ್ಯಪಾಪ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗರ್ಪಿಸಿದರೆ, ಪರಮಾತ್ಮನು ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಪಾಪವನ್ನು ಭಸ್ಮಮಾಡುವನು. ಮತ್ತು ತನ್ನ ದ್ವೇಷವನ್ನೂ, ತನ್ನ ಭಕ್ತರ ದ್ವೇಷವನ್ನೂ, ಮಾಡುವ ಪಾಪಿಗಳು ಏನಾದರೂ. ಪುಣ್ಯ ಮಾಡಿದರೂ ಆ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ತೆಗೆದು, ತನ್ನ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಹಂಚುವನು. ಪಾಪಗಳನ್ನು ಪಾಪಿಗಳೇ ಅನುಭವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವನು. ಅಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಭಕ್ತರು ಮಾಡುವ ಪಾಪಗಳನ್ನು, ತನ್ನಲ್ಲೂ ಭಕ್ತರಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಲ್ಲೂ ದ್ವೇಷಮಾಡುವ ಪಾಪಿಗಳಿಗೆ ಕೊಡುವನು. ||೮||

೩. ಭಾವದರ್ಪಣ :-

ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳನ್ನು ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದರೆ, ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ಪುಣ್ಯ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಪಾಪ ಭಸ್ಮ ಮಾಡುತ್ತಾನೆಂದೂ. ವಿಷ್ಣು ವೈಷ್ಣವರ ದ್ವೇಷಮಾಡತಕ್ಕವರ ಪುಣ್ಯ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆಂದೂ ಸಹ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ||೯||

“ಇಂದ್ರಿಯೇ” || ಇತಿ ||೯||

ಕನ್ನಡಾರ್ಥ

ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಹರಿಯು ಭಕ್ತರ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಭಸ್ಮಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ದ್ರೋಹಿಗಳಿಗೇ ಪಾಪಾಂಶಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಹಾಗೂ ತನ್ನ ನಿಜಭಕ್ತರಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗೆ ದ್ರೋಹ ಬಗೆಯುವವರಿಗೂ ಪಾಪ ಹಂಚುತ್ತಾನೆ. ಪಾಪಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಹಾಯವಾದವರೂ ಪಾಪಕರ್ಮ ಮಾಡಿದವರೇ ಆಗುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಅಪರಾಧಾಸುಗುಣವಾಗಿ ಅವರಿಗೂ ಪಾಪಾಂಶವು ಹಂಚಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ದೈತ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ಸತ್ಕರ್ಮ ಮಾಡಿದವರಿಗೂ ಹಾಗೂ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದವರೂ ಆದ

ತನ್ನ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಅವರವರಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ” ಎಂದು ಹೇಳುವ ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕು ಪದ್ಯಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ವಿಶದಪಡಿಸುತ್ತಾರೆ. “ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂ” ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ||೮||

೫. ಶ್ರೀ ಗುರುಹೃದಯ ಪ್ರಕಾಶಿಕೆ :-

ಹೀಗೆ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪ ಕ್ರಿಯೆಗಳೆರಡೂ ದೇವರಧೀನವೆಂದು ಭಾವಿಸುವ ಅರ್ಪಣೆಯಿಂದ ಸರ್ವಥಾ ದೋಷವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಂದ್ರಿಯವೆಂದು ಕಣ್ಣು ಮೊದಲಾದ ಹನ್ನೊಂದು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲೂ-ಮಾಡುವ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪರೂಪ ಎರಡು ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನೂ ತನಗರ್ಪಿಸಲು ಎಂದರೆ, ಜೀವರ ಯೋಗ್ಯತಾಗುಣನುಸಾರ ಸುಖದುಃಖಾದಿಗಳ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿ ದೇವ ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿದ್ದು ಪ್ರೇರಿಸಿ, ಸರ್ವಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಸರ್ವವೂ ಆ ದೇವರಧೀನದೆಂಬ ಭಾವನೆ ಮಾಡಿದರೆ, ವೇದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ ಸ್ವಾಮಿಯು, ಪುಣ್ಯ ತಾನು ಅಂಗೀಕರಿಸಿ, ಪಾಪವನ್ನು ಭಸ್ಮ ಮಾಡಿ ಎಂದರೆ ಸುಟ್ಟು ನಾಶಮಾಡಿ ಪರಿಹರಿಸುವನು. ಇಂದಿರಾಪತಿಯಾದ ದೇವರು, ತನ್ನ ಭಕ್ತರನ್ನು ನಿಂದಿಸುವ, ಜನರಲ್ಲಿರುವ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೊಂಡು, ತನ್ನ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ತನ್ನ ಭಕ್ತರ ಪಾಪವನ್ನು ಅವರನ್ನು ನಿಂದಿಸುವವರಿಗೆ ಕೊಡುವನು. ಅದ್ದರಿಂದ ದೇವರ ಭಕ್ತರನ್ನು ನಿಂದಿಸಬಾರದು. ದೇವರ ದ್ವೇಷಿಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸಬಾರದು. ||೮||

ಸರ್ವವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸಾರ ಸಂಗ್ರಹ

೧. ಶ್ರೋತ್ರಾದಿ ಪಂಚಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಹಸ್ತಾದಿ ಪಂಚ ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳು-ಮನಸ್ಸು ಇವುಗಳ ಸಮೂಹವೇ ಏಕಾದಶೇಂದ್ರಿಯಗಳು. ದೇಹಗತ ಈ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಶಬ್ದಾದಿ ವಿಷಯಗಳ ಸನ್ನಿಹರ್ಷಕವಾದಾಗ, ಆ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಮನಸ್ಸು ಗ್ರಹಿಸಿ, ತದ್ವಾರಾ ಸಕಲೇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶತೋವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಜೀವನಿಗೆ ಆ ವಿಷಯಗಳ ಅನುಭವ ಪುಫು ಉಂಟಾಗುವುದು.

೨. ಪ್ರತಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲೂ ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಳೂ ಹಾಗೆಯೇ ತತ್ಸಮಾನರಾಗಿ ದೈತ್ಯರೂ ಇದ್ದಾರೆ, ಬಿಂಬರೂಪೀ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಾಣರ ದ್ವಾರಾ ಪುಣ್ಯ ಕರ್ಮಗಳನ್ನೂ ದೇವತೆಗಳ ದ್ವಾರವೂ ಪಾಪಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ದೈತ್ಯರ ಮೂಲಕವೂ ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿರುವನು.

೩. ಅನಾದಿ ಲಿಂಗದೇಹಗತ ಸತ್ತ್ವಗುಣ ಪ್ರಾಚುರ್ಯದಿಂದ ಪುಣ್ಯಕ್ರಿಯೆಗಳೂ, ರಜೋಗುಣ ಪ್ರಾಚುರ್ಯದಿಂದ ಪಾಪ ಪುಣ್ಯ ಮಿಶ್ರವಾದ ಮಿಶ್ರಕರ್ಮಗಳೂ, ತಮೋಗುಣ ಪ್ರಾಚುರ್ಯದಿಂದ ಪಾಪ ಕರ್ಮಗಳೂ ಪ್ರವರ್ತಿತವಾಗಿ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವನು. ಸರ್ವಕರ್ಮಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಗುಣತ್ರಯಗಳೇ ಮೂಲಕಾರಣವು. ಸತ್ತ್ವಾದಿ ಗುಣತ್ರಯಗಳು. ತಜ್ಜನಿತ ಪುಣ್ಯ-ಮಿಶ್ರ-ಪಾಪಕರ್ಮಗಳ ಪ್ರವರ್ತನೆ ಹಾಗೂ ಕ್ರಿಯಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಬಿಂಬನಾದ ಶ್ರೀ ಹರಿಯಾ ಕರ್ಮಪ್ರೇರಣೆಯೇ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವು. ಜಗದ್ವಿಲಕ್ಷಣನಾದ ಜಗದೀಶನು ಗುಣತ್ರಯಗಳ ಅಂತಸ್ಥಿತನಾಗಿದ್ದು, ಅವುಗಳ ಕ್ರಿಯಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಮೂಲಕಾರಣನಾಗಿದ್ದರೂ, ತಾನು ಮಾತ್ರ ಅವುಗಳ ಫಲಾನುಭವದಿಂದ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾಗಿರುವನು. ಇದೇ ಆ ಅಪ್ರಮೇಯನ ಆಚಿಂತ್ಯಾದ್ಭುತ ಶಕ್ತಿ. ಆ ಕರ್ಮದ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಅರಿತು, ಶುಭ, ಮಿಶ್ರ, ಅಶುಭ ಸಕಲಕರ್ಮಗಳೂ ಬಿಂಬಕ್ರಿಯಾದ್ವಾರಾ ಪರಿವರ್ತಿತವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ-ಎಂಬ ಉತ್ತಮ ಜ್ಞಾನಾನುಸಂಧಾನವೇ ಗೋವಿಂದನ ಪಾದಾರವಿಂದಗಳಿಗೆ ದ್ವಂದ್ವಕರ್ಮಸರ್ಪಣೆ-ಎನಿಸುವುದು. ಅವನೇ ಮಾಡಿದ್ದ ದೇವದಾನವರ ದ್ವಾರಾ ಮಾಡಿಸಿ, ಜೀವನ ಕಡೆಯಿಂದ ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾನೆಂಬ ಸದ್ಭಾವನೆಯೇ ದ್ವಂದ್ವಕರ್ಮ ಸಮರ್ಪಣೆ ಎಂದೆನಿಸುವುದು.

೪. ವೇದಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾದ ಗೋವಿಂದನ ಪಾದ್ಭಾರ್ತವಿಂಧಗಳಿಗೆ ದ್ವಂದ್ವಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಉತ್ತಮ ಜ್ಞಾನಾನುಸಂಧಾನ ಪೂರ್ವಕ

ಅರ್ಪಿಸುವ ಭಗವದ್ಭಕ್ತರ ಪಾಪಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಕೃಪಾಕಟಾಕ್ಷವೀಕ್ಷಣದಿಂದ ಭಸ್ಮಗೊಳಿಸುವನು. ಆಗ ಆ ಪಾಪಕರ್ಮಗಳ ಲೇಪವು ಭಕ್ತರಿಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂತು ಪಾಪವಿದೂರವಾಗಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಪವಿತ್ರೀಕರಿಸುವನು.

೫. ಲಕ್ಷ್ಮೀರಮಣನಾದ್ದರಿಂದ ಇಂದಿರೇಶನು ತನ್ನ ಭಕ್ತಜನರನ್ನು ನಿಂದಿಸುವವರ ಹಾಗೂ ವಿಷ್ಣು ಮತ್ತು ವೈಷ್ಣವರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವ ರಾಜಸರು ಮತ್ತು ತಮೋಯೋಗ್ಯರು ಪ್ರಸಂಗವಶಾತ್ ಮಾಡಿರುವ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಅವರಿಂದ ದೂರವಿರಿಸಿ, ಅವರ ಪುಣ್ಯಫಲಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಭಕ್ತರಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸುವನು. ಭಕ್ತರ ಪಾಪಗಳನ್ನು ವಂಚಕರಿಗೂ ಭಗವದ್ವೇಷಿಗಳಿಗೂ ಉಣಿಸುವನು ||೮||

ಪದ್ಯ ೯

ನೂಲ :-

ಹೊತ್ತು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಪಾಪಕರ್ಮ ಪ್ಪ

ವರ್ತಕರ ನಿಂದಿಸದೆ ತನಗಿಂ |

ಮತ್ತನುರ ಗುಣಕರ್ಮಗಳ ಕೊಂಡಾಡದಲೆ ಇಪ್ಪ ||

ಮತೃಕರಿಗೆ ಗೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸ್ತ್ರೀ |

ಹತ್ಯ ಮೊದಲಾದವಿಳ ದೋಷಗ |

ಳಿತ್ತವನು ಸಂದೇಹಪಡದಲ್ಲಿವಿಳಶಾಸ್ತ್ರಮತ ||

||೯||

ಅವತರಣಿಕೆ :-

ಭಗವದ್ಭಕ್ತರ ಸ್ತೋತ್ರ ಅವರ ಗುಣಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುವುದು—
ಹಾಗೆಯೇ, ಪಾಪಕರ್ಮಪ್ರವರ್ತಕರಾದ ತಮೋಯೋಗ್ಯರ ನಿಂದನೆ ಮಾಡ

ಬೇಕೆಂಬುದೇ ಶಾಸ್ತ್ರಸಮ್ಮತವೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ-ಹೊತ್ತು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಎಂಬ ಒನೆಯ ಪದ್ಯದಿಂದ. ||೯||

ಪ್ರತಿ ಪದಾರ್ಥ :-

ಸಾಪೇಕ್ಷಮಪ್ರವರ್ತಕರ = ಪಾಪಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಸದಾನಿರತರಾಗಿರುವ ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿಗಳೂ ಹಾಗೂ ತವೋಯೋಗ್ಯರನ್ನೂ, ಹೊತ್ತು ಹೊತ್ತಿಗೆ = ಕಾಲತ್ರಯಗಳಲ್ಲಿ, ನಿಂದಿಸದೆ = ನಿಂದಾಮಾಡದೆ. ತನಗಿಂತ ಉತ್ತಮರ = ತನಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮರಾದ (ಸೋತ್ತಮರಾದ) ಜನರ, ಗುಣ ಕರ್ಮಗಳ = ಉತ್ತಮವಾದ ಗುಣಗಳು (ಪಂಚಭೇದ, ತಾರಶಮ್ಯಜ್ಞಾನವನ್ನರಿತು ಅದರಂತೆ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವ) ಮತ್ತು ಶ್ರೀಹರಿವಾಯುಗಳಿಗೆ ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು. ಕೊಂಡಾಡದಲೆ ಇಷ್ಟ = ಸೋತ್ರರೂಪವಾಗಿ ಶ್ಲಾಘನ ಮಾಡದೆ ಇರುವ, ಮರ್ತ್ಯರಿಗೆ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ, ಗೋ = ಆಕಳು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ = ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸ್ತ್ರೀ = ಹೆಂಗಸರು. ಹತ್ಯೆ ನೊದಲಾದ = ಇವರ ಹತ್ಯೆ ಮುಂತಾದ ಅಖಿಳ ದೋಷಗಳ = ಸಮಸ್ತ ದೋಷರೂಪವಾದ ಪಾಪಗಳನ್ನು, ಇತ್ತಪನು = ಕೊಡುವವನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಸಂದೇಹಪಡಿಸಲ್ಲ = ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯ ಪಡಬೇಕಾದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಖಿಳಶಾಸ್ತ್ರಮತ = ಇದು ಸಮಸ್ತ ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಸಮ್ಮತವಾದದ್ದು. ||೯||

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು

೧. ಶ್ರೀ ಸಂಕರ್ಷಣ ಒಡೆಯರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ಭಗವದ್ಭಕ್ತರನ್ನು ಭೂಷಣ ಮಾಡಬೇಕೆಂತಲೂ, ತವೋಯೋಗ್ಯರನ್ನು ದೂಷಣ ಮಾಡಬೇಕೆಂತಲೂ ಹೇಳತಾರೆ.

ಜಗನ್ನಿಧ್ಯಾ, ಅಹಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬ ಪಾಪಕರ್ಮವೆಂದು, ತಾರತಮ್ಯ ಅಂಗೀಕರಿಸದೆ ಪಂಚಭೇದ ಮಾತ್ರ ಅಂಗೀಕರಿಸಿ, ಪರಮಾತ್ಮ ಸರ್ವೋತ್ತಮ ನಲ್ಲ ಎಂತ ಹೇಳುವ ಸಂದೇಹಾತ್ಮಕ ಪಾಪಕರ್ಮವೇನು, ಈ ಎರಡು ವಿಧ ವಾದ ಪಾಪಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಕರಾದ ತಮೋಯೋಗ್ಯರ, ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿಗಳ ಕಾಲತ್ರಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ನಿಂದಾಮಾಡದೆ ಮತ್ತು ಭಗವತ್ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಗಳ ತಥಾ ಮಹಾತ್ಮೆಗಳ ಗುರುಮುಖದಿಂದ ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರ ಉಪದೇಶ ದ್ವಾರಾ, ತನಗಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ತಿಳಿದು ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡತಕ್ಕ ಉತ್ತಮರಾದವರ ಸೋತ್ತಮಾಃ ಗುರವಃ ಪ್ರೋಕ್ತಾಃ ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣ-ಪರಪೂಜ್ಯ ಸರ್ವೋತ್ತಮ, ತಾರತಮ್ಯ, ಪಂಚಭೇದ ಸತ್ಯ, ದೇವರು ಅನಂತ ಕಲ್ಯಾಣ ಗುಣಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣ, ಜೀವ ಅಪೂರ್ಣ, ಈಶಾಧೀನನಾದವ ಎಂಬ ಏತಾದೃಶವಾದ ಉತ್ತಮ ಗುಣದಿಂದ ಇರುವ ಭಗವದ್ಭಕ್ತರ ಶ್ಲಾಘನ ಮಾಡಧಾಂಗೆ ಇರತಕ್ಕ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ (ಅಂದರೆ ವಿಷಮದಿಂದ ದೂಷಣ ಭೂಷಣ ಮಾಡಿದರೂ ಸರಿಯೆ), ಆಕಳು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಸ್ತ್ರೀ ಇವರುಗಳನ್ನು ಕೊಂದ ಪಾಪವೇನು, ಇನ್ನೂ ಸಮಸ್ತ ಪಾಪಗಳನ್ನೂ ತಂದು ಕೊಡೋವನಾಗತಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಗವದ್ಭಕ್ತರ ಅನಾದಿಯೋಗ್ಯತಾವನ್ನು ಶ್ಲಾಘನವೂ, ತಮೋಯೋಗ್ಯರ ಅನಾದಿಯೋಗ್ಯತಾವನ್ನು ಶ್ಲಾಘನವೂ, ತಮೋಯೋಗ್ಯರ ಅನಾದಿ ಯೋಗ್ಯತಾವನ್ನು ದೂಷಣವೂ ಮಾಡೋದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹ ಪಡಕೂಡದು- ದೂಷಣ ಭೂಷಣ ಮಾಡಬೇಕೆಂತಲೂ, ಹಾಂಗೆ ಮಾಡದೇ ಹೋದರೆ, ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಮಹಾದೋಷಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗತಾವೆ ಎಂಬೋದು-ಸರ್ವ ಶಾಸ್ತ್ರಸಮ್ಮತವು.

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ:-

ಹೊತ್ತು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಎಂದರೆ, ದೇವರ ಪೂಜಾದಿ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ-

ಕಷ್ಟಾತ್ ಕಷ್ಟತರಂ ಯಾಂತು ಸರ್ವೇ ದುರ್ಯೋಧನಾದಯಃ |

ಸುಖಾತ್ಸುಖತರಂ ಯಾಂತು ಸರ್ವೇ ಭೀಮಾಜುನಾದಯಃ ||

ಎಂಬ ಭಾಗವತವಾಕ್ಯ ರೀತ್ಯಾ ಪಾಪಕರ್ಮ ಮಾಡುವ ದುರೋಧನಾದಿ ದುಷ್ಟರನ್ನು ನಿಂದಿಸತಾ, ತನಗಿಂತ ಉತ್ತಮರಾದ ಸಜ್ಜನರ ಮೊದಲು ಮಾಡಿ ಭೀಮಾಂತ ಭಗವದ್ಭಕ್ತರ ಗುಣಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಕೊಂಡಾಡಬೇಕಂತ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಇನ್ನೂ,

ನಿಂದಾಂ ಭಗವತಃ ಶ್ರುತ್ವಾ ತತ್ಪರಸ್ಯ ಜನಸ್ಯ ಚ |

ತತೋ ನಾಸ್ಮೈತಿ ಯಸ್ಯಾನಾತ್ ಯಾತ್ಯಥಃ ಸುಕೃತಾತ್
ಚ್ಯುತಃ ||

ಛಿಂದಾತ್ ಪ್ರಹಸ್ಯ ರುಶತೀನುಸತಾಂ ಜಿಹ್ವಾಮನೂನಪಿ

ತತೋ ವಿಸ್ತುಜೇತ್ಯ ಧರ್ಮಃ ||

ಎಂತ ಇರುವದ್ದರಿಂದ, ಶ್ಲೋಕಾರ್ಥ ಪ್ರಕಾರ ನಡೀಬೇಕಂತ ಭಾವ ||೯||

೨. ಭಾವಪ್ರಕಾಶೆ

ಪ್ರಾತಃಕಾಲಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆಯು ಹೇಗೆ ನಿತ್ಯಕರ್ಮವೋ ಹಾಗೆ, ತಮೋಯೋಗ್ಯರಾದ ಭಗವದ್ವೇಷಿಗಳನ್ನು ದೂಷಿಸುವುದೂ, ಭಕ್ತರನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುವುದೂ ಕೂಡ ಕರ್ತವ್ಯ ಕರ್ಮವು. ಹಾಗೆ ಯಾವ ಪುರುಷನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅವನಿಗೆ, ಸ್ತ್ರೀಹತ್ಯೆ, ಗೋಹತ್ಯೆ, ಬ್ರಹ್ಮಹತ್ಯೆ ಮೊದಲಾದ ದೋಷಗಳನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನು ಕೊಡುವನು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹ ಪಡಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ- ಇದು ಶಾಸ್ತ್ರಸಮ್ಮತವು "ಅಥಚಯೇ ನರಾಃ" ||೧೫|| "ದೈತ್ಯಾನಾದಾಂ ನ ಕುರ್ವಂತಿ ತೇಪಿ ತತ್ಪಲಭಾಗಿನಃ" ಎಂಬ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯ ವಾಕ್ಯವು ಇದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವು ||೯||

೩. ಭಾವದರ್ಪಣ :-

ದೈತ್ಯರ ನಿಂದಾ ಮಾಡದೇ ಹೋದಲ್ಲಿ ತತ್ಪಲ ಭಾಗಿ ಆಗುತ್ತಾನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹೊತ್ತು ಹೊತ್ತಿಗೆ. "ದೈತ್ಯನಿಂದಾನಕುರ್ವಂತಿ ತೇಪಿ ತತ್ಪಲಭಾಗಿನಃ" ಇತಿ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯೋಕ್ತೇಃ ||೯||

೪. ಶ್ರೀವ್ಯಾಸದಾಸಸಿದ್ಧಾಂತ ಕೌಮುದೀ :-

“ಯೇ ನರಾಃ” ದೈತ್ಯ ನಿಂದಾಂ ನ ಕುರ್ವಂತಿ ತೇಷು ತತ್ಪಲಭಾಗಿನಃ”
ಇತಿ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯೇ || “ಯಃ ನಿಂದ್ಯಾಂಸ್ತು ನ ನಿಂದಯತಿ” ಇತಿ ಚ ಅರ್ಥತಃ
ಗೃಹ್ಯಾತಿ “ಹೊತ್ತು” ಇತಿ ||೯||

ಕೃನಡಾರ್ಥ

“ದೈತ್ಯರನ್ನು ನಿಂದಿಸದವರೂ ಸಹ ಸಜ್ಜನರ ಪಾಪಕರ್ಮಫಲ ಭಾಗಿ
ಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ನಿಂದ್ಯರನ್ನು ನಿಂದಿಸಲೇ ಬೇಕು” ಎಂಬ
ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಪದ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಥಾತ್ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ-ಹೊತ್ತು
ಹೊತ್ತಿಗೆ” ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ||೯||

೫. ಗುರುಹೃದಯಸ್ತೃಕಾಶಿಕೆ :-

ದೇವರ ಭಕ್ತರನ್ನು ಸ್ತುತಿಸದೇ ಹೋದರೂ, ದೇವರ ದ್ವೇಷಿಗಳನ್ನು
ನಿಂದಿಸದೇ ಹೋದರೂ, ಮಹಾಪಾಪ ಸಂಭವಿಸುವುದೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ-
ಹೊತ್ತು ಎಂದು.

ಕಷ್ಟಾತ್ಕಷ್ಟತರಂ ಯಾಂತು ಸರ್ವೇದುರ್ಯೋಧನಾದಯಃ |

ಸುಖಾತ್ಸುಖತರಂ ಯಾಂತು ಸರ್ವೇ ಭೀಮಾರ್ಜುನಾದಯಃ |

-ಎಂಬ ಭಾರತವಾಕ್ಯರೀತ್ಯಾ, ಹೊತ್ತು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಎಂದರೆ, ಜಾವ
ಜಾವಕ್ಕೆ ದೇವರ ಪೂಜಾಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ತನಗಿಂತ ಉತ್ತಮಜನರಾದ
ಸ್ವಗುರುಗಳಾರಭ್ಯ ಭೀಮಸೇನ ದೇವರ ಪರ್ಮಂತ ಭಗವದ್ಭಕ್ತರ ಗುಣಕರ್ಮ
ಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ಕೊಂಡಾಡದೇ ಹೋದರೂ, ಪಾಪಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವ
ಮನುಷ್ಯರೆಂಬ ದುರ್ಜನರಾರಾಭ್ಯ ದುರ್ಯೋಧನನ ತನಕ ದುಷ್ಟರ ದುರ್ಗುಣ
ದುಷ್ಟಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿಂದಿಸದೇ ಹೋದರೂ, ಹೇಗೆ ಇವೆರಡೂ ಬಿಟ್ಟವರಿಗೆ
ಗೋವು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸ್ತ್ರೀ ಹತ್ಯಾದಿಗಳ ಪಾಪಗಳು ಬರುವವೆಂದು
ಶಾಸ್ತ್ರಸಮ್ಮತವು. ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೆಂಬ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲ
ವೆಂದರ್ಥ, ಇದರಿಂದ

ನಿಂದಾಂ ಭಗವತಃ ಶೃತ್ವಾ ತತ್ತ್ವರಸ್ಯ ಜನಸ್ಯ ಚ |

ತತೋನಾಪ್ಯೈತಿ ಯತ್ಸಾನ್ನಾಥ್ ಯಾತ್ಯಧಃ ಸುಕೃತಾ

ಚ್ಯುತಃ ||

ಛಿಂದ್ಯಾತ್ಪ್ರಸಹ್ಯರುಶತೀಮು ಪ್ರಭುಶ್ಚೇ ಜಿಹ್ವಾಮಸೂನಪಿ

ತತೋ ವಿಸೃಜೇತ್ಸಧರ್ಮಃ ||

ಎಂಬ ಭಾಗವತಾರ್ಥ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು ||೯||

ಸರ್ವವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸಾರಸಂಗ್ರಹ

೧. ರೂಪ ರೂಪಕೆ, ಹೊತ್ತು ಹೊತ್ತಿಗೆ, ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆ, ದೇವತಾ ಪೂಜಾ, ಅತಿಥಿ ಅಭಾಗ್ಯತರ ಸೇವಾ. ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಧ್ಯಯನ, ಅಧ್ಯಾಪನೆ. ಮನನಾದಿ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳು ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ವಿಧಿರೂಪವಾದ ಕರ್ಮವಿಶೇಷಗಳು. ಅಂತೆಯೇ, ತಮಗಿಂತ ಉತ್ತಮರಾದವರ ಗುಣಾವಳಿಗಳನ್ನು ಕೊಂಡಾಡುವುದು, ಅವರ ಸೇವಾವೃತ್ತಿ, ಅವರಿಂದ ಸುಜ್ಞಾನಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನ-ಇವು ಅಷ್ಟೇ ಅತ್ಯಗತ್ಯ.

೨. ದುಷ್ಟ ಸ್ವಭಾವದ, ಪಾಪಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಮನಃಪ್ರವೃತ್ತಿ ಯುಳ್ಳ, ತಮೋಯೋಗ್ಯ ಜೀವರ ನಿಂದಾವೂ ಕೂಡ ಅಷ್ಟೇ ಮುಖ್ಯ. ಸೋತ್ತಮರ ಗುಣಕರ್ಮಗಳ ಸ್ತೋತ್ರ, ಮಿಥ್ಯಾವಾದಿಗಳ ನಿಂದಾ ಇವುಗಳನ್ನು ಮಾಡದೇ ಇರುವ ಮಾನವನಿಗೆ ಗೋಹತ್ಯೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣಹತ್ಯೆ, ಸ್ತ್ರೀಹತ್ಯೆ-ಇತ್ಯಾದಿ ಸಮಸ್ತ ಪಾಪಗಳು ಉಂಟಾಗುವುವು- ಎಂದು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕರ್ಮದ ಮರ್ಮವನ್ನರಿತ ದಾಸರಾಯರು.

ಪ್ರಮಾಣ :-

೧. “ದೈತ್ಯನಿಂದಾಂ ನ ಕುರ್ವಂತಿ ತೇಽಪಿ ತತ್ಕಲ ಭಾಗಿನಃ” ||

- ನಿಷ್ಕರಹಸ್ಯ ವಾಕ್ಯ.

೨. “ಕಷ್ಟಾತ್ಕಷ್ಟತರಂ ಯಾಂತು ಸರ್ವೇ ದುರ್ಯೋಧನಾದಯಃ |

ಸುಖಾತ್ಸುಖತರಂ ಯಾಂತು ಸರ್ವೇ ಭೀಮಾರ್ಜುನಾದಯಃ ” ||

-ಭಾರತವಾಕ್ಯ.

೩. “ನಿಂದಾಂ ಭಗವತಃ ಶ್ರುತ್ವಾ ತತ್ಪರಸ್ಯ ಜನಸ್ಯ ಚ |

ತತೋನಾಪ್ಯೈತಿ ಯತ್ಸಾನ್ಹನಾತ್ ಯಾತ್ಯಥಃ ಸುಕೃತಾಮೃತಃ ” ||

-ಭಾಗವತಾರ್ಥ.

೩. ದೈತ್ಯರ ನಿಂದಾವನ್ನು ಯಾರು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲವೋ, ಅವರು ಪಾಪ ಭಾಗಿಗಳಾಗುವರು. ದುರ್ಯೋಧನಾದಿ ದುಷ್ಟರು ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರು. ಭೀಮಾರ್ಜುನಾದಿ ಸಜ್ಜನರು ಸುಖದ ಪಾರಮ್ಯವನ್ನೇ ಹೊಂದಿದರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ಸಕಲ ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಗಳ ಸಮ್ಮತವೆಂದು ಪ್ರಮಾಣಪ್ರಮಿತವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ||೯||

ಪದ್ಯ-೧೦

ನೂಲ:-

ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರಯ ಗುಣಗಳ ಹಿ |
 ರಣ್ಯ ಗರ್ಭಾದ್ಯರಿಗೆ ಕಲಿಮುಖ |
 ದಾನವ ಸಂತತಿಗೆ ಅವರಧಿಕಾರನನುಸರಿಸಿ ||
 ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳೀನ ಬಹು ಕಾ |
 ರುಣ್ಯ ಸಾಗರನಲ್ಪಶಕ್ತಿಗೆ |
 ಳುಣ್ಯ ಲರಿಯದೆ ಇರಲು ಉಣಗಲಿಸಿದನು ಸರ್ವರಿಗೆ || ೧೦ ||

ಅನತರಣಿಕೆ :-

ಸ್ವರೂಪತಃ ಅಸ್ವತಂತ್ರರಾದ ಸಮಸ್ತಜೀವರಲ್ಲಿ ಬಿಂಬಕ್ರಿಯಾ
 ದ್ವಾರಾ, ಅವರವರ ಸ್ವರೂಪಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು
 ಅವರಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು, ಪ್ರಾಕೃತ ಗುಣ ಜನ್ಯ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲರೂಪವಾದ ಪಾಪ,
 ಮಿಶ್ರ, ಪುಣ್ಯಗಳನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಉಣಿಸುವನು- ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ-
 ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರಯ ಗುಣಗಳ - ಎಂಬ ೧೦ ನೆಯ ಪದ್ಯದಿಂದ. ||೧೦||

ಪ್ರತಿ ಪದಾರ್ಥ :-

ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರಯ = ತನ್ನಿಂದ ಅಭಿನ್ನವಾದ (ಸ್ವಗತ)ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ
 ಎಂಬ ಗುಣಧರ್ಮವನ್ನು, ಹಿರಣ್ಯ ಗರ್ಭಾದ್ಯರಿಗೆ = ಬ್ರಹ್ಮದೇವಹರಾ
 ರಂಭ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ತೃಣಾಂತ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯ ಚೇತನರಿಗೆ, ಕಲಿ
 ಮುಖ = ಕಲಿಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ, ದಾನವ ಸಂತತಿಗೆ = ದೈತ್ಯವರ್ಗದ
 ವರಿಗೆ (ತಮೋಯೋಗ್ಯ ಜೀವರು) ಹಾಗೂ ನಿತ್ಯ ಸಂಸಾರಿಗಳಿಗೆ (ಪುರಂಜ
 ನಾದಿ ತೃಣಾಂತ ರಾಜಸ ಜೀವರಿಗೆ) ಅವರ = ಆಯಾಯ ಜೀವರ,

ಅಧಿಕಾರವನುಸರಿಸಿ = ಸ್ವರೂಪ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ, ಪುಣ್ಯ
 ಪಾಪಗಳೇನ = ಪ್ರಾಕೃತ ತ್ರಿಗುಣ ಗುಣ ಜನ್ಯನಾದ ಕರ್ಮಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿ
 ಮಾಡಿ ತದ್ವಾರಾ ಪುಣ್ಯ, ಮಿಶ್ರ, ಪಾಪ ಫಲಗಳನ್ನು ಆ ಜೀವರಿಗೆ ಅನು
 ಭೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಕೊಡುವನು. ಅಲ್ಪಶಕ್ತಿಗಳು = ಜೀವರು ಅತ್ಯಣು
 ಸ್ವರೂಪರು, ಅದರಂತೆ ಅವರ ಶಕ್ತಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಗಳು ಅಲ್ಪವು, ಉಣ
 ಲರಿಯದೆ ಇರಲು = ಪಾಪ-ಮಿಶ್ರ-ಪುಣ್ಯ ಫಲಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ
 ದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿ ಶೂನ್ಯರಾಗಿರಲು (ಜೀವರ ಕರ್ತೃತ್ವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಭಗವದಧೀನ
 ವಾದದ್ದು, ಅಸ್ವತಂತ್ರರಾದ ಜೀವರಿಗೆ ಸ್ವಗತ ಕರ್ತೃತ್ವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು
 ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾಗಿ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ), ಬಹು ಕಾರುಣ್ಯ ಸಾಗರನು
 = ಅತ್ಯಂತ ಕರುಣಾಸಮುದ್ರನಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ಸ್ಥೂಲದೇಹದಲ್ಲಿ
 ಬಿಂಬರೂಪನಾಗಿದ್ದು, ಸರ್ವರಿಗೆ = ಸಮಸ್ತ ತ್ರಿವಿಧಜೀವರಿಗೂ,
 ಉಣಗಲಿಸಿದನು = ಬಿಂಬಕ್ರಿಯಾ ದ್ವಾರಾ, ಕರ್ಮಜನ್ಯ ಫಲಗಳನ್ನು
 ಅನುಭವಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸ್ವಗತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದ್ವಾರಾ ಕಲಿಸಿಕೊಟ್ಟನು, (ಬಿಂಬನೇ
 ಉಂಡು, ಜೀವರ ದ್ವಾರಾ ಉಣಿಸುವನು). ||೧೦||

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು

೧. ಶ್ರೀ ಸಂಕರ್ಷಣ ಒಡೆಯರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ಅಸ್ವತಂತ್ರರಾದ ಜೀವರಿಗೆ ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದ್ವಾರಾ ಪ್ರಾಕೃತಗುಣ
 ಜನ್ಯ ಪಾಪ ಪುಣ್ಯಫಲ ಭೋಜನ ಮಾಡೋದಕ್ಕೆ ಕಲಿಸಿದ ಎಂತ ಹೇಳತಾರೆ.

ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ತನ್ನ ಸ್ವಕೀಯವಾದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಗುಣಗಳನ್ನು
 ಮೂರು ವಿಧವಾದದ್ದರನ್ನ ತ್ರಿವಿಧರಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಾರಭ್ಯ ತೃಣಾಂತ
 ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯರಿಗೆ, ಕಲಿ ಮೊದಲಾದ ತಮೋಯೋಗ್ಯರಿಗೆ ಹಾಂಗೇ
 ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿಗಳಿಗೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮೂರು ಮಂದಿಗೆ ಅವರವರ ಸ್ವರೂಪ
 ಯೋಗ್ಯತಾರೂಪವಾದ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ಅವರವರ

ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಅವರವರಿಂದ ಕರ್ಮಗಳ ಮಾಡಿಸಿ, ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳ ಅನುಭವಕ್ಕಾಗಿ ಅವರವರದು ಅವರವರಿಗೆ ಕೊಡತಾನೆ. (ಋಜುಗಳಿಗೆ ಪಾಪಪೂ ಇಲ್ಲ, ಪಾಪಕರ್ಮ ಭೋಗವೂ ಇಲ್ಲ. ತದನ್ಯ ಸರ್ವರಿಗೂ ಉಂಟು). ಜೀವರು ಅತ್ಯಣುಸ್ವರೂಪರು. ಅದನ್ನನುಸರಿಸಿದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ಪಾಪ ಪುಣ್ಯ ಫಲಗಳ ಉಂಬೋದಕ್ಕೆ ಅರಿಯದೆ ಸ್ಥೂಲದೇಹದಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿರಲು, ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ, ಬಹಳ ವಾದ ಅಂತಃಕರಣವುಳ್ಳ ಬಿಂಬರೂಪೀ ಪರಮಾತ್ಮ ದೇಹಾಕಾರನಾಗಿ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಇದ್ದು, ಬಿಂಬಕ್ರಿಯಾ ದ್ವಾರಾ ಉಂಬೋದಕ್ಕೆ ಕಲಿಸಿಕೊಟ್ಟನು.

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ :- ಜೀವರ ಅನಾದಿಕರ್ಮವನುಸರಿಸಿ ಬಂದ ಸಂಚಿತಾ ಗಾಮಿ ಕರ್ಮಗಳ ಸಾಧನಪೂರ್ತಿ ಆಗೋವರಿಗೂ ಉಣಿಸಿ, ಅಪರೋಕ್ಷದಿಂದ ಸಂಚಿತ ನಾಶ, ಆಗಾಮಿ ನಿರ್ಲಿಪ್ತ ಮಾಡಿ, ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಉಣಿಸಿ, ನಂತರ ಮೋಕ್ಷ ಕೊಡತಾನೆ. ಅಸೃಷ್ಟ್ಯರಾಶಿಯಲ್ಲಿ ಅನಾದಿ ಕರ್ಮವಿದೆ. ಅದರ ಭೋಗಾನಂತರ ಲಿಂಗಭಂಗವಾಗಬೇಕು. ಅಸೃಷ್ಟ್ಯದಶಾದಲ್ಲಿ ಉಂಬೋದಕ್ಕೆ ನಿದ್ರಾವಸ್ಥವಾದ್ದರಿಂದ ಅರಿಯರು. ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ತಂದು ಸ್ಥೂಲದೇಹಗಳ ಕೊಟ್ಟು, ತದ್ವಾರಾ ಉಂಬೋದಕ್ಕೆ ಕಲಿಸಿಕೊಡತಾನೆ—ಎಂಬ ಭಾವ. ||೧೦||

೨. ಭಾನಪ್ರಕಾಶಿಕೆ :-

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಕಲಿ ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯರಿಗೂ, ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಹಂಚಿಕೊಟ್ಟು, ಆ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಅವರವರು ಮಾಡುವ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಾದಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಅವರವರಿಗೆ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾದ ಫಲಗಳನ್ನು ಣಿಸುವನು. ಕರುಣಾಸಮುದ್ರನಾದ ಹರಿಯು, ಅತ್ಯಣುರೂಪವುಳ್ಳ, ಅಲ್ಪ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಜೀವರಿಗೆ ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಭೋಗಶಕ್ತಿಯು ಇಲ್ಲದಿರಲು ಅಂತಹವರಿಗೆ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಫಲಗಳನ್ನು ಉಣ್ಣುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು.

೩. ಭಾವದರ್ಶನ :-

ತನ್ನ ||೧೦||

೪. ಶ್ರೀ ನ್ಯಾಸದಾಸ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಕೌಮುದೀ :-

“ಏವಂ ಪುಣ್ಯಸ್ಯ ಪಾಪಸ್ಯ ದಶಾಂಶಾನ್ ಜೀವಶಕ್ತಿತಃ || ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ
ಜೀವಃ ತೇನೈವ ಪೂರ್ಣೋಯಂ ಭವತಿ ಧ್ರುವಮ್ || ಅಲ್ಪ ಶಕ್ತೀಃ
ತತೋಲ್ಪಂತು ಪುಣ್ಯಂ ಪಾಪಂ ಚ ಜಾಯತೇ || ಇತಿ ಸಾರ್ಥಪದ್ಯ
ತಾತ್ಪರ್ಯಂ ತ್ರಿಭಿಃ ಶ್ಲೋಕೈಃ ಆಹ - “ತನ್ನ” ಇತಿ ||೧೦||

ಕನ್ನಡಾರ್ಥ

“ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪುಣ್ಯ ಹಾಗೂ ಪಾಪಗಳ ಭಾಗಗಳನ್ನೂ, ಶಕ್ತಿ
ಯನ್ನೂ ಪೂರ್ಣನಾದ ಭಗವಂತನಿಂದಲೇ ಜೀವನು ಪಡೆದು ಭಗವನ್
ಮಾಯೆಯಿಂದ (ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ) ಅಲ್ಪ ಶಕ್ತಿಯಾದವನು ಅಲ್ಪವಾದ ಪುಣ್ಯ
ಪಾಪಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವನು” ಎಂಬ ಭಾವದ ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯ ಶ್ಲೋಕದ
ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಮೂರು ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ವಿವರಿಸಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ - “ತನ್ನ”
ಎಂಬುದಾಗಿ. ||೧೦||

೫. ಶ್ರೀಗುರುಹೃದಯಸ್ತಕಾಶಿಕೆ :-

ಜೀವಕರ್ತೃತ್ವ-ಭೋಕ್ತೃತ್ವಶಕ್ತಿ, ದೇವರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ವ್ಯಕ್ತಿ
ಎಂದು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನೇ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ, ತನ್ನ ಎಂದು.
ತತ್ತ್ವತ್ವರೂಪೋದ್ಧಾರಕನಾದ್ದರಿಂದ ಕರುಣಾಸಾಗರನಾದ ದೇವರು ತನ್ನ
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಗುಣಗಳನ್ನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ, ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನೆಂಬ
ಬ್ರಹ್ಮಾದಿದೇವತೆಗಳಿಗೂ, ಕಲಿ ಮೊದಲಾದ ದಾನವರ ಸಮೂಹಕ್ಕೂ
ಸಹ, ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸರಿಸಿ ಕರ್ತೃತ್ವಶಕ್ತಿ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಡಿ, ಪುಣ್ಯ
ಪಾಪಗಳನ್ನು ಕೊಡುವನು. ತತ್ಪಲವಾದ ಪುಣ್ಯ ಸುಖ ದೇವತೆಗಳೂ,

ಪಾಪ ಫಲದ ದುಃಖವನ್ನು ಅಸುರರೂ ಅನುಭವಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅಲ್ಪಶಕ್ತಿ
ರಾದ್ದರಿಂದ ಭೋಕ್ತೃತ್ವಶಕ್ತಿ ವ್ಯಕ್ತಿಮಾಡಿ ಸರ್ವರಿಗೂ ಉಣಿಸುವನು,
ಎಂದರೆ ಅನುಭವ ಮಾಡಿಸುವನೆಂದರ್ಥ. ||೧೦||

ಸರ್ವವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸಾರಸಂಗ್ರಹ

೧. ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸರ್ವತಂತ್ರಸ್ವತಂತ್ರ ಎಂಬುದು ಶ್ರೀಶನ
ಸ್ವರೂಪಗತ ಧರ್ಮವಾಗಿದೆ. ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು,
ಸ್ವಸ್ವಗತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ವಿಭಾಗಮಾಡಿ, ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನಾಮಕರಾ
ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ, ತೃಣಾಂತ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯ ಜೀತನರಲ್ಲಿ
ಮರಂಜನಾದಿ ತೃಣಾಂತ ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿಗಳಲ್ಲಿ, ಕಲಿಯಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ,
ತೃಣಾಂತ ತಮೋಯೋಗ್ಯ ಜೀವರಲ್ಲಿ ಹಂಚಿಕೆ ಮಾಡಿ, ಅವರಲ್ಲಿದ್ದು,
ಅವರವರ ಸ್ವರೂಪ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಕ್ರಿಯಾಭಿವ್ಯಕ್ತ ಮಾಡುವನು.

೨. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸಹಜ ಧರ್ಮಗಳಾದ ಸತ್ತ್ವ, ರಜ, ತಮೋ
ಗುಣಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ, ತಜ್ಜನಿತ ಕರ್ಮಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಡಿಸಿ, ತದ್ವಾರಾ
ಪುಣ್ಯ-ಮಿಶ್ರ-ಪಾಪ ರೂಪವಾದ ಫಲಗಳನ್ನು ತ್ರಿವಿಧ ಜೀವರಿಗೆ ಉಣಿಸು
ವನು.

೩. ಜೀವರ ಕರ್ತೃತ್ವ ಶಕ್ತಿ, ಭೋಕ್ತೃತ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಭಗವದ
ಧೀನವಾಗಿವೆ. ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ ಬಿಂಬಕ್ರಿಯಾ ದ್ವಾರಾ ಅವುಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ
ಯಾಗಬೇಕು. ಶಕ್ತ್ಯಾತ್ಮಕವಾಗಿರುವ ಜೀವರ ಕರ್ತೃತ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯವು
ಕ್ರಿಯಾತ್ಮಕವಾಗಬೇಕಾದರೆ, ಇದು ಶ್ರೀಶನ ಸ್ವಗತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ವಿಭಾಗ
ರೂಪವಾದ ಬಿಂಬಕ್ರಿಯೆಯಿಂದಲೇ ಸಾಧ್ಯ. ಜೀವರಿಗೆ ಯಾವ ವಿಧವಾದ
ಭೋಗಶಕ್ತಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ದಯಾಸಾಗರನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು
ಸ್ವಗತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸಮಸ್ತ ಜೀವರಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು, ತದ್ವಾರಾ, ಕರ್ತೃತ್ವ
ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಚೋದಿಸಿ, ಪುಣ್ಯ ಪಾಪ ಫಲಗಳ ಭೋಗಶಕ್ತಿಯನ್ನು

ಜೀವರಿಗೆ ಇತ್ತು. ಕರ್ಮಗಳ ಫಲವನ್ನು ಉಣಿಸುವನು. ಶ್ರೀಶನ ಬಿಂಬ
ಕ್ರಿಯ ರೂಪವಾದ ವಿಲಾಸವೇ ಸ್ವಗತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಿಭಾಗ ದ್ವಾರಾ. ಜೀವ
ರಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಸಕಲ ಕ್ರಿಯಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವು. ||೧೦||

ಪ್ರಮಾಣ :-

ಏನಂ ಪುಣ್ಯಸ್ಯ ಪಾಪಸ್ಯ ದಶಾಂಶಾನ್ ಜೀವ ಶಕ್ತಿತಃ |
ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ಜೀವಃ ತೇನೈವ ಪೂರ್ಣೋಯಂ ಭವತಿ
ಧ್ರುವಮ್ ||
ಅಲ್ಪಶಕ್ತೇಃ ತತೋಲ್ಪಂ ತು ಪುಣ್ಯಂ ಪಾಪಂ ಚ ಜಾಯತೇ ||
-ಇತಿ ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯೇ ||

ಪದ್ಯ—೧೧

ಮೂಲ :-

ಸತ್ಯವಿಕ್ರಮ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪವ ಸ |
ಮಸ್ತರಿಗೆ ಕೊಡಲೋಸುಗದಿ ನಾ |
ಲ್ಪತ್ತು ಭಾಗವ ಮಾಡಿ ಲೇಶಾಂವನು ಜನಕೀವ ||
ಅತ್ಯಲ್ಪ ಪರಮಾಣುವಿಗೆ ಸಾ |
ಮರ್ಘ್ಯವನು ತಾ ಕೊಟ್ಟು ಸ್ಥೂಲ ಪ |
ದಾರ್ಥಗಳ ಉಂಡುಣಿಪ ಸರ್ವದ ಸರ್ವಜೀವರಿಗೆ || ||೧೧||

ಅವತರಣಿಕೆ :-

ಆತ್ಮಲ್ಪ ಪರಮಾಣು ಜೀವರಿಗೆ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ೪೦ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ (೪೦೦ ರಲ್ಲಿ ೧೦ ನೆಯ ಒಂದು ಭಾಗ), ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ, ಲೇಶಾಂಶವನ್ನು ಇಟ್ಟು, ಸ್ಥೂಲ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತದ್ಗತ ಸ್ವಾಖ್ಯರಸ ತಾನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಬಿಂಬಕ್ರಿಯಾದ್ವಾರಾ ತಾನುಂಡು, ಸರ್ವಜೀವರಿಗೆ ಉಣಿಸುವನು-ಎಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ-

ಸತ್ಯವಿಕ್ರಮ - ಎಂಬ ೧೧ ನೆಯ ಪದ್ಯದಿಂದ. ||೧೦||

ಪ್ರತಿಸದಾರ್ಥ :-

ಸತ್ಯವಿಕ್ರಮ = ಅಸದೃಶ ಪರಾಕ್ರಮವುಳ್ಳ ಸತ್ಯ ಪರಾಕ್ರಮಿಯಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು, ಪುಣ್ಯ ಪಾಪ = ಪುಣ್ಯ ಮತ್ತು ಪಾಪ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲಗಳನ್ನು, ಸಮಸ್ತರಿಗೆ = ಸಕಲ ತ್ರಿವಿಧಜೀವರಿಗೆ, ಕೊಡಲೋಸುಗ = ನೀಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ, ನಾಲ್ವತ್ತು ಭಾಗವ ಮಾಡಿ = ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ವತ್ತು ಭಾಗಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿ (ದತ್ತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ೪೦೦ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ತೆಗೆದು - ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಇದರ ದಶಾಂಶ, ಎಂದರೆ ಹತ್ತನೇ ಒಂದು ಭಾಗವು ೪೦೦ ÷ ೧೦ = ೪೦ ಭಾಗಗಳಾಗುವುವು), ಲೇಶಾಂಶವನು = ಅದರಲ್ಲಿ ಆಯಾಯಾ ಜೀವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಆತ್ಮಲ್ಪ ಭಾಗವನ್ನು (ಒಂದೊಂದರದಂತೆ), ಜನಕೀವ = ಜೀವರಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟು, ತದ್ವಾರಾ ಕೊಡುವನಾಗುತ್ತಾನೆ. (ಇಟ್ಟು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾಂಶವೇ ದತ್ತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವೆನಿಸುವುದು). ಆತ್ಮಲ್ಪ ಪರಮಾಣುನಿಗೆ = ಆತ್ಮಂತ ಅಲ್ಪವಾದ ಪರಮಾಣು ಗಾತ್ರಸ್ವರೂಪ ದೇಹವುಳ್ಳ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ತೃಣಾಂತ ತ್ರಿವಿಧ ಜೀವರಿಗೆ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನು = ಜೀವರ ಕರ್ತೃತ್ವ ಶಕ್ತಿಗೆ ಚಾಲನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು (ಕ್ರಿಯಾ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಡಲು), ತಾ ಕೊಟ್ಟು = ಸ್ವಯಂ ಬಿಂಬರೂಪದಿಂದ ಇದ್ದು,

ಅವರಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನಿಟ್ಟು, ಸ್ಥೂಲ ಸದಾರ್ಥಗಳೆ - ಅನುಭೋಗ
ಯೋಗ್ಯವಾದ ಸ್ಥೂಲವಿಷಯಗಳನ್ನು, ತಜ್ಜನಿತ ಪುಣ್ಯ-ಪಾಪ-ಮಿಶ್ರ-
ಪಾಪ ಫಲಗಳನ್ನು, ಉಂಡು = ದೇಹಕಾರನಾದ ಬಿಂಬನು, ವಿಷಯ
ಗತ ಸ್ವಾಖ್ಯಗಳನ್ನು ತಾನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ದ್ವಾರಾ, ಉಂಡು, ಉಣಿಸಿ =
ಸ್ಥೂಲ ದೇಹದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಜೀವನಿಗೆ ಉಣಿಸುವನು. ಸರ್ವದ =
ಸಮಸ್ತವನ್ನು ಕೊಡುವ, ಸರ್ವ ಜೀವನಿಗೆ = ಸಕಲ ತ್ರಿವಿಧಜೀವರಿಗೂ
ಉಂಡು ಉಣಿಸುವನು. ||೧೧||

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು

೧. ಶ್ರೀಸಂಕರ್ಷಣ ಒಡೆಯರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ಜೀವರು ಮಾಡತಕ್ಕ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳೊಳಗೆ ಜೀವನ ಭಾಗ, ಜೀವನ
ಭೋಗ ಎಷ್ಟು ಎಂದರೆ, ಹೇಳತಾರೆ.

ಅನಾದ್ಯನಂತಕಾಲಕ್ಕೂ ಅನ್ಯಾಧೀನನಲ್ಲದ ಸತ್ಯವಾದ ಅಸದೃಶವಾದ
ಪರಾಕ್ರಮ ನಿತ್ಯವ್ಯಕ್ತಗಳಾಗಿ ಇರತಕ್ಕ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮ, ಆಯಾ ಜೀವರ
ಅನಾದಿಕರ್ಮವನ್ನು ನುಸರಿಸಿ, ಬಿಂಬಿಕ್ರಿಯಾದ್ವಾರಾ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಜೀವನಿಂದ
ಸ್ಥೂಲದೇಹದ್ವಾರಾ ಮಾಡಿಸಿದ ಅವರವರ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳ ಸಮಸ್ತ ಜೀವ
ರಿಗೆ ಕೊಡೋದಕ್ಕೋಸ್ಕರ, ದಶಸಂಖ್ಯಾ ಶತವಾಚೀ ಸಹಸ್ರವಾಚೀ ಆಗ
ತದೆ, ಸಹಸ್ರ ಶತವಾಚಕವೂ ಆಗತದೆ. ಗುಣತಾರತಮ್ಯದಲ್ಲಿ, ಗ್ರಂಥಾಂತ
ರದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ರೀತ್ಯಾ ಇರೋಣದರಿಂದ, ನಾಲ್ವತ್ತು ಭಾಗ ಎಂಬುದು
ಅಧಿಕಸಂಖ್ಯಾದಿಂದ ನಾನೂರು ಎಂತ ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ
ಸೂಚಿತವಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿಜೀವರು ಮಾಡಿದ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳೆರಡೂ ನಾನೂರು
ಪ್ರಕಾರ ವಿಭಾಗವ ಮಾಡಿ, ಅವರವರಿಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ವಿಭಾಗವ
ಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೋ, ಅಷ್ಟೆಷ್ಟು ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳ ಅವರವರಿಗೆ ವಿಭಾಗ
ಮಾಡಿ ಕೊಡೋವನಾಗತಾನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಅವಿಳಜೀವರಲ್ಲಿ ಒಂದು

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗುಣ ವಿಟ್ಟಂತೆ ಉಕ್ತವಾಗಿ ಇರೋಣದರಿಂದ, ಈ ರೀತ್ಯಾ ಪ್ರತಿಜೀವರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗುಣದೊಳಗಿನ ಲೇಶದೊಳಗೆ ಲೇಶ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗುಣಾಂಶ ಗುಣ ಇದ್ದಂತಾಯಿತು. ಈ ಲೇಶಾಂಶಕ್ಕೆ ಸರಿ ಯಾಗತಕ್ಕ ಲೇಶಾಂಶ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಲೇಶಾಂಶ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಗುಣ ಪ್ರವಿಷ್ಟರಾದ ಜನರುಗಳಿಗೆ ಕೊಡೋವನಾಗತಾನೆ. ಆ ಲೇಶಾಂಶ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳು ಭೋಗಕಾಲಕ್ಕೆ ಬೀಜದಿಂದ ವೃಕ್ಷವತ್ ಅನೇಕ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಸಮಗ್ರ ಭೋಗಿಸೋಣ ಆಗೋದಿಲ್ಲ. ಭೋಗಿಸಿದ್ದು ಹೋಗತಾ, ಉಳಿದದ್ದು ಸಂಚಿತವಾಗಿ ರಾಶಿರಾಶಿ ಬಿದ್ದಿರುತ್ತದೆ. ಅತ್ಯಂತ ಅಲ್ಪವಾದ ಸ್ವರೂಪದೇಹವುಳ್ಳ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ತೃಣಾಂತ ತ್ರಿವಿಧ ಜೀವರಿಗೆ ಸ್ಥೂಲದೇಹಗಳ ಕೊಟ್ಟು ಅಂದರೆ, ಗಜಕ್ಕೆ ಇರುವಿಜನ್ನು ಬಂದಾಗ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಕಡಿಮಿ, ಇರುವಿಗೆ ಗಜಜನ್ಮ ಬಂದಾಗ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಅಧಿಕ. ಇದು ಸ್ಥೂಲದೇಹ ವಿವಕ್ಷಾದಿಂದ ಕೊಟ್ಟದ್ದು ತದ್ವತ್ ಅತಿ ಪರಮಾಣು ಜೀವಗೆ, ದೇಹವಿವಕ್ಷಾದಿಂದ ಅಧಿಕ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಕೊಟ್ಟು, ನಿರಂತರದಲ್ಲೂ ಸಮಸ್ತ ಜೀವರ, ಅವರವರ ಸ್ಥೂಲದೇಹಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಭೋಜ ನೋಪಯೋಗ ಸ್ಥೂಲಪದಾರ್ಥಗಳ, ಸ್ಥೂಲದೇಹದಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಪಾಪ ಪುಣ್ಯಗಳ, ದೇಹಾಕಾರನಾದ ಬಿಂಬರೂಪಿ ಪರಮಾತ್ಮ ಜೀವಭುಕ್ತ ಸ್ಥೂಲ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ತದಾಕಾರನಾಗಿ ಸ್ಥೂಲ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾಗಿನ್ನೂ, ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಪದಾರ್ಥಗಳ ನಾಮವಾಚ್ಯನಾಗಿನ್ನೂ ಇದ್ದು, ತನ್ನ ಸ್ವಾಖ್ಯ ಸ್ಥೂಲ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯ ಪದಾರ್ಥಗಳ ತಾನು ಉಂಡು, ತತ್ತ್ವಿಯಾ ದ್ವಾರಾ ಸ್ಥೂಲ ದೇಹದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಜೀವಗೆ ಸ್ಥೂಲದೇಹ ದ್ವಾರಾ ಉಣಸತಾನೆ. ಅಂದರೆ ಜೀವಗೆ ಉಪಚಯಭಾಗ ದಾವದೂ ಇಲ್ಲ. ದೇಹಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರಾ ಉಪಚಯ. ಜೀವನ ದ್ವಾರಾ ದೇಹಕ್ಕೆ ಭೋಜನ ಮಾಡಸತಾನಾದಕಡಿ ಯಿಂದ ಜೀವರಿಗೆ ಉಣಸತಾನೆ ಎಂಬ ಭಾವ. ಜೀವಭುಕ್ತ ಎಂಬುದು ವ್ಯಾಪ್ತವಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ನೋಡಿ ಸಂತೋಷ ಪಡೋಣ, ಇಷ್ಟೇ ಭೋಜನವು.

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ :-

ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ವತ್ತುಭಾಗ ಎಂತ ಇರುವುದನ್ನು ನಾನೂರು ಎಂತ ಹ್ಯಾಂಗೆ ತಿಳಿಬೇಕೆಂದರೆ, ಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕ ಪಾಪ ಒಂದು, ಜ್ಞಾನ ಪೂರ್ವಕ ಪುಣ್ಯ ಒಂದು; ಅಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕ ಪಾಪ ಒಂದು, ಅಜ್ಞಾನ ಪೂರ್ವಕ ಪುಣ್ಯ ಒಂದು, ಅಂತು ನಾಲ್ಕು. ಈ ಜ್ಞಾನಾಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕ ಪಾಪ ಪುಣ್ಯಗಳ ದಶೇಂದ್ರಿಯದಿಂದ ಮಾಡತಾನಾದಕಡಿಯಿಂದ ನಾಲ್ವತ್ತು ಆಯಿತು. ಒಂದೊಂದರಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಪ್ರಕಾರ ಗುಣಿಸಿದರೆ ನಾನೂರು ಆಗ ತದೆ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಬೇಕು. ||೧೧||

೨. ಭಾವಸ್ರಕಾಶಿಕೆ :-

ಸತ್ಯಪರಾಕ್ರಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪದ ಫಲಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಅವರವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಫಲಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ೪೦ ಭಾಗಗಳಾಗಿ ಮಾಡಿ ೧ ಭಾಗವನ್ನು ಜೀವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವನು. ದತ್ತಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ೪೦೦ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ೧೦ ಭಾಗಗಳೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಈ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ೧೦ ಕ್ಕೆ ೧ ರಂತೆ ೪೦ ರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಂಶವೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ೪೦೦ ರಲ್ಲಿ ೧೦ ಭಾಗವೆಂದರೂ ೪೦ ರಲ್ಲಿ ೧ ಭಾಗವೆಂದರೂ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಒಂದೇ ಆಗಿರುತ್ತೆ. ನಿಷ್ಕು ರಹಸ್ಯದಲ್ಲಿ “ಏವಂ ಪುಣ್ಯಸ್ಯ ಪಾಪಸ್ಯ ಚತ್ವಾರಿಂಶತಮಂ ಲವಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ಜೀವಸ್ತೇನೈವ ಪೂರ್ಣೋಯಂ ಭವತಿ ಧ್ರುವಂ || ಅಲ್ಪಶಕ್ತಿತತೋಲ್ಪಂಚ ಪುಣ್ಯಂ ಪಾಪಂ ಚ ಜಾಯತೇ || ೧೨ || ” ಜೀವರಿಗೆ ಇರುವ ೪೦ ರಲ್ಲಿ ೧ ಭಾಗ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಈ ದೇಹಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ವಾಭಿವಾನಿಗಳಾದ ದೇವ ದೈತ್ಯರು ಇದ್ದು ಮಾಡಿಸುವ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಾದಿಗಳಿಗೆ ಆ ದೇವ ದೈತ್ಯರುಗಳು ಭಾಗಿಗಳಾಗಿ ೪೦ ರಲ್ಲಿ ೧ ಅಂಶವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಜೀವರು ಅನುಭವಿಸುವರು. ಜೀವರು ಅಪ್ಪಕ್ಕೆ ಪೂರ್ಣ

ರಾಗುವರು. ಅಲ್ಪ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾದುದರಿಂದ ಅಲ್ಪವಾದ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳೇ ಇವರಿಗೆ ಪೂರ್ಣವೆನಿಸುವುದು- ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಹೀಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪರಮಾಣು ಸ್ವರೂಪರಾದ ಜೀವರಿಗೆ ಕರುಣಾ ಸಮುದ್ರನಾದ ಶ್ರೀ ಹರಿಯು ಸ್ಥೂಲದೇಹವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಪುಣ್ಯಕ್ಕೂ ಪಾಪಕ್ಕೂ ಫಲರೂಪವಾದ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಸ್ಥೂಲಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಅನುಭವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವನು. ಜೀವನ ಪ-ಮಾಣವು ಕುದುರೆಯ ಬಾಲದ ಕೊನೆಕೊದಲನ್ನು ಸಹಸ್ರವಾಗಿ ಸೀಳಿ ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಸಹಸ್ರ ತುಣುಕು ಮಾಡಿದರೆ, ಕಡೆಗೆ ಉಳಿಯುವಷ್ಟು ಸೂಕ್ಷ್ಮರೂಪವೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಇಂತಹ ಜೀವರಿಗೆ ಪುಣ್ಯಫಲವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಾಗ, ಮೃಷ್ಟಾನ್ನ ಭೋಜನ ಮಾಡುವುದು, ಸ್ತ್ರೀಯಾದಿ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವುದು, ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥೂಲ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಭೋಗವು ಆಗಬೇಕಾದರೆ ಜೀವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವೆ? ಪರಮಾತ್ಮನು ಇಂತಹ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಸ್ಥೂಲದೇಹವನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು, ತತ್ವೇಶರನ್ನು ಅಲ್ಲಿಟ್ಟು ಅವರೊಳಗೆ ತಾನಿದ್ದು, ಆ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಮಾಡಿಸಿ, ಫಲವನ್ನು ತಾನುಂಡು, ಜೀವರಿಗುಣಿಸುವನು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಪರಮಾತ್ಮನು ಕರುಣಾಸಮುದ್ರನೆಂದರು.

೩. ಭಾವದರ್ಪಣ :

ಸತ್ಯವಿಕ್ರಮ. “ಏವಂ ಪುಣ್ಯಸ್ಯ ಪಾಪಸ್ಯ ಚತ್ವಾರಿಂಶತಮಂ ಲವಂ | ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ಜೀವಸ್ತೇನೈವ ಪೂರ್ಣೋಯಂ ಭವತಿ ಧೃವಂ | ಅಲ್ಪ ಶಕ್ತಿತತೋಲ್ಪಂ ಚ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಂ ಚ ಜಾಯತೇ | ಸ್ವಯೋಗ್ಯ ಜಲಮಾದತ್ತೇ ಸಮುವ್ರಾದಧೃತೋಘಟಃ | ತಾವತ್ಯೈವ ಭವತೇತ್ಪೂರ್ಣ ಏವ ಮತ್ರ ನಿದರ್ಶನಮಿತಿ” ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯೋಕ್ತೇಃ ||೧೧||

೪. ಶ್ರೀವ್ಯಾಸದಾಸ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಕೌಮುದೀ :-

“ಸತ್ಯ ವಿಕ್ರಮಃ ” ಇತಿ || ೬೦ ||

ಕನ್ನಡಾರ್ಥ

“ಸತ್ಯ ವಿಕ್ರಮ” ಎಂಬ ನಾಮವು ವಿಷ್ಣುಸಹಸ್ರನಾಮಾಂತರ್ಗತವಾದುದು. ಸತ್ಯ ಸವಿೂಚೀತವಾದ ವಿಧಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿರುವ ಸೋಮವನ್ನು ಹೋಮಿಸುವುದು-ಮುಂತಾದ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ಪರರಾದ ಭರದ್ವಾಜಮುಂತಾದವರನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಒಲಿದು ಬರುತ್ತಾನೆ. ಆದುದರಿಂದ “ಸತ್ಯ ವಿಕ್ರಮ”, “ಸತ್ಯಪರಾಕ್ರಮ” ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಎಂದು ಬೃಹತೀನುಂತ್ರ ಸಂಸೂಚಿತವಾದ ಅರ್ಥ. ||೧೧||

೫. ಶ್ರೀ ಗುರುಹೃದಯ ಪ್ರಕಾಶಿಕೆ :-

ಇದೇ ಅರ್ಥ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ, ಸತ್ಯ ಎಂದು. ಸತ್ಯವಿಕ್ರಮನಾದ ದೇವರು ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಸರ್ವಜೀವರಿಗೂ ಉಂಟುಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ, ನಲವತ್ತು ಗುಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ, ಲೇಶಾಂಶವನ್ನು ಜನಕೀವ ಎಂದರೆ, ತತ್ತ್ವೇಶ ದೇವ ದೈತ್ಯ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತ ಸರ್ವಜೀವರಿಗೂ, ಒಂದೇ ಗುಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹಂಚಿರುವುದರಿಂದ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಸುಖ ದುಃಖಗಳ ಕೊಡುವನೆಂದರ್ಥ. ಅತ್ಯಲ್ಪ ಪರಮಾಣು ಜೀವರಿಗೆ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೆಂಬ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಮಾಡಿ, ಸ್ಥೂಲವಾದ ಅನ್ನಾದಿ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತಾನುಂಟುಂಟುಪ-ಸರ್ವದಾ ಸರ್ವಜೀವರಿಗೆ ಎಂದರೆ, ಸರ್ವರಸ ತಾನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಸ್ವಯೋಗ್ಯರಸ ತಾನುಂಟು, ಇತರ ಯೋಗ್ಯರಸ ಅವರವರಿಗೆ ಕೊಡುವನೆಂದರ್ಥ. ಇದರಿಂದ ಸರ್ವತ್ರ ಸಾರಭುಗ್ಗೇವಃ ಇತ್ಯಾದರ್ಥ ವಿವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ||೧೧||

ಸರ್ವವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸಾರಸಂಗ್ರಹ

೧. ಅನಾದ್ಯನಂತ ಕಾಲದಿಂದ ತ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ ಪರಾಕ್ರಮವು ಅಪರಿಚ್ಛಿನ್ನ ಹಾಗೂ ಅಪರಿಮಿತ, ಇದರಿಂದ ಸತ್ಯಪರಾಕ್ರಮನಾಮಕ ನಾದ ತ್ರೀಹರಿಯು ಸತ್ಯವಿಕ್ರಮನು.

೨. ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಸಮಸ್ತ ತೃಣಾಂತ ತ್ರಿವಿಧಜೀವರ ಸ್ವರೂಪ ದೇಹವು ಅತ್ಯಲ್ಪ ಪ್ರಮಾಣವುಳ್ಳದ್ದು. ಪರಮಾಣು ಸ್ವರೂಪರಾದ ಸಮಸ್ತ ಜೀವರ ಸ್ವರೂಪ ದೇಹದ ಪ್ರಮಾಣವು ಕುದುರೆಯ ಬಾಲದ ತುದಿಯನ್ನು ೧೦೦ ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಅಂಶವನ್ನು ಪುನಃ ೧೦೦ ಭಾಗಗಳಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿದರೆ, ಕುದುರೆ ಬಾಲಾಗ್ರದ ಹತ್ತು ಸಾವಿರದ ಒಂದನೇ ಭಾಗವಾಗಿರುವುದು. ಸಮಸ್ತ ಜೀವರ ಸ್ವರೂಪದೇಹದ ಗಾತ್ರವು ನ್ಯೂನಾತಿರೇಕಗಳಿಲ್ಲದೇ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಏಕ ಪ್ರಮಾಣವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದು. ಇಂತಹ ಅತ್ಯಣು ಸ್ವರೂಪಿಯಾದ ಜೀವನಿಗೆ ಸ್ಥೂಲಾನ್ನ ಭೋಗ, ಸ್ಥೂಲ ವಿಷಯಗಳ ಅನುಭವ, ಸ್ತ್ರೀಭೋಗಾದಿಗಳು ಹೇಗೆ ಆಗುತ್ತವೆ ? ಇದು ಅತ್ಯಾಶ್ಚರ್ಯಕರವಾದ ಸಂಗತಿಯಲ್ಲವೇ !

೩. ಜೀವನು ತ್ರಿಗುಣಾತ್ಮಕವಾದ ಲಿಂಗಶರೀರದ ಸಂಬಂಧ ಹೊಂದಿ ದ್ದಾನೆ. ಇದರಿಂದ ತ್ರಿಗುಣ ಜನ್ಯವಾದ ಕರ್ಮಗಳ ಅನುಭವ ಜೀವನಿಗೆ ಆಗಲೇಬೇಕು. ಆ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲರೂಪವಾದ ಪುಣ್ಯ - ಮಿಶ್ರ - ಪಾಪ ಗಳನ್ನು ಜೀವನಿಗೆ ಭೋಗಕ್ಕೆ ವಿಷಯವನ್ನಾಗಿ ಬಿಂಬನು ಮಾಡುವನು. ಆ ಫಲಗಳನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಅನುಭವಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಜೀವರಿಗೆ ಇಲ್ಲ. ಫಲಾನು ಭವಕ್ಕೆ ತ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ ಬಿಂಬಕ್ರಿಯಾ ರೂಪವಾದ ವ್ಯಾಪಾರವೇ ಕಾರಣವು.

೪. ಇಂತಹ ಫಲಾನುಭವವನ್ನು ಜೀವರಿಗೆ ಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ,

ನಾಲ್ವತ್ತು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನು — ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ದತ್ತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ನಾನೂರು ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಪ್ರಸಕ್ತ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಲ್ವತ್ತು ಎಂದಿದೆ.

ಇದರ ಗಣನೆಯ ವಿವರ :-

ಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕ ಪುಣ್ಯ ಭಾಗ ಒಂದು. ಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕ ಪಾಪ ಭಾಗ ಒಂದು. ಅಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕ ಪುಣ್ಯ ಭಾಗ ಒಂದು. ಅಜ್ಞಾನಪೂರ್ವಕ ಪಾಪ ಭಾಗ ಒಂದು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ನಾಲ್ಕು ಭಾಗಗಳಾಯಿತು, ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ = ೧೦. ಇದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ದ್ವಾರಾ ನಡೆಯುವ ಸಮಷ್ಟಿ ಭಾಗ = ೧೦ × ೪ = ೪೦ ಆಗುವುದು.

ಪುನಃ ಸ್ವಗತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ದಶವಿಭಾಗ ಎಂದಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ೪೦ ಭಾಗಗಳು × ದಶವಿಭಾಗ ೪೦೦ ಆಯಿತು. ಈ ಸಂಖ್ಯೆಯು ದತ್ತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ೪೦೦ ಕ್ಕೆ ಸಮನ್ವಯವಾಗುವುದು.

೫. ೪೦ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವರು ಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವ ಸ್ಥೂಲಶರೀರದ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕೆ ನುಗುಣವಾಗಿ, ದೇಹೋಪಪಚಯಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟು ಆಗತ್ಯವೋ ಅಷ್ಟನ್ನು (ಲೇಶಾಂಶ) ಆ ಜೀವನಲ್ಲಿಡುವನು. ಅದು ಅವನದೇ ಆದ ಸ್ವಗತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು. ಅವನಿಂದ ಭಿನ್ನವಲ್ಲ. ಬಿಂಬನೇ ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಕ್ರೀಡೆಯಾಡುವನು ಆಗ ಬಿಂಬಕ್ರಿಯಾ ದ್ವಾರಾ. ವಿಷಯ ಭೋಗಗಳು ದೇಹಕ್ಕೆ ಉಪಚಯವಾಗುವುವು. ಸ್ಥೂಲವಿಷಯಗಳ ಆ ಉಪಚಯವು ಚಿದಾನಂದಾತ್ಮಕನಾದ ಜೀವನ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕಲ್ಲ. ಅವನು ಅನಾದಿಕರ್ಮದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಧಾರಣ ಮಾಡಿರುವ ಸ್ಥೂಲದೇಹದ ಉಪಚಯಕ್ಕೆ ಒದಗುವುದು.

೬. ಸ್ಥೂಲವಿಷಯಗತ ಸಾರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ಸಾರರೂಪ ನಾಗಿರುವನು. ರಸಾಕಾರ, ರಸಪದವಾಚ್ಯನಾದ, ರಸಾತ್ಮಕನು ತನ್ನದೇ

ಆದ ಸ್ವಾಖ್ಯರಸವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವನು. ಅಂದರೆ ಸ್ಥೂಲ ವಿಷಯಗತ ಸಾರಾಂತರ್ಗತ ತನ್ನದೇ ಆದ ಭಗವದ್ರೂಪದಲ್ಲಿ ರಮಣ ಮಾಡುವನು. ಇದೇ ಸ್ವಾಖ್ಯರಸ ಸ್ವೀಕಾರ. ಇದೇ ಬಿಂಬಕ್ರಿಯಾ ರೂಪವಾದ ವ್ಯಾಪಾರ ವಿಶೇಷ. ಇದರಿಂದ ಜೀವರ ಸ್ಥೂಲದೇಹಕ್ಕೆ ಉಪಚಯವಾಗುವುದು. ಅದರಿಂದ ಸ್ಥೂಲ ದೇಹದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಜೀವನಿಗೆ ತೃಪ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಇದೇ ಸ್ಥೂಲ ವಿಷಯಗಳ ಉಂಡು ಉಣಿಸುವ-ಎಂಬ ಕ್ರಿಯೆಯ ಕರ್ಮರಹಸ್ಯವು. ||೧೦||

ಪದ್ಯ-೧೨

ಮೂಲ :-

ತಿನುರ ತರಣಿಗಳೇಕ ದೇಶದಿ |

ಸಮನಿಸಿಪ್ಪನೆ ಎಂದಿಗಾದರೂ |

ಭ್ರಮಣ ಚೆಳಿ ಬಿಸಿಲಂಜಿಕೆಗಳಂಟೇನೊ ಪರ್ವತಕೆ ||

ಅಮಿತ ಜೀವರೊಳಿದ್ದು ಲಕುಮಿ |

ರಮಣ ವ್ಯಾಸಾರಗಳ ಮಾಡುವ |

ಕಮಲಪತ್ರ ಸರೋವರಗಳೊಳಿಪ್ಪ ತೆರನಂತೆ || ||೧೩||

ಅನತರಣಿಕೆ :-

ಅನಂತ ಜೀವರಲ್ಲಿದ್ದು, ಅವರ ಅನಾದಿಕರ್ಮಾನುಸಾರ ಪಾಪ ಪುಣ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಸಹ, ಲಕುಮೀಪತಿಗೆ ಅವುಗಳ

ಲೇಪವಿಲ್ಲವೆಂದು ಸುಂದರವಾದ ದೃಷ್ಟಾಂತದಿಂದ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ-ತಿಮಿರ ತರಣಿಗಳೇಕ ದೇಶದಿ - ಎಂಬ ೧೨ ನೆಯ ಪದ್ಯದಿಂದ. ||೧೨||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ :-

ತಿಮಿರ = ಕತ್ತಲೆ, ತರಣಿಗಳು = ಸೂರ್ಯ-ಇವೆರಡೂ, ಏಕದೇಶದಿ = ಒಂದೇ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ, ಸಮನಿಸಿ = ಸಮಾನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗಳಾಗಿ, ಎಂದಿಗಾದರು ಇಷ್ಟನೆ ಎಂದಿಗಾದರೂ ಇರಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ? ಪರ್ವತಕೆ = ಇದರಂತೆ ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ. ಭ್ರಮಣ = ಸಂಚಾರದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಶ್ರಮ, ಚಿಳಿ = ಶೀತ, ಬಿಸಿಲು = ಬೇಸಿಗೆಯ ಉಷ್ಣ, ಅಂಜಿಕೆಗಳು ಉಂಟೇನೋ = ಇವುಗಳ ಭಯ ಎಂದಿಗಾದರೂ ಇರುವುದೇ ? ಅಮಿತ ಜೀವರೊಳಿದ್ದು = ಅನಂತ ಸಂಖ್ಯಾಕರಾದ ಜೀವರಲ್ಲಿ ಬಿಂಬನಾಗಿದ್ದು, ಲಕುಮೀರಮಣಿ = ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು, ನ್ಯಾಸ್ಯಾರಗಳ ನಾಡುವ ಜೀವರ ಸ್ವರೂಪಯೋಗ್ಯತೆ ಮತ್ತು ಅನಾದಿಕರ್ಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಪ್ರೇರಣಾದಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುವನು. ಕಮಲಪತ್ರ = ಕಮಲವ ಎಲೆಯು, ಸರೋವರಗಳೊಳಿಪ್ಪ ತೆರನಂತೆ = ಸರೋವರಗತ ಜಲವ ಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಂತೆ, ಇಲ್ಲಿ ಸರೋವರಗತ ಜಲವು ಜೀವಕೃತ ಪಾಪ ಪುಣ್ಯಗಳ ಸದೃಶ. ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ಜೀವರಲ್ಲಿಯೇ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿದ್ದು, ಸಕಲ ವ್ಯಾಪ್ಯಗರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವುದರಿಂದ ಕಮಲಪತ್ರ ಸದೃಶನು. ಕಮಲಪತ್ರಕ್ಕೆ ನೀರಿನ ಲೇಪವಿಲ್ಲ, ಅಂತಯೇ ಸದೋಷನಾದ ಜಗದ್ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ಸರ್ವೇಶನಿಗೆ ಜೀವಕೃತ ಕರ್ಮಗಳ ಲೇಪವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ. ||೧೨||

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು

೧. ಶ್ರೀಸಂಕರ್ಷಣ ಒಡೆಯರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ:-

ಪಾಪ ಪುಣ್ಯಗಳೆರಡೂ ಜೀವ ಪರಮಾತ್ಮರು ಮಾಡಿದರೂ ಪರಮಾತ್ಮಗೆ ಮಾತ್ರ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪವಿಲ್ಲ ಎಂತ ಸದೃಷ್ಟಾಂತದಿಂದ ಹೇಳತಾರೆ.

ಅಂಧಕಾರ, ಸೂರ್ಯ ಇವುಗಳು ಒಂದೇ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಸಮಾನವಾಗಿ ಅನಾದ್ಯಂತಕಾಲಕ್ಕೂ ಇರೋದಿಲ್ಲ. ಬೆಟ್ಟಕ್ಕೆ ಸಂಚಾರ ಶ್ರಮಾದಿಗಳು ಶಿತೋಷ್ಣಗಳ, ಇನ್ನೂ ಭಯ ಮೊದಲಾದದ್ದು, ಇಲ್ಲ. (ಇದರಂತೆ) ಅಸಂಖ್ಯಾತರಾದ ಜೀವರ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಬಿಂಬನಾಗಿದ್ದು ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀ ಪರಮಾತ್ಮ ಜೀವರ ಅನಾದಿಸ್ವರೂಪ ಸ್ವಭಾವನ್ನನುಸರಿಸಿನ್ನೂ, ಪ್ರೇರಣಾದಿ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನ ಮಾಡತಾ ಇರತಾನೆ-- ಪಾಪ ಪುಣ್ಯಗಳ ಲೇಪವಿಲ್ಲದೆ ಎಂತ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಸೂರ್ಯಗೆ ಅಂಧಕಾರ ಹ್ಯಾಂಗೆ ಲೇಪವಿಲ್ಲವೋ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯ ಇದ್ದ ಕಡಿ ಅಂಧಕಾರ ಹ್ಯಾಂಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿ ಇರೋದಿಲ್ಲವೋ ತದ್ವತ್ ಪಾಪಗಳೆಂಬ ಅಂಧಕಾರ ಸೂರ್ಯನೆಂಬ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಮನಿಸಿ ಇರೋದಿಲ್ಲ. ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಚಲನ, ಚಳಿ, ಬಿಸಿಲು, ಅಂಜಕಿಗಳು ಇರಧಾಂಗೆ ನಿರ್ಭೀತಿಯಿಂದ ಇದ್ದೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಭೀತಿಯಿಂದ ಜೀವರಿಂದ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳ ಮಾಡಸತಾ, ತದ್ಭಾಗ ತನಗಿಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ಸ್ವಾಖ್ಯೆಗಳ ತಾನು ಸ್ವೀಕರಿಸತಾ ಇರ್ತಾನೆ. ಮತ್ತು ಸ್ಥೂಲಸ್ವರೂಪ ದೇಹಾಖ್ಯೆ ಸರೋವರ ದೊಳಗೆ ಇರತಕ್ಕ ಕಮಲಪತ್ರಕ್ಕೆ ಸದೃಶನಾದ ಪರಮಾತ್ಮಗೆ ಸರೋವರಗತ ಫಲ ಕಮಲಪತ್ರಕ್ಕೆ ಲೇಪವಿಲ್ಲದೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಪ ಪುಣ್ಯವೆಂಬುದು

ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಕಮಲಪತ್ರದ ಅಧೋಭಾಗಕ್ಕೆ ಸದೃಶನಾದ ಜೀವಗೆ ಉಪು ಸದೃಶವಾದ ಪಾಪ-ಪುಣ್ಯಗಳು ಲೇಪವಾಗತಾ ಇರತವೆ ಎಂತ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

||೧೨||

೨. ಭಾವಪ್ರಕಾಶಿಕೆ :-

ಸೂರ್ಯನೂ ಕತ್ತಲೆಯೂ ಹೇಗೆ ಒಂದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಅಸಂಭವವೋ, ಹಾಗೆ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಹರಿಗೆ ಇತರ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ದೇಹ ಸಂಬಂಧದಿಂದ, ದುಃಖಲೇಪವು ಅಸಂಭವವು. ಪರ್ಮತಕ್ಕೆ ಚಲನ ಭಯವಾಗಲಿ, ಬಿಸಿಲು ಛಳಿ ಮೊದಲಾದುವು ಹೇಗೆ ಇಲ್ಲವೋ, ಹಾಗೆ ಜಗದೀಶ್ವರನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸುಖ ದುಃಖಾದಿ ಸಂಬಂಧಗಳು ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ. ಮತ್ತೂ, ಎಲ್ಲರ ದೇಹದೊಳಗೂ ಇದ್ದು ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಕಮಲಪತ್ರದಂತೆ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾಗಿ ಇರುವನು. ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಉಪಮಾನಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವರು. ಸೂರ್ಯನು ಹೇಗೆ ಕತ್ತಲನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಕಾಣನೋ, ಹಾಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಅನಂದಸ್ವರೂಪನಾದುದರಿಂದ ದುಃಖಲೇಪವನ್ನಾದರೂ ಎಂದಿಗೂ ಕಾಣನೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಉಪಮಾನವು. ಛಳಿ ಬಿಸಿಲು ಮೊದಲಾದುವು ಪರ್ಮತವನ್ನು ದುಃಖಪಡಿಸಲು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲವೋ, ಹಾಗೆ ಜೀವಕೃತ ಪುಣ್ಯ-ಪಾಪಗಳು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಏನೇನೂ ಮಾಡದೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಉಪಮಾನವು. ಕಮಲಪತ್ರವು ನೀರೊಳಗಿದ್ದರೂ ಹೇಗೆ ನೀರು ಅದರ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲದೋ ಹಾಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ದೇಹದೊಳಗಿದ್ದರೂ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾಗಿರುವನೆಂದು ಮೂರನೆಯ ಉಪಮಾನವು. ||೧೨||

೩. ಭಾವದರ್ಪಣಿ :-

ಜೀವಕೃತ ಪಾಪ ಪುಣ್ಯದ ಭಯವು ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಪರ್ವತ ದೃಷ್ಟಾಂತ ಮತ್ತು ಜೀವರಲ್ಲಿದ್ದು ಉಂಡುಣಿಸುವ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನು

ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾಗುತ್ತಾನೆಂದು ಶಂಕಾ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಿರ್ಲಿಪ್ತನೆಂದು ಕಮಲ ದೃಷ್ಟಾಂತದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ತಿಮಿರ ತರಣಿ. ತಿಮಿರ = ಕತ್ತಲೆ, ತರಣಿ = ಸೂರ್ಯ, ಸಮನಿಸಿಪ್ಪವೆ = ಒಂದೇ ಕಡೆ ಇರೋದೆ ? ಎಂದರೆ, ಎಂದಿಗೂ ಇರೋಣಿಲ್ಲ ಎಂಬರ್ಥ. ||೧೨||

೪. ಶ್ರೀನ್ಯಾಸದಾಸ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಕೌನುಡೀ :-

“ತಿಮಿರ” ಇತಿ ||೧೨||

ಕನ್ನಡಾರ್ಥ

ಶರೀರಾದಿಗಳಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದರೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ದೋಷಲೇಪವಿಲ್ಲೆಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ-“ತಿಮಿರ” ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ. ||೧೨||

೫. ಶ್ರೀಗುರುಹೃದಯ ಸ್ರಕಾಶಿಕೆ :-

ಸರ್ವರಸವೂ ದೇವರು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಅವರವರ ರಸ ಜೀವರಿಗೆ ಕೊಡುವುದರಿಂದ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ದೋಷ ಲೇಶವೂ ಸ್ಪರ್ಶವಿಲ್ಲವೆಂದು ಸದೃಷ್ಟಾಂತ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ, ತಿಮಿರ ಎಂದು. ತರಣಿ ಎಂಬ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ತಿಮಿರವೆಂಬ ಕತ್ತಲೆಯು ಸಂಬಂಧವಿಲ್ಲದಂತೆಯೂ, ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಭಳಿ ಬಿಸಿಲು ಭ್ರಮಣೆ ಎಂಬ ಸಂಚಾರ ಶ್ರಮಾದಿಗಳು ಇಲ್ಲದ ಹಾಗೂ, ತಾವರೆ ಎಲೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅಂಟದಂತಿರುವ ಹಾಗೂ ಅಮಿತವೆಂಬ ಅನಂತಜೀವರಲ್ಲೂ ಲಕ್ಷ್ಮಿಪತಿಯಿದ್ದು, ಕರ್ತೃತ್ವ, ಭೋಕ್ತೃತ್ವ ಶಕ್ತಿ ವ್ಯಕ್ತಿ ಮಾಡಿ ಕರ್ತೃ ಭೋಕ್ತೃ-ಎಂದೆನಿಸಿಕೊಂಡಾಗ್ಯೂ, ನಿರ್ಲೇಪನಾಗಿರುವನೆಂದರ್ಥ. ಸ್ವಾನಂದಪೂರ್ಣನಿಗೆ ಇತರಾಪೇಕ್ಷೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪರ್ವತ ದೃಷ್ಟಾಂತ, ಸಂಗಡ ಇದ್ದರೂ ಲೇಪವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಕಮಲಪತ್ರ ದೃಷ್ಟಾಂತ,

ಸುಖದುಃಖಾದಿಗಳ ನಿರಾಕರಣ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ತಿಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯ ದೃಷ್ಟಾಂತ
ವೆಂದು ವಿವೇಕಿಸಿ ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಆಶಯ, ಪಕ್ಕೈತ್ತಿಸ್ತೋಸಿ ಪುರುಷಃ
ನಾಜ್ಯತೇ ಪ್ರಾಕೈತ್ಯಗುಣೈಃ || ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣದಂತೆ. ||೧೨||

ಸರ್ವವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸಾರಸಂಗ್ರಹ

೧. ಸೂರ್ಯೋದಯವಾದ ತಕ್ಷಣ, ಸುತ್ತಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ
ಕತ್ತಲೆಯು ಪರಿಹಾರವಾಗುವುದು. ಕತ್ತಲೆ (ತಿಮಿರ) ಮತ್ತು ತೇಜೋ
ಮುನಾದ ಸೂರ್ಯ (ತರಣಿ) ಇವೆರಡೂ ಒಂದೇ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ (ಏಕ
ದೇಶದಿ, ಒಟ್ಟಿಗೆ ಇರಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ, ಸ್ವಾನಂದಪೂರ್ಣ
ನಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ಅನಂತಕೋಟಿಸೂರ್ಯಪ್ರಕಾಶಮಯನು.
ಜೀವರಿಗಿರುವ ಅಜ್ಞಾನ, ತಜ್ಜನಿತ ಪಾಪ ಕರ್ಮಗಳು ಕತ್ತಲೆ ಸದೃಶ.
ನಿತ್ಯಾನಂದ ಜ್ಞಾನಪೂರ್ಣನಾದ ಅಪ್ರಮೇಯನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ, ಭಕ್ತರ
ಅಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಪಾಪಾದಿ ದೋಷಗಳು ತಕ್ಷಣ ಪರಿಹಾರವಾಗುವುವು.

೨. ದಿಟ್ಟವಾಗಿ ನಿಂತಿರುವ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ಚಲನವಾಗಲೀ (ಭ್ರಮಣ)
ಚಳಿಗಾಲದಿಂದುಂಟಾಗುವ ಶೀತಲಬಾಧೆಯಾಗಲೀ, ಬಿಸಿಲಿನ ಬೇಗೆ
ಯಿಂದುಂಟಾಗುವ ಉಷ್ಣದ ತಾಪವಾಗಲೀ, ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರತಿಬಂಧಕ ರೂಪ
ವಾದ ಭಯಗಳಾವೂ ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ. ಅಂತೆಯೇ
ನಿತ್ಯನೂ ಶಾಶ್ವತನೂ, ಸತ್ಯಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ ಆದ ಆ ಸತ್ಯಸಂಕಲ್ಪನಿಗೆ
ಜೀವರಿಗೆ ಒದಗುತ್ತಿರುವ ಭ್ರಮಣರೂಪವಾದ ಜನನ ಮರಣಾಖ್ಯವಾದ
ಜನ್ಮಗಳಾಗಲೀ, ಅಜ್ಞಾನ. ಪಾಪ ಕರ್ಮಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ ದೋಷಗಳಿಂದ
ಉಂಟಾಗುವ ಭೀತಿಗಳಾಗಲೀ ಅನಾದ್ಯನಂತ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಇಲ್ಲ. ಶ್ರೀ
ಪರಮಾತ್ಮನು. ಪರ್ವತ ಸದೃಶನು ಜೀವರ ಜನ್ಮಾದಿಗಳು, ಪಾಪ ಕರ್ಮಾದಿ
ಗಳು ಭ್ರಮಣ, ಚಳಿ, ಬಿಸಿಲು- ಇತ್ಯಾದಿ ಎಂದು ಬೇಧಗಳ ಪರಿಣಾಮ
ರೂಪವಾದ ವ್ಯಾಪಾರಾದಿಗಳ ಸದೃಶವು.

೨. ಜೀವರು ಅನಂತಾನಂತ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ಅಂತ ಯಾರ್‌ಮಿಯಾಗಿ ಬಿಂಬ ರೂಪದಿಂದ ಇದ್ದಾನೆ. ಸರ್ವಶಕ್ತನಾದ ಶ್ರೀಹರಿ. ಅನಿಂತ ಜೀವರೊಳಿದ್ದು, ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣನು ಜೀವ ರಲ್ಲಿ ಬಿಂಬನಾಗಿದ್ದು, ಅವರವರ ಸ್ವರೂಪ ಯೋಗ್ಯತೆ ಹಾಗೂ ಅನಾದಿ ಕರ್ಮಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಪಾಪ-ಮಿಶ್ರ-ಪುಣ್ಯಾದಿ ಸಮಸ್ತ ಕ್ರಿಯಾ ವಿಶೇಷ ಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿರುವನು.

ಕಮಲದ ಎಲೆಯು ನೀರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸದಾ ಇರುವುದು. ಆದರೆ ನೀರಿನ ಸಂಪರ್ಕವಿದ್ದರೂ ಅದರ ಲೇಪ ಅದಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಜಲದಿಂದ ನಿರ್ಲಿಪ್ತವಾಗಿರುವಂತೆ. ಇದರಂತೆ ಸರ್ವೇಶನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸರ್ವ ತ್ರಿವಿಧ ಜೀವರಲ್ಲಿ ಬಿಂಬ ನಾಗಿದ್ದು, ಜೀವರ ಕರ್ಮಾಂತರ್ಗತನಾಗಿ, ಕರ್ಮನಾಮಕನಾಗಿ ಇದ್ದು, ಕರ್ಮ ಪ್ರೇರಕನಾಗಿ, ಜೀವರ ದ್ವಾರಾ ವಿವಿಧ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ತಜ್ಜನಿತ ಫಲಗಳ ಲೇಪ ಸರ್ವಕರ್ತನಾದ ಬಿಂಬನಿಗಿಲ್ಲ. ಅವನು ಜೀವ ಜಡಗಳಿಂದ ಅತ್ಯಂತ ಭಿನ್ನನು. ಸಕಲ ದೋಷವಿದೂರನು. ಪಾಪ ಪುಣ್ಯ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನು. ಶ್ರೀಹರಿಯು ನೀರಿನಲ್ಲಿರುವ ಕಮಲಪತ್ರ ಸದೃಶನು. ಜಲವು ಕರ್ಮ ಜನಿತ ಫಲಗಳ ಸದೃಶವು. ||೧೨||

ಪದ್ಯ-೧೩

ನೂಲ :-

ಅಂಬುಜೋದ್ಭವ ನುಖ್ಯಸುರ ಕಲಿ |
 ಶಂಖರಾದಿ ಸಮಸ್ತ ದೈತ್ಯ ಕ |
 ದಂಬಕನುದಿನ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪ ವಿಭಾಗವನೆ ನೂಡಿ ||
 ಅಂಬುಧಿಯು ಜಲವನು ಮಹಾಘಟ |
 ಬಿಂಬರಿತು ತುಂಬುವ ತೆರದಿ ಪ್ರತಿ |
 ಬಿಂಬರೊಳು ತಾನಿದ್ದು ಯೋಗತೈಯಂತೆ ಫಲವೀನ || ೧೩ ||

ಅನತರಣಿಕೆ :-

ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ತೃಣಾಂತ ದೇವತಾವರ್ಗ, ಕಲ್ಯಾದಿ ಸಮಸ್ತ ದೈತ್ಯವರ್ಗ ಇವರಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಯಾಮಿ ರೂಪದಿಂದ ಇದ್ದು, ಶ್ರೀಹರಿಯು ಬಿಂಬಕ್ರಿಯಾ ದ್ವಾರಾ, ಜೀವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಪಾಪ ಪುಣ್ಯ ಕರ್ಮಗಳ ಮಾಡಿ, ಮಾಡಿಸಿ, ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ ಅಂಬುಜೋದ್ಭವ ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ. ||೧೩||

ಪ್ರತಿಸವಾರ್ಥ :-

ಅಂಬುಜೋದ್ಭವ = ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ ನಾಭೀಕಮಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನ ರಾಜ ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರು, ನುಖ್ಯ ಸುರ = ಆದಿಯಾಗಿ ಸಕಲ ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿ ದೇವತಾವರ್ಗ, ಕಲಿ ಶಂಖರಾದಿ = ಕಲಿ, ಶಂಖರಾಸುರ ಇವರೇ ಆದಿಯಾಗಿ, ಸಮಸ್ತ ದೈತ್ಯ ಕದಂಬ = ದೇಹಗತ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಪ ಕರ್ಮ ಪ್ರೇರಕರಾಗಿ ಇರುವ ಸಕಲ ದೈತ್ಯ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ, ಅನುದಿನ = ಪ್ರತಿ ದಿನದಲ್ಲೂ, ಪುಣ್ಯ ಪಾಪನ ವಿಭಾಗ ನೂಡಿ = ದೇವತಾ

ದ್ವಾರ ನಡೆಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪುಣ್ಯ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲ, ದೈತ್ಯರ ದ್ವಾರಾ ನಡೆಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಪಾಪ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲ ಈ ರೀತಿ ವಿಭಾಗಿಸಿ, ಅಂಬುಧಿಯ ಜಲನಸು = ಸಮುದ್ರಗತ ನೀರನ್ನು, ಮೆಹಾಘಟಿ = ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದಾದ ಗಡಿಗೆ, ಬಿಂಬರಿತು = ಹಾಗೆಯೇ ಸಣ್ಣವಾದ ತಾರತಮ್ಯಾನುಸಾರ ಇರುವ ಗಡಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ, ತುಂಬುವ ತೆರದಿ = ನೀರನ್ನು ಹಿಡಿಸುವ ಅವುಗಳ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ತುಂಬುವೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ, ಪ್ರತಿಬಿಂಬರೊಳು = ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಭೂತರಾದ ಜೀವರಲ್ಲಿ, ತಾನಿದು = ಜೀವಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ಬಿಂಬರೂಪದಿಂದ ಇದ್ದು, ಯೋಗ್ಯತೆಯಂತೆ = ಆಯಾಯಾ ಜೀವರ ಸ್ವರೂಪ ಯೋಗ್ಯತೆಗನುಗುಣವಾಗಿ, ಫಲವೀನ = ಕರ್ಮಜನ್ಯ ಫಲಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ||೧೩||

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು

೧. ಶ್ರೀಸಂಕರ್ಷಣ ಒಡೆಯರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ದೇಹಗತ ದೇವ ದೈತ್ಯರಿಗೆ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪ ವಿಭಾಗ ಪಾಡಿಕೊಡೋಣ ಎಂಬುದು ಸಮವಾಗಿ ಕೊಡತಾನಾ, ವಿಷಮವಾಗಿ ಕೊಡತಾನಾ- ಎಂದರೆ ಹೇಳತಾರೆ.

ಕಮಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನರಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು - ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯ ನಿಯಾಮಕತ್ವ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ತದನ್ಯರಾದ ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ರುದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯ ನಿಯಾಮಕತ್ವ ಇಲ್ಲ-ಏಕೈಕ ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಯಾಮಕರು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ದೇಹದಲ್ಲಿ ತತ್ತ್ವಾಭಿಮಾನಿದೇವತೆಗಳು ಸ್ಥೂಲೇಂದ್ರಿಯ ನಿಯಾಮಕರಾಗಿ ಇದ್ದಾರೆ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ದ್ವಾರಾ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮ ನಿಯಾಮಕರು ದೇವತೆಗಳು. ದೇವತೆಗಳೋಪಾದಿ ಕಲಿಯೇನು ಶಂಖರಾಸುರ ಇವರೇ ಆದಿಯಾಗಿ ಸಮಸ್ತಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸ್ಥೂಲದೇಹೇಂದ್ರಿಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಯಾಮಕರಾಗಿ ಪಾಪಕರ್ಮ ಪ್ರೇರಕರಾಗಿ ದೈತ್ಯರು

ಇದ್ದಾರೆ. ಜೀವರ ಸ್ಥೂಲದೇಹಗತ ತತ್ತ್ವನಿಯಾಮಕರಾದ ದೇವತಾ ಸಮೂಹ, ದೈತ್ಯಸಮೂಹ ಈ ಉಭಯವಿಧ ಸಮೂಹಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿದಿನದಲ್ಲೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಆಜ್ಞಾದಿಂದ ದೇವ ದೈತ್ಯರ ದ್ವಾರಾ, ಜೀವನಿಂದ ದೇಹ ದ್ವಾರಾ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಪುಣ್ಯ-ಪಾಪ ಕರ್ಮಗಳು ಈ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪ ಎರಡರ ಒಳಗೆ ಪುಣ್ಯವನ್ನು ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿ ದೇಹಗತ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ, ಪಾಪಕರ್ಮ ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿ ದೇಹಗತ ದೈತ್ಯರಿಗೂ, ಅವರವರ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಸಮತೂಕಕ್ಕೆ ಅವರವರಿಗೆ ಕೊಡತಾನೆ. ದೇಹಧಾರಿ ಜೀವಗೂ ಇವನಲ್ಲಿ ಇಡಲ್ಪಟ್ಟ ಲೇಶಾಂಶ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಸಮತೂಕ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳೆರಡೂ ಕೊಡತಾನೆ. ಇದಕ್ಕೆ ದೃಷ್ಟಾಂತ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಜಲವನ್ನು ದೊಡ್ಡ ದಾದ ಗಡಿಗಿ, ಹಾಂಗೆ ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣವಾದ ತಾರತಮ್ಯಾನುಸಾರ ಇರತಕ್ಕ ಘಟಗಳು, ಅದರದರ ಯೋಗ್ಯತಾ ಎಷ್ಟು ನೀರು ತುಂಬೋದೋ ಅದರ ಯೋಗ್ಯತಾ ಲೋಗರು ಅರಿತು ನೀರು ತುಂಬುವೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮಗೆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬರಾದ ಜೀವರೊಳು ತಾನು ಇದ್ದ ವನಾಗಿ, ಘಟಸದೃಶರಾದ ಜೀವ ರಲ್ಲಿ ಘಟಗತ ಅವಕಾಶ ಸದೃಶವಾದ ಯೋಗ್ಯತೆ ಇದ್ದಂತೆ, ಪುಣ್ಯ ಪಾಪ ಗಳೆಂಬ ಸಮುದ್ರಗತ ಫಲಸದೃಶವಾದ ಉದಕವೆಂಬ ಅವರವರ ಸ್ವರೂಪ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಅಧಿಕ ನ್ಯೂನತೆಗಳಾಗಿ ತಾರತಮ್ಯಾನುಸಾರ, ದೈತ್ಯ ರಿಗೆ ಪಾಪಕರ್ಮದ ವಿಭಾಗದ ಫಲವೂ, ಹಾಂಗೆ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಪುಣ್ಯಕರ್ಮದ ವಿಭಾಗದ ಫಲವೂ, ದೇಹಗತ ದೇಹಧಾರಿಯಾದ ಜೀವಗೆ ಅವನ ಯೋಗ್ಯ ತಾನುಸಾರ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪ ಎರಡೂ ಫಲವೂ ಕೊಡೋವನಾಗತಾನೆ- ಎಂತ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ||೧೩||

೨. ಭಾವಸ್ರೇಕಾಶಿಕೆ :-

ಬ್ರಹ್ಮ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ, ಕಲಿ ಮೊದಲಾದ ದೈತ್ಯ ಸಮೂಹಕ್ಕೂ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಯಥೇಷ್ಟವಾಗಿ ನೀರಿದ್ದರೂ, ಕೊಡ, ಚೊಂಬು, ಮೊದಲಾದ ಪಾತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿದರೆ, ಆ ಪಾತ್ರಗಳ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಹೇಗೆ ನೀರು ತುಂಬುವುದೋ, ಹಾಗೆ ಪ್ರತಿದಿವಸ

ಗಳಲ್ಲೂ ಜನರು ಮಾಡುವ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳನ್ನು ಭಾಗಮಾಡಿ, ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಅವರವರಿಗೆ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವನು. ಪಾತ್ರೈಗಳು ನೀರಿದ್ದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ತಾವಾಗಿ ಹೋಗಿ ನೀರು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನು ಕೊಡ ಮೊದಲಾದುವುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಆ ಪಾತ್ರೈ ಹಿಡಿಯುವಷ್ಟು ನೀರು ತುಂಬುವನು. ಅದರಂತೆ ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳು ಸಮುದ್ರೋದಕದಂತೆ ಅಪಾರವಾಗಿರುವುವು. ಪರಮಾತ್ಮನು ಘಟದಂತಿರುವ ಜೀವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನನುಸರಿಸಿ, ಪುಣ್ಯ ಪಾಪ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವನು. “ಸ್ವಯೋಗ್ಯಂ ಜಲಮಾದತ್ತೇ ಸಮುದ್ರಾದುದೃತೋ ಘಟಃ” ತಾವತ್ಯೈವಭವೇತ್ಪೂರ್ಣ ಏವಮತ್ರ ನಿದರ್ಶನಂ- ಎಂಬ ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯ ವಾಕ್ಯವು ಇದಕ್ಕೆ ಅಧಾರವು. ||೧೩||

೩. ಭಾವದರ್ಪಣ :-

ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಲ್ಯಾದಿ ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿ ಎಂದರೆ, ಇದ್ದಂಥ ಪರಮಾತ್ಮನು ಪುಣ್ಯ ಪಾಪಗಳನ್ನು ವಿಭಾಗವ ಮಾಡಿ ಯಾರ್ಯಾರ ಯೋಗ್ಯತೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಕೊಡುವನೆಂದು-ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅಂಬುಜೋದ್ಭವ. ||೧೩||

೪. ಶ್ರೀ ವ್ಯಾಸದಾಸ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಕೌಮುದೀ :-

“ಸ್ವಯೋಗ್ಯಂ ಜಲಮಾದತ್ತೇ ಸಮುದ್ರಾತ್ ಉದ್ಭೂತೋಘಟಃ || ತಾವತ್ಯೈವ ಭವೇತ್ ಪೂರ್ಣ ಏವಮತ್ರ ನಿದರ್ಶನಮ್” - || ಇತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಮಾಹ “ಅಂಬುಜೋದ್ಭವ” ಇತಿ ||೧೩||

ಕನ್ನಡಾರ್ಥ

ಕೊಡವು ಸಮುದ್ರದಿಂದ ತನಗೆ ಯೋಗ್ಯವಾದಷ್ಟೇ (ಹಿಡಿಸುವಷ್ಟೇ) ಜಲವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ತನಗೆ ಹಿಡಿಸುವಷ್ಟು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವದೇ

ಪೂರ್ಣತೆಯೆನಿಸುವದರಿಂದ ಕೊಡವು “ತುಂಬಿತು-ಪೂರ್ಣವಾಯಿತು” ಎನ್ನುವರು. ಇದು ದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿರುವದೆಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. “ಅಂಬುಜೋದ್ಭವ” ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ. ||೧೩||

೫. ಶ್ರೀ ಗುರುಹೃದಯ ಪ್ರಕಾಶಿಕೆ :-

ಸದಸಜ್ಜೀವರಿಗೆ ದೇವರು ನಿತ್ಯಾನಂದ ನಿತ್ಯದುಃಖಗಳನ್ನು ತಾರತಮ್ಯವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಾಗ್ಯೂ, ಅವರವರ ಪೂರ್ಣತ್ವಕ್ಕೆ ಹಾನಿಯಿಲ್ಲವೆಂದು ದೃಷ್ಟಾಂತ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ, ಅಂಬುಜ ಎಂದೂ. ಅಂಬುಜೋದ್ಭವ ಎಂಬ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ, ಕಲಿ ಶಂಬರ ಮೊದಲಾದ ಅಸುರರ ಕಂದಬವೆಂಬ ಸಮೂಹಕ್ಕೂ, ಅವರವರ ಸದಸನ್ಮುಕ್ತಿ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ಸದಾ ಇಷ್ಟ ಪುಣ್ಯಾದಿರೂಪ ಭಕ್ತಿಫಲ ನಿತ್ಯ ಸುಖವನ್ನೂ, ಇಷ್ಟ ಪಾಪಾದಿ ರೂಪ ದ್ವೇಷಫಲ ನಿತ್ಯ ದುಃಖವನ್ನೂ ವಿಭಾಗವೆಂಬ ತಾರತಮ್ಯಾನುಸಾರವಾಗಿ, ಅಂಬುಜ ಎಂಬ ಸಮುದ್ರ ಜಲವನ್ನು, ಮಹಾಘಟದಿಂಬರಿತು-ತುಂಬುವ ತೆರದಿ ಎಂದರೆ, ದೊಡ್ಡ ಸಣ್ಣ ಪಾತ್ರೆಗಳ ಒಳ ಅವಕಾಶಾನುಸಾರವಾಗಿ ತುಂಬುವಂತೆ, ಪ್ರತಿಬಿಂಬರೆಂಬ ತನ್ನ ಅಧೀನ ಸದಸಜ್ಜನರಲ್ಲಿದ್ದು, ತತ್ತದ್ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ನಿತ್ಯ ಸುಖ. ನಿತ್ಯದುಃಖ ಫಲಗಳನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಕೊಡುವನು. ||೧೩||

ಸರ್ವವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸಾರಸಂಗ್ರಹ

೧. ಪದ್ಮನಾಭರೂಪೀ ಶ್ರೀಹರಿಯ ನಾಭೀಕಮಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನರಾದ ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ಅಂಬುಜೋದ್ಭವರೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ, ತೃಣಾಂತ ಸಕಲ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯ ಚೇತನರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ಬಿಂಬರೂಪನಾಗಿ ಅಂತ್ಯತವಾಗಿವಾನೆ.

೨. ಹಾಗೆಯೇ ಕಲಿಯಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ, ಶಂಬರಸುರಾದಿ ಸಕಲ ತವೋಯೋಗ್ಯರಾದ ದೈತ್ಯವರ್ಗದವರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಬಿಂಬರೂಪನಾಗಿ

ದ್ದಾನೆ. ಇವೆರಡರಿಂದ ಪುರಂಜನಾದಿ ಸಕಲ ನಿತ್ಯಸಂಸಾರಿ ಚೇತನರೂ
ಗ್ರಾಹ್ಯ.

೩. ಇಂತು, ಸಕಲ ತ್ರಿವಿಧ ಜೀವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ, ಅಪರ
ವರ ಅನಾದಿಕರ್ಮಾನುಗುಣವಾಗಿ ಗುಣತ್ರಯೋಪಾದಾನವಾದ ಪಾಪ-
ಮಿಶ್ರ-ಪುಣ್ಯ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಬಿಂಬಕ್ರಿಯಾ ದ್ವಾರಾ ತಾನೇ ಮಾಡಿ
ಇಂದ್ರಿಯಾಭಿಮಾನಿ ದೇವತಾವರ್ಗ ಹಾಗೂ ದೈತ್ಯವರ್ಗ ದ್ವಾರಾ ಮಾಡಿ
ಸುತ್ತಾ, ಆ ಕರ್ಮಗಳ ಫಲವನ್ನು ದೇಹಾಭಿಮಾನಿಯಾದ, ಜೀವನಿಗೆ
ಉಣಿಸುವನು.

೪. ಪುಣ್ಯ ಪಾಪ ಫಲಗಳ ವಿಭಾಗಕ್ರಮವನ್ನು ಸುಂದರವಾದ
ದೃಷ್ಟಾಂತದಿಂದ ದಾಸರಾಯರು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಸಮುದ್ರಗತ ಜಲವು ಅಪಾರವಾದದ್ದು. ಅವರ ಉದ್ದ ಅಗಲ ಆಳ
ಗಳನ್ನು ಅಳೆಯಲು ಅಸಾಧ್ಯ. ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಲೋಟ, ತಂಬಿಗೆ,
ಘಟ, ದೊಡ್ಡ ಪಾತ್ರೆ-ಇತ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರದ ನೀರನ್ನು ತುಂಬಿದರೆ,
ಆಯಾಯಾ ಪಾತ್ರೆಗಳ ಒಳಗಾತ್ರದ ಪ್ರಮಾಣಕ್ಕನುಸಾರವಾಗಿ ನೀರು
ತುಂಬುವುದು. ಪಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬುವ ಜಲಪ್ರಮಾಣವು ಆಯಾಯಾ
ಪಾತ್ರೆಗಳ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿರುವುದು.

ಅಂತೆಯೇ, ಪುಣ್ಯ ಪಾಪ ರಾಶಿಗಳು ಅಪಾರವಾಗಿದ್ದರೂ (ಒಂದು ಕ್ಷಣ
ದಲ್ಲಿ ಮಾನವರಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಡುವ ಕರ್ಮಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಅಪಾರ) ಬಿಂಬ
ರೂಪಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಆಯಾಯಾ ಜೀವರ ಸ್ವರೂಪಯೋಗ್ಯತೆ,
ಅನಾದಿಕರ್ಮಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ, ಪ್ರತಿಬಿಂಬಭೂತರಾದ ಸಕಲ ತ್ರಿವಿಧ
ಜೀವರಲ್ಲಿ ಅಂತಸ್ಥಿತನಾಗಿ ತಾನಿದ್ದು, ಕರ್ಮ ಜನಿತ ಫಲಗಳನ್ನು ಅಪರಿಗೆ
ಉಣಿಸುವನು. ಈ ದೃಷ್ಟಾಂತದಲ್ಲಿ ಜೀವರ ಯೋಗ್ಯತೆ, ಆಯಾಯಾ ಪಾತ್ರೆ
ಗಳ ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಸದೃಶ. ಅಪಾರವಾದ ಸಮುದ್ರದ ನೀರು, ಕರ್ಮರಾಶಿ
ಫಲಗಳ ಸದೃಶ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಕೊಂಡು ಒಯ್ಯುವವನೂ,

ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ತುಂಬುವವನೂ ಒಬ್ಬನೇ, ಅಂತೆಯೇ ಏಕಮೇವ
ಅದ್ವಿತೀಯನಾದ ಬಿಂಬರೂಪಿ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಜೀವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ
ಕರ್ಮಫಲಪ್ರಾಪ್ತನಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಪ್ರಮಾಣ :-

“ಸ್ವಯೋಗ್ಯ ಜಲಮಾದತ್ತೇ ಸಮುದ್ರಾತ್ ಉದ್ಧತೋಘಟಿಃ |
ತಾವತ್ಮೈವ ಭವೇತ್ ಪೂರ್ಣ ಏವಮತ್ರ ನಿದರ್ಶನವತ್” ||-ಇತಿ
ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯ || ೧೩||

ಪದ್ಯ-೧೪

ಮೂಲ :-

ಇನಿತು ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯದೊಳು ಭೃಗು |
ಮುನಿಸೆ ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ಮಗರುಪಿದ |
ದನು ಬುಧರು ಕೇಳುವುದು ನಿತ್ಯದಿ ಮತ್ಸರನ ಬಿಟ್ಟು ||
ಅನುಚಿತೋಕ್ತಿಗಳಿದ್ದ ರೆಯು ಸರಿ |
ಗಣನೆಮಾಡದಿರೆಂದು ವಿದ್ವ |
ಜ್ಞನಕೆ ವಿಜ್ಞಾನನೆಯ ಮಾಡುವೆ ವಿನಯಪೂರ್ವಕದಿ ||

||೧೪||

ಅವತರಣಿಕೆ :-

ಇಂತು ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಭೃಗು ಮಹಾಜುನಿಯು ಇಂದ್ರ
ದ್ಯುಮ್ಮನಿಗೆ ಹೇಳಿದಂತೆ, ತತ್ಪಾರ್ಥಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿರುತ್ತೇನೆ- ಎಂದು

ವಿದ್ವಜ್ಜನರು ಮಾತ್ಸರ್ಯಭಾವವ ಬಿಟ್ಟು, ಈ ಪ್ರಮೇಯಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೇಳುವರಾಗಬೇಕೆಂದು ವಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಬುಧವರ್ಗಕ್ಕೆ ದಾಸರಾಯರು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ - ಇನಿತು - ಎಂಬ ಈ ೧೪ನೆಯ ಪದ್ಯದಿಂದ. ||೧೪||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ :-

ಇನಿತು = ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ, ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯದೊಳು = ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯವೆಂಬ ಪುರಾಣೋಕ್ತಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ, ಭೃಗುಮುನಿಸೆ = ಭೃಗು ಮುನಿಗಳು (ಭೃಗು ಕುಲೋತ್ಪನ್ನರಾದ ಶ್ರೀಪರಶುರಾಮದೇವರು - ಶ್ರೀಸಂಕರ್ಷಣ ಒಡೆಯರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ) ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ಮನೆಗೆ ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ಮನೆಂಬ ರಾಜನಿಗೆ, ಅರುಸಿದನು = ಉಪದೇಶರೂಪದಿಂದ ತಿಳಿಸಿದ, ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಿಭಾಗ ಕ್ರಮವೆಂಬ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥವನ್ನು, ತಿಳಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಅದನು = ಆ ಪ್ರಮೇಯಾರ್ಥವನ್ನು, ಬುಧರು = ಜ್ಞಾನಿಗಳು, ಮತ್ಸರವ ಬಿಟ್ಟು = ಪಾಂಡಿತ್ಯಮಾತ್ಸರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು (ಇದು ಕೇವಲ ಪ್ರಾಕೃತಗ್ರಂಥವೆಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸದೆ), ನಿತ್ಯದಿ ಕೇಳುವುದು = ಪ್ರತಿದಿನದಲ್ಲೂ ಶ್ರವಣ ಮಾಡುವವರಾಗಬೇಕು. ಅನುಚಿತೋಕ್ತಿಗಳು - ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಮಾತುಗಳು, ಇದ್ದರೂ ಸರಿಯೆ - ಇದ್ದರೂ ಸರಿಯೇ, ಗಣನೆ ಮಾಡದಿರಿ = ಈ ಗ್ರಂಥೋಕ್ತ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸದೇ (ಗಣನೆಗೆ ತಾರದೆ ಇರಬೇಕೆಂದು), ಎಂದು = ಎಂತ, ವಿದ್ವಜ್ಜನಕೆ - ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಾಭಿಜ್ಞರಾದ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ, ವಿನಯ ಪೂರ್ವಕದಿ = ವಿಶೇಷವಿನಯದಿಂದ, ವಿಜ್ಞಾಪನೆಯ ಮಾಡುವೆ = ಪ್ರಾರ್ಥನಾರೂಪವಾದ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಎಂದು ಜ್ಞಾನಿವರೇಣ್ಯರಾದ ಶ್ರೀಮಜ್ಜಗನ್ನಾಥದಾಸವರ್ಯರು ಹೇಳಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ||೧೪||

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು

೧. ಶ್ರೀ ಸಂಕರ್ಷಣ ಒಡೆಯರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ :-

ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತರು ಸಜ್ಜನರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡುವುದರನ್ನು ಹೇಳತಾರೆ.

ಈ ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಿಭಾಗಕ್ರಮ ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯಪೆಂಬ ಪುರಾಣದೊಳಗೆ ಭೃಗುಕುಲೋತ್ಪನ್ನನಾದ ಪರಶುರಾಮ ದೇವರು ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನರಾಯಗೆ ಉಪದೇಶರೂಪದಿಂದ ತಿಳಿಸೋವನಾದನು (ಅದರನ್ನೇ ಉದಹರಿಸಿದ್ದೇವೆ-ಎಂತ ಭಾವ). ಅದರನ್ನು ಗೂರೂಪದೇಶ ದಿಂದ ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಸಂಪ್ರದಾಯಾಭಿಜ್ಞರಾದ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಪಾಂಡಿತ್ಯಮತ್ತರ ಬಿಟ್ಟು, ಪ್ರತಿದಿನದಲ್ಲೂ ಶ್ರವಣ ಮಾಡೋವರಾಗಬೇಕು. ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಉಕ್ತಿಗಳು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಈ ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಗಣನಾ ಮಾಡದೆ ಇರೋಣವೇ ಸರಿ. (ಅಂದರೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಅದೆ ಅಂತ ಅರ್ಥ) ಎಂತ ವಿಶೇಷ ವಿನಯದಿಂದ ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಾಭಿಜ್ಞರಾದ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ ಎಂತ, ಶ್ರೀಜಗನ್ನಾಥದಾಸರಾಯರು ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ, ಎಂತ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ||೧೪||

೨. ಭಾವಪ್ರಕಾಶಿಕೆ :-

ಈ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ಹೇಳಿದ ವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯ ೨೦ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಭೃಗು ಋಷಿಗಳು ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನ ರಾಜನಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿರುವ ವಿಷಯಗಳೆ ಹೊರತು, ನಮ್ಮ ಸ್ವಂತ ವಾಕ್ಯವಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೊಟ್ಟೆಯ ಕಿಚ್ಚನ್ನು ಮಾಡದೆ, ನಿತ್ಯದಲ್ಲೂ ಇದನ್ನು ಕೇಳತಕ್ಕದ್ದು. ನಾನು ಹೇಳಿದುದರಲ್ಲಿ ಏನಾದರೂ ಅನುಚಿತವಾದ ಮಾತುಗಳಿ

ದ್ವರೂ ಭಗವನ್ಮಹಿಮೆಯೆಂಬ ಗುಣಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ದೋಷವನ್ನು ಲಕ್ಷೀಕರಿಸಬಾರದೆಂದು ವಿನಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ವಿಜ್ಞಾಪನೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವೆನು- ಎಂದು ದಾಸರಾಯರು ದೊಡ್ಡ ವರಲ್ಲಿ ವಿನೀತರಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಶಿಷ್ಯ ಶಿಕ್ಷಾರ್ಥವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವರೇ ಹೊರತು, ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅನುಚಿತವಾಕ್ಯಗಳಿವೆಯೆಂದರ್ಥವಲ್ಲ. “ಇನಿತು ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯದೊಳು ಭೃಗುಮುನಿಪ ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ಮಗರುಪಿಸಿದನು” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಿಂದ, ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯದೊಳಗಿನ ಭೃಗುಮುನಿಯು ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ಮನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವೆನೆಂದು ದಾಸಾರ್ಯರು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಮೂಲವು ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಆದರೆ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕರ್ತರು “ಭೃಗುಮುನಿಪ ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ಮಗೆ” ಎಂಬ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ, ಭೃಗುಮುನಿಪ ಎಂದರೆ, ಭೃಗುವಂಶಕ್ಕೆ ಅಧಿಪರಾದ ಪರಶುರಾಮದೇವರು ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ಮನಿಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದರೆಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಮುನಿಪ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಯುಷೀಶ್ವರನೆಂದರ್ಥ. ಭೃಗುಮುನೀಶ್ವರನೆಂದು ಮಾಡಿದರೆ ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯ ಸರಿ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಪರಶುರಾಮದೇವರೆಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ಅದಕ್ಕಾಧಾರ ಹುಡುಕಬೇಕಾಗಿದೆ. ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯ ೨೮ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಮೊದಲು ೨೪ ವರೆಗೂ ಭೃಗುಮುನಿಗಳಿಗೂ ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ಮರಾಜನಿಗೂ ಸಂವಾದ ಕಥೆಗಳು ಇರುವುವು. ಅದರಲ್ಲಿ ೨೦ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಕಥೆ. ಇದು ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದವರು ಭೃಗುಮುನಿಯೇ, ಪರಶುರಾಮರೋ-ಎಂಬುವುದನ್ನು ಗೊತ್ತುಮಾಡಿಕೊಳ್ಳತಕ್ಕದ್ದು. ||೧೪||

೩. ಭಾವದರ್ಪಣ :-

ಭೃಗುಮುನಿಗಳು ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ಮರಾಜನಿಗೋಸ್ಕರ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದ ಸಂಗತಿಯನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿರುವೆವು. ವಿದ್ವಜ್ಜನರು ತಪ್ಪು ಎಣಿಸಬಾರದೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇನಿತು. ಅರುಪಿದನು = ತಿಳಿಸಿದನು, ಅನುಚಿತೋಕ್ತಿ = ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಉಕ್ತಿ. ||೧೪||

೪. ಶ್ರೀವ್ಯಾಸದಾಸ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಕೌನುದೀ :-

ಅತ್ರೈವಂ ಪಂಚದ (ಶೋ) ಶಾಧ್ಯಾಯಃ ಅವಸಿತಃ || ಅತ್ರಾಪಿ ಉಪ
ಸಂಹರತಿ - "ಇನಿತು" ಇತಿ || "ಅನುಚಿತೋಕ್ತಿ" - ಪ್ರಾಕೃತೋಕ್ತಿ ||
||೦೪||

ಕನ್ನಡಾರ್ಥ

ಇಲ್ಲಿಗೆ ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯದ ೧೫ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಕೊನೆಗೊಂಡುದರಿಂದ
ಉಪಸಂಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. "ಇನಿತು" ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ.

ಅನುಚಿತೋಕ್ತಿಗಳೆಂದರೆ ಪ್ರಾಕೃತೋಕ್ತಿಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.
||೦೪||

೫. ಶ್ರೀ ಗುರುಹೃದಯ ಪ್ರಕಾಶಿಕೆ :-

ಈ ಅರ್ಥ ಸಪ್ರಾಮಾಣಿಕವೆಂದು ತಿಳಿಸಿ, ಸಜ್ಜನರನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸು
ತ್ತಾರೆ- ಇನಿತು, ಎಂದು- ಇನಿತು-ಎಂದರೆ, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಬಗೆ ಇಷ್ಟನ್ನೂ
ಭೃಗುನುಷಿಪತಿಯು ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ಮ ರಾಜನಿಗೆ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಬುಧರೆಂಬ
ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಮತ್ಸರವ ಬಿಟ್ಟು ಎಂದರೆ, ನಮಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಇವನು
ಪ್ರಮೇಯ ಹೇಳುವನು, ನಮ್ಮ ಅಧೀನನಲ್ಲವೆಂಬ ದುಃಖರೂಪ ದುರ್ಗಣ
ಬಿಟ್ಟು ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯ ಗ್ರಂಥಾರ್ಥವನ್ನಾದರೂ ಕೇಳಬಹುದೆಂದು ಅರ್ಥ.
ಅನುಚಿತೋಕ್ತಿ-ಎಂದರೆ, ದೊಡ್ಡ ವರಿಗೆ ಅಡಬಾರದ ಮಾತು ಇದರಲ್ಲಿದ್ದಾಗೂ,
ಕ್ಷಮಿಸಿ, ಅದನ್ನು ಎಣಿಸದೆ ಗುಣಗ್ರಹಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿದ್ವಜ್ಜನಕ್ಕೆ ವಿಜ್ಞಾ
ಪನೆಯನ್ನು ವಿನಯಪೂರ್ವಕ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ||೦೪||

ಸರ್ವವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸಾರಸಂಗ್ರಹ

೧. ಸ್ವಗತ ತ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಧಿಗತ ವಿಷಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ವಿಷ್ಣು ರಹಸ್ಯ ವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಭೃಗುಯುಷಿಗಳು ಇಂದ್ರದ್ಯುಮ್ನ ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಶ್ರೀಹರಿಯು ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ವಿಭಾಗ ಮಾಡಿ ದೇವ ದಾನವ ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟ ವಿವರಗಳನ್ನು ೨೮ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿ, ೩೪ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಪರ್ಯಂತ ಹೇಳಿರುವರು. (ಭಾವ ಪ್ರಕಾಶಿ ಕಾವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಂತೆ).

ಆದರೆ ಶ್ರೀಸಂಕರ್ಷಣ ಒಡೆಯರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ, “ಭೃಗು ಮುನಿವ” - ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಭೃಗುರುಕುಲೋತ್ಪನ್ನನಾದ ಶ್ರೀಪರಶುರಾಮ ದೇವರು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಶ್ರೀಪರಶುರಾಮದೇವರೇ ಭೃಗುಯುಷಿ ಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಹೇಳಿರುವರು-ಎಂದು ಸಮನ್ವಯ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು.

೨. ಸತ್ಸಾಧನಾಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರುವ ಸಕಲಸಜ್ಜನರಿಗೆ ದತ್ತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ - ಸ್ವಗತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ - ಸರ್ವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವೆಂಬ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಪ್ರಮೇಯ ರಹಸ್ಯಗಳ ಅರಿವು, ಅವುಗಳ ಉತ್ತಮ ಜ್ಞಾನಾನುಸಂಧಾನ ಅತ್ಯಗತ್ಯವಾಗಿರುವ ಕಾರಣ, ವಿಚಾರವಂತರಲ್ಲೇ ಸಂಧಿಗೃಹವಾಗಿರುವ ಈ ತತ್ತ್ವಾರ್ಥವನ್ನು ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಪಾರಾಯಣರಾದ ಬುಧರು ಪ್ರತಿಕ್ಷಣ ದಲ್ಲಿಯೂ ಶ್ರವಣಮಾಡುವವರಾಗಬೇಕೆಂದು ದಾಸರಾಯರು ಜ್ಞಾನಿ ಸಂದೋಹಕ್ಕೆ ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಪ್ರಸಕ್ತಗ್ರಂಥವು ಕೇವಲ ಪ್ರಾಕೃತ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ದೇವ ಭಾಷಾಯುಕ್ತವಾಗಿಲ್ಲ-ಎಂಬ ಕುತ್ತಿತಿವಾದ ಮತ್ಸರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಕೇಳುವವರಾಗಬೇಕೆಂದು ದಾಸರಾಯರ ವಿಜ್ಞಾಪನಾ. ಭಾಷಾಮಾತ್ಸರ್ಯ, ಕುತ್ತಿತ ಭಾವನೆ, ಅಹಂಕಾರ ಮಮಕಾರಗಳಿಂದ ಗ್ರಸ್ತನಾದವರು, ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಓದಿದ್ದರೂ, ಅನೇಕ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ

ಅಧ್ಯಪನಾದಿಗಳನ್ನು ನಡೆಯಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅವರು ಬಂಧರಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಶಾಶ್ವತ ಪಾರೀಕರು. ನಿರ್ಮುತ್ಸರರಾದ ವಿದ್ವಜ್ಜನರೇ ಶ್ರೀ ಹರಿ ವಾಯುಗಳ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಭಾಜನರು.

೩. ಇದರಲ್ಲಿ ಅನುಚಿತೋಕ್ತಿಗಳಿದ್ದರೆಯು ಸರಿ - ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ಸಂಕರ್ಷಣ ಒಡೆಯರ ನ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ "ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಮಾತುಗಳಿದ್ದರೂ ಸರಿಯೇ" - ಎಂದರ್ಥ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಚುರ್ತುಶಾಸ್ತ್ರಸಂಪನ್ನರೂ, ಅಪರೋಕ್ಷೀಕೃತಶ್ರೀಶರೂ ಆದ ದಾಸ ವರ್ಯರು ಸಚ್ಚಾಸ್ತ್ರಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಎಂದಿಗೂ ಮಾತನಾಡುವವರಲ್ಲ, ಕ್ಲಿಷ್ಟವಾದ ಕೆಲವು ತತ್ತ್ವ ಪ್ರಮೇಯಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಗ್ಧ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಒದಗಿದಾಗ, ಕೇವಲ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದಲೇ ಬಿಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಾರದು. ಏಕೆಂದರೆ ಪೂರ್ವಗ್ರಹ ಪೀಡಿತರಾದವರು ತಮ್ಮ ಮೂಗಿನ ನೇರಕ್ಕೆ ಮಾತನಾಡಿ ವಿಷಯ ಸಮರ್ಥನೆಗೆ ಯತ್ನಿಸುವರು. ತತ್ತ್ವನಿರ್ಣಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಬಿಚ್ಚು ಹೃದಯದ ಮನಸ್ಸಿರಬೇಕು. ಸ್ವೋತ್ತಮರ ಅಪ್ತವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ನಿರ್ಣಯ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇದರಲ್ಲಿ ದುರಾಗ್ರಹವಾಗಲೀ ಮಾತ್ಸರ್ಯಭಾವನೆಯಾಗಲೀ ಇರಬಾರದು. ಇದರಿಂದ ಅನುಚಿತೋಕ್ತಿಗಳೆಂದರೆ- ಪ್ರಾಕೃತೋಕ್ತಿಗಳೆಂದು ಅರ್ಥೈಸಬೇಕು (ನ್ಯಾಸದಾಸ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಕೌಮುದೀಕಾರರು).

೪. ಇಂತ ನಿರ್ಮುತ್ಸರರಾದ ವಿದ್ವಜ್ಜನರಿಗೆ ಶಿಷ್ಯಶಿಕ್ಷಾರ್ಥವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಸ್ವಾಂಹಕಾರ ಖಂಡನಕ್ಕಾಗಿ, ದಾಸರಾಯರು ಅತ್ಯಂತ ವಿನಯ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ, ಈ ಗ್ರಂಥಸ್ಥ ವಿಷಯವು ಪ್ರಾಕೃತೋಕ್ತಿಗಳೆಂದು ತಿರಸ್ಕರಿಸದೆ, ಮಾನ್ಯ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ವಿಜ್ಞಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ||೧೪||

ಪದ್ಯ—೧೫

ಮೂಲ :-

ವೀತಭಯ ವಿಶ್ವೇಶ ವಿಧಿಸಿತ |

ಮಾತುಳಾಂತಕ ಮಧ್ಯವಲ್ಲಭ |

ಭೂತಭಾವನನಂತ ಭಾಸ್ಕರತೇಜ ಮಹಾರಾಜ ||

ಗೌತಮರ ಮಡದಿಯನು ಕಾಯ್ದಾ |

ನಾಥರಕ್ಷಕ ಗುರುತಮ ಜಗ |

ನ್ನಾಥವಿಠಲ ತನ್ನ ನಂಬಿದ ಭಕುತರನೆ ಪೊರೆವ || ||೧೫||

ಅನತರಣಿಕೆ :

ನಿತ್ಯಾನಂದಪರಿಪೂರ್ಣಸ್ವರೂಪನಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸ್ತೋತ್ರಮಾಡುತ್ತಾ. ಪ್ರಸಕ್ತಸಂಧಿಯನ್ನು ಉಪಸಂಹಾರಮಾಡುತ್ತಾರೆ—
ವೀತಭಯ— ಎಂಬ ೧೫ನೆಯ ಅಂತ್ಯಪದ್ಯದಿಂದ. ||೧೫||

ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥ :-

ವೀತಭಯ = ಯಾರಿಂದಲೂ ಭಯಪಡಿಸಲು ಶಕ್ಯನಲ್ಲದ,
ವಿಶ್ವೇಶ = ಚರಾಚರ ಸಮಸ್ತ ಜಗತ್ತಿಗೇ ಪ್ರಭುವಾದ, ವಿಧಿಸಿತ =
ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ತಂದೆಯಾದ. ಮಾತುಳಾಂತಕ = ತನ್ನ ಸೋದರ
ಮಾವನಾದ ಕಂಸಾಸುರರನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನಾಮಕ ಪರಮಾತ್ಮ
ನು, ಮಧ್ಯವಲ್ಲಭ = ಶ್ರೀಮನ್ಮದ್ವಮುನಿಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯ
ನಾದ, ಭೂತಭಾವನ = ಸಮಸ್ತ ಜೀವರಿಗೆ ಬಿಂಬರೂಪನಾದ,
ಅನಂತ ಭಾಸ್ಕರ ತೇಜ = ಅನಂತಕೋಟಿಸೂರ್ಯಪ್ರಕಾಶನಾದ,
ಮಹಾರಾಜ = ಅನಂತಾನಂತ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಗಳಿಗೆ ಪ್ರಭುವಾದ, ಗೌತಮ

ರ ನುಡದಿಯನು ಕಾಯ್ತು = ಶಾಪಗ್ರಸ್ತಳಾಗಿದ್ದ ಗೌತಮಪತ್ನಿ
 ಅಹಲೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಪಾದಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಶಾಪವಿಮೋಚನೆಗೈದು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿದ
 ಶ್ರೀರಾಮಾವತಾರನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು. ಅನಾಥರಕ್ಷಕ = ನಾಥರಿಲ್ಲದ
 ದೀನರನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ, ಗುರುತನು = ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶಕ
 ರಾದ ಗುರುಗಳಲ್ಲಿ ಆತ್ಯಂತಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ (ಜಗದಾದಿ ಗುರುವೆನಿ
 ಸಿದ). ಜಗನ್ನಾಥವಿಠಲ = ಜಗತ್ತಿಗೇ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ದಾಸರಾಯರ
 ಅಂಕಿತನಾಮಾತ್ಮಕನಾದ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಸಿಂಹನು. ತನ್ನ ನಂಬಿದ =
 ನೀನೇ ಗತಿ ಎಂದು ದೃಢಭಾವನೆಯಿಂದ ನಂಬಿರುವ. ಭಕ್ತುತರನೆ =
 ಭಕ್ತಜನರನ್ನು. ಪೋಷಣ = ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. ||೧೫||

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳು

೧. ಶ್ರೀ ಸಂಕರ್ಷಣ ಒಡೆಯರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡತಾರೆ. ಸುರರೇನು ಅಸುರರೇನು
 ದಾರಿಂದಲೂ ಭಯಪಡಿಸಲೂ ಶಕ್ಯನಲ್ಲದವ. ಚರಾಚರ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ
 ಸ್ವಾಮಿಯಾದವ. ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ತಂದಿಯಾದವ. ಭಕ್ತರ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥ
 ಸೋದರಮಾವನ್ನು ಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದವ. ಭಕ್ತೈವ ತುಷ್ಟಿಮುಖ್ಯೇತಿ
 ವಿಷ್ಣುರ್ನಾನೈನ ಕೇನಚಿತ್ ಎಂತ ನಿರ್ಣಯೋಕ್ತಿ ಇರುವದ್ದರಿಂದ
 ಆತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯರಾದ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥರಿಗೆ ಪ್ರಿಯನಾದವ. ಪ್ರಾಣಿ
 ಗಳ, ಪಂಚಭೂತಗಳ ಸೃಷ್ಟಿಮಾಡಿದವ. ಅನಂತ ಸೂರ್ಯಪ್ರಕಾಶನಾದವ.
 ಚರಾಚರಾತ್ಮಕ ಇನ್ನೂ ಅನಂತಾನಂತ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಗಳಿಗೆ ರಾಜನಾದವ.
 ಗೌತಮಖುಷಿಯಿಂದ ಶಾಪಗ್ರಸ್ತಳಾಗಿ ಶಿಲಾರೂಪದಿಂದ ಇದ್ದ ಅಹಲಯ್ಯಾ
 ದೇವಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಪಾದಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಶೈಲತ್ವ ಪರಿಹಾರ ಮಾಡಿ, ಪೂರ್ವ
 ವತ್ ದಿವ್ಯಸ್ತ್ರೀಯನ್ನಾಗಿ ರಕ್ಷಣ ಮಾಡಿದ ಶ್ರೀರಾಮಾವತಾರನಾದವ.
 ನಾಥರು ಇಲ್ಲದವರನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಣ ಮಾಡತಕ್ಕವ. ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶ

ಮಾಡತಕ್ಕ ಗುರುಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ನಾದವ. ಜಗತ್ತಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯಾಗಿಯೂ
ಪಾಪಪರಿಹಾರಕನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಈ ಪರಮಾತ್ಮ ನೀನೇ ಗತಿ-ಎಂತ
ನಂಬಿದ ಏಕಾಂತಭಕ್ತರನ್ನ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡತಾನೆ-ಎಂತ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ||೧೫||

ಈ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಸ್ವಗತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ವಿಷ್ಣು
ರಹಸ್ಯಪುರಾಣ ೩೦ನೇ ಅಧ್ಯಾಯಸ್ಥಾನವಚನಗಳು :-

ಸ್ವತಂತ್ರ : ಪರಮೋ ವಿಷುರ್ಮಾಯಾ ತಸ್ಯಾಂಗಸಂಗಿನೀ |
ಬ್ರಹ್ಮಾ ಪಾಣಶ್ಚ ಸಚಿವೌ ಸರ್ವಕರ್ಮಸು ತತ್ಪ್ರಿಯೌ ||೧||

ತ್ರಿವಿಧಾಹಂಕೃತಿಃ ಸಾಕ್ಷಾದ್ಬ್ರೂಪಿ ಸಚಿವಃ ಸ್ಮೃತಃ |
ಮನಸೋಧಿಪತಿಃ ಶಕ್ರೋರ್ಕಾದ್ಯಾ ಇಂದ್ರಿಯದೇವತಾಃ ||೨||

ಏವಮೇವ ಹಿ ಕಲ್ಯಾಣ್ಯಾಕಿಃ ಸರ್ವದೇಹೇಷು ಸಂಸ್ಥಿತಾಃ |
ಬ್ರಹ್ಮವಚ್ಚ ಕಲಿಸ್ತೇಷಾಂ ಬಂಧಕೋಹಂ ಕೃತಿಃ ಸ್ಮೃತಃ ||೩||

ಮಧುಕೈಟಭಮುಖ್ಯಾಶ್ಚ ಶಂಬರಾದ್ಯಾ ಮನೋಧಿಗಾಃ |
ಅನ್ಯೇಪಿ ದೇದೈತ್ಯಾಸ್ತು ತತ್ತದಿಂದ್ರಿಯ ಮಾನಿನಃ ||೪||

ಸ್ವತಂತ್ರೋಪಿ ಹರಿಃ ಸೃಷ್ಟ್ವಾ ಸ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಮನೇಕಧಾ |
ವಿಧಜ್ಯಾಧಾನ್ಮೃಪ ಇವ ಸರ್ವಕಾರ್ಕೇಷು ಲೀಲಯಾ ||೫||

ತತ್ತತ್ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಯೋಗೇನ ಫಲಭಾಕ್ ಸ ಪ್ರಜಾಯತೇ |
ಸ್ವಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚತುರ್ಥಾಂಶಂ ದಶಧಾ ವ್ಯಭಜದ್ಧರಿಃ ||೬||

ಪಾದೋನ ಪಂಚಕಂ ಪ್ರಾಣೇ ಸಪಾದಂ ಬ್ರಹ್ಮಣೇ ದದೌ |
ದ್ವಿತೀಯೇ ತು ಚತುರ್ಥಾಂಶೇ ದಶಧೈವ ವಿಭಾಜಿತೇ ||೭||

ದ್ವಾವೇವಾಂಶಾವಹಂಕಾರೇ ಸಾರ್ಥ್ಯಕಂ ಚಿತ್ತದೈವತೇ |
ಭಗವಾನ್ ಪ್ರದದಾವಿಂದ್ರೇ ಏಕಮೇವೇಂದ್ರಿಯಾಧಿಪೇ ||೮||

ಏಕಮೇವ ದದೌ ಜೀವೇ ದೈತ್ಯೇಭ್ಯಃ ಸಾರ್ಥಚಾತುರಾನ್ |
ಅಥ ದ್ವೌ ತು ತುರಿಯಾಂಶೌ ಸ್ವಾತಂತ್ರೈಸ್ಸ್ಯಾವಶೇಷಿತೌ ||೯||

ತೌ ವಿಧಾಯ ತ್ರಿಧಾತ್ರೈಂಶಂ ಮಾಯಾಯೈ ಪ್ರದದೌ ಸ್ವಯಂ |
ಶೇಷಂ ಭಾಗದ್ವಯಂ ಸ್ವಸ್ಮಿನ್ ಸ್ಥಾಪಯೇತ್ಸ ನಿಜೇಚ್ಛಯಾ ||೧೦||

ಯದಿಂದ್ರಿಯೇನ ಯತ್ಕುರ್ವನ್ ಪುಣ್ಯಂ ಪಾಪಂ ಚ ದೃಶ್ಯತೇ |
ತಸ್ಯ ತತ್ರ ತ್ಸವತಂತ್ರತ್ವಾತ್ ಫಲಭೋಜೋಖಿಲಾ ಹಿ ತೇ ||೧೧||

ಗೃಹ್ಣಾತಿ ಹಿ ಹರಿಃ ಪುಣ್ಯಂ ಪಾಪಂ ಭಸ್ಮೀಕರೋತಿ ಚ |
ಸ್ವಸ್ಯ ಚ ದ್ರೋಹಿಣಃ ಕಿಂಚಿತ್ ಪಾಪಾಂಶಂ ಪ್ರದದಾತಿ ಸಃ ||೧೨||

ತಥೈವ ನಿಜಭಕ್ತಾನಾಂ ಬ್ರಹ್ಮಾದೀನಾಂ ಚ ಯೇ ದ್ರುಹಃ
ತೇಭ್ಯ ಯೇ ತತ್ಪಾಪವಿಭಾಗಂ ಪ್ರದದಾತ್ಕಜಃ ||೧೩||

ಪಾಪಕರ್ಮಣಿ ಯೇಪಿ ಸ್ಯುಃ ಸಹಾಯಾಃ ಪಾಪರೂಪಿಣಃ |
ಯಥಾಪರಾಧಂ ತೇಭ್ಯೋಪಿ ಪಾಪಾನಾಂ ವಿಭಜ್ಯತ್ಯಸೌ ||೧೪||

ದೈತ್ಯಭಾಗಗತಂ ಪುಣ್ಯಂ ತಥಾ ಭಾಗಂ ದದಾತಿ ಚ |
ಪುಣ್ಯಕರ್ಮ ಸಹಾಯಾ ಯೇ ತೇಷಾಮಥ ಚ ಯೇ ನರಾಃ ||೧೫||

ದೈತ್ಯನಿಂದಾಂ ನ ಕುರ್ವಂತಿ ತೇಪಿ ತತ್ಪಾಪಭಾಗಿನಃ |
ಏವಂ ಪುಣ್ಯಸ್ಯ ಪಾಪಸ್ಯ ಚತ್ವಾರಿಂಶತ್ತಮಂ ಲವಮ್ ||೧೬||

ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ಜೀವಸೇನೈವ ಪೂರ್ಣೋಯಂ ಭವತಿ ಧ್ರುವಮ್ |
ಅಲ್ಪಶಕ್ತಿತ್ವತೋಲ್ಪಂ ಚ ಪುಣ್ಯಂ ಪಾಪಂ ಪ್ರಜಾಯತೇ ||೧೭||

ಸ್ವಯೋಗ್ಯಂ ಜಲಮಾದತ್ತೇ ಸಮುದದ್ರಾಂದ್ಧೃತೋ ಘಟಃ |
ತಾವತ್ಯೈವ ಭವೇತ್ಪೂರ್ಣ ಏವಮತ್ರ ನಿದರ್ಶನಮ್ ||೧೮||

ಎಂತವಿಷ್ಟು ರಹಸ್ಯ ಪುರಾಣಾರ್ಥ ವಿವರಿಸಿತು. ಈ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವಜೀವರಿಗೆ ಒಂದು ಗುಣಕೊಟ್ಟು, ಅಂದರೆ ಕಾಲಾನುಸಾರ ಬಂದ ಒಂದೊಂದೇ ದೇಹದ ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಪುಣ್ಯಪಾಪ ಆಚರಿಸಿ ಸುಖ ದುಃಖಾನುಭವಿಪ ಜೀವನು ಅತ್ಯಲ್ಪಶಕ್ತನು ಎಂತ ಅರ್ಥ. ಇತರ ದೇಹ ಗಳಲ್ಲಿ ಆಚರಿಸುವ ಮುಂತಾದ ಶಕ್ತಿ ತತ್ತ್ವೇಶರಿಗೆಂದು ಕ್ರಮೇಣ ಯೋಚಿಸಿ ತಿಳಿಯಬೇಕಂತ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ||೧೫||

೨. ಭಾನಸ್ರಕಾಶಿಕೆ :-

(ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರುವುದು).

೩. ಭಾನದರ್ಪಣ :-

ವೀತಭಯ = ಹೋಗಲ್ಪಟ್ಟ ಭಯ ಉಳ್ಳವ ವಿಶ್ವೇಶ = ಜಗತ್ಸ್ವಾಮಿ ಮಾತುಳಾಂತಕ = ಕಂಸನಾಶಕ. ಭೂತಭಾವನ = ಭೂತಾನಿ ಭಾವಯತಿ ಉತ್ಪಾದಯತೀತಿ ಭೂತಭಾವನಃ (ಜೀವರಿಗೆ ಸ್ಥೂಲದೇಹಕೊಟ್ಟು ಉತ್ಪತ್ತಿ ಮಾಡತಕ್ಕ ಎಂಬರ್ಥ). ||೨೫||

೪. ನ್ಯಾಸದಾಸ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಕೌಮುದೀ :-

ಸಂಧಿಂ ಉಪಸಂಹರತಿ- “ವೀತಭಯ” ಇತಿ || ಉಕ್ತಾರ್ಥಮ್ ||

“ಭೂತಭಾವನಃ” — ಓಂ ತ್ವೇ ಕ್ರತುಮಪಿ(ವ್ಯಜೇತಿ) ವಿಶ್ವೇನದಂ ಪ ಓದತೀನಾಮ್ || ದ್ವಿಯದೇತೇ ತ್ರಿಭವಂತ್ಯೂ ಮಾನದಂ ಯೋ ಯುವತೀನಾಮ್ (ನೋಮ್) || ಭೂತಾನಿ ದ್ವಿಃ ತ್ರಿವಾರಂ ಚ ಭಾವ ಯತಿ ಉತ್ಪಾದಯತಿ ಇತಿ ತಥೋಕ್ತಃ. ||೧೫||

ಕನ್ನಡಾರ್ಥ

ಸಂಧಿಯನ್ನು ಮುಗಿಯಿಸುತ್ತಾರೆ— “ವೀತಭಯ” ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ “ವೀತಭಯ”—ಈ ನಾಮದ ಬೃಹತೀ ಮಂತ್ರಾನುಗುಣವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮೊದಲೇ ವಿವರಿಸಲಾಗಿರುತ್ತದೆ.

“ಭೂತ ಭಾವನ”—ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಎರಡು ಮೂರು ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಸಲ ಹುಟ್ಟಿಸುವುದರಿಂದ ಭೂತಭಾವನನೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ, ಇದು ಬೃಹತೀ ಮಂತ್ರ ಸಂಸೂಚಿತವಾದ ಅರ್ಥ. ||೧೫||

೫. ಶ್ರೀಗುರುಹೃದಯ ಪ್ರಕಾಶಿಕೆ :-

ಭಕ್ತಾತ್ಮನನ್ಯಯಾಶಕ್ಯ ಅಹಮೇವಂ ವಿಧೋರ್ಜುನ—ಎಂಬ ಗೀತಾವಾಕ್ಯ ರೀತ್ಯಾ, ಭಕ್ತರಾದ ಸಜ್ಜೀವರಿಗೆ ನಿತ್ಯಸುಖರೂಪ ಮುಕ್ತಿಯೂ ಇತರಿರಗಿಲ್ಲವೆಂದು ಅಧ್ಯಾಯಾರ್ಥ ಪೂರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ, ವೀತಭಯ ಎಂದು, ಮುಕ್ತಾಮುಕ್ತ ಸಮಸ್ತಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ್ದರಿಂದ, ನಿರ್ಭಯನು. ವಿಧಿಪಿತ ಎಂದರೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಜನಕನಾವೆ ರಿಂದ.

ಸೋಹಂ ಸಮಾಮ್ನಾಯ ಮಯಸ್ತಪೋಮಯಃ ಪ್ರಜಾಪತೀ
ನಾನಾಭಿನಾದಿತಃ ಪತಿಃ |

ಆಸ್ಥಾಯಿಯೋಗಂ ನಿಪುಣಂ ಸಮಾಹಿತಸ್ತನ್ನಾಥ್ಯಗಚ್ಛಂ
ಯತ ಆತ್ಮಸಂಭವಃ ||

ಎಂಬ ಭಾಗವತೋಕ್ತ ಬ್ರಹ್ಮವಚನದಿಂದ ವಿಷ್ಣುವಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡವರಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬರುತ್ತೆಂದು ಅರ್ಥ. ಮಾತುಗಳಾಂತರ—ಎಂಬುವುದರಿಂದ ತಾಯಿ ಕೂಡ ಹುಟ್ಟಿದ ಕಂಸನನ್ನು ಅವನ ದ್ವೇಷ ನಿಮಿತ್ತ ಮಾಡಿ ಸಂಹರಿಸಿದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ಅಧೀನರಾಗಿ ಅಶಕ್ತರಾದಾಗ್ಯೂ, ಅವರು ಮಾಡುವ ದ್ವೇಷಾಧಿ ಫಲ ಕೊಡಬೇಕಾಗಿ ನಿತ್ಯ ದುಃಖವನ್ನೇ ಅಸಜ್ಜೀವರಿಗೆ ಕೊಡುವನೆಂದು.

ಆಸುರೀಂ ಭಾನೂಸನ್ನಾ ಮೂಢಾ ಜನ್ಮ ನಿ ಜನ್ಮ ನಿ |
ಮಾನುಪ್ರಾಪ್ಯ ತವ ಕೌಂತೀಯ ತತೋಯಾಂತ್ಯ ಧನಾಂ
ಗತಿಂ ||

ಎಂಬ ಗೀತಾ ನಿರ್ಧಾರಣ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತಂತ ಅರ್ಥ. ಗೌತಮನ ಮಡದಿಯನ್ನು ಕಾಯ್ದು ನಾಥರಕ್ಷಕ ಎಂದರೆ, ರಾಮರೂಪನಾದ ದೇವರು ತನ್ನ ಪಾದಸ್ಪರ್ಶ ಕೊಟ್ಟು ಅಹಲೈಯನ್ನು ಉದ್ಧಾರ ಮಾಡಿದಂತೆ ಭಕ್ತರ ಅವರಾಧ ಎಣಿಸದೆ ರಕ್ಷಿಸುವನೆಂದರ್ಥ. ಮಧ್ವವಲ್ಲಭ- ಎಂದರೆ ಭಕ್ತೈವ ತುಷ್ಟಿಮುಖ್ಯೇತಿ ವಿಷ್ಣುರ್ನಾನೈನ ಕೇನಚಿತ್ ಎಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ಹೇಳುವ ಆನಂದತೀರ್ಥಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯನೆಂದು, ಅನಂತ ಸೂರ್ಯ ಪ್ರಕಾಶನೆಂದರ್ಥ. ಗುರುತಮ- ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶ ಕರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯನು. ಮಹಾರಾಜ ಎಂದರೆ, ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಜಗನ್ನಾಥ ವಿಠಲಸ್ವಾಮಿ ತನ್ನನ್ನು ನಂಬಿದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕಭಕ್ತರನ್ನು-ಪೊರೆವ ಎಂದರೆ, ನಿತ್ಯಾನಂದ ಕೊಟ್ಟು ರಕ್ಷಿಸುವನು. ||೧೫||

ಸ್ವತಂತ್ರ ಪೆರನೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಎಂದು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಏತನುತ್ಪನ್ನಿದರ್ಶನಂ- ಎಂದು ಅಂತ್ಯವಾಗುವ ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯಪುರಾಣ ಶ್ಲೋಕ ಪ್ರಮಾಣ ಪೂರ್ಣಪಾಠವನ್ನು ಇದೇ ಸಂಧಿಗೆ ಶ್ರೀ ಸಂಕರ್ಷಣತೀರ್ಥರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಅದನ್ನು ಓದುಗರು ನೋಡುವುದು.

ಸರ್ವವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸಾರಸಂಗ್ರಹ

೧. ಅಸುರ ವರ್ಗದವರಿಂದಲಾಗಲೀ, ಇತರ ಯಾವ ಜೀವರಿಂದಲಾಗಲೀ ಯಾವ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಭಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸರ್ವರಿಗೂ ಅವನೇ ಭಯಕೃತ್ ಭಯನಾಶನನು. ನಿರ್ಭಯನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ನೀತಭಯನು.

೨. ತನ್ನಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಕಲಚರಾಚರಾತ್ಮಕ ಜಗತ್ತಿಗೇ ಸ್ವಾಮಿಯು ಹಾಗೂ ನಿಯಾಮಕನು, ಇದರಿಂದ ನಿಶ್ಚೇಶನು. ಈಶ-ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನಿಯಾಮಕನೆಂದರ್ಥ. ಕೇವಲ ಸ್ವಾಮಿತ್ವವಿದ್ದರೆ ಸಾಲದು. ಸಕಲಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದಲೂ ನಿಯಾಮಕತ್ವವು ಪ್ರಧಾನವಾದ ಗುಣ ವಿಶೇಷವು.

೩. ಶ್ರೀಹರಿಯು ಜ್ಯೇಷ್ಠ ಪುತ್ರರಾದಚತುರ್ಮುಖಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ವಿಧಿ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಸೂಕ್ಷ್ಮಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಯಾ ಪತಿಯಾದ ವಾಸುದೇವನಿಂದ ಪುರುಷನಾಮಕ ವಿರಿಂಚಿಯು ಸೃಷ್ಟನಾದನು. ಆ ವಿರಿಂಚಿನಾಮಕ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ವಿಧಿಯು. ಇದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಜನಕನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ವಿಧಿಪಿತನು.

೪. ದುರುಳನೂ ಭಗವದ್ವೇಷಿಯೂ ಆಗಿದ್ದ ಕಂಸಸುರನು ದೇವಕಿಯ ಅಣ್ಣನು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸೋದರ ಮಾವನು. (ನೂತುಳ). ತುಂಬಿದ ರಾಜ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಲಕ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಗಜದ ಕುಂಭಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸಿಂಹದ ಮರಿಯು ಎರಗುವಂತೆ, ಒಮ್ಮೆಲೆ ಹಾರಿ, ಕಂಸನನ್ನು ಸಂಹರಿಸಿದನು. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ನೂತುಳಾಂತಕನು.

೫. ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಮುನಿಗಳ ಅಂತರಂಗಕ್ಕೆ ಅತಿಪ್ರೀತಿಯ ವಿಷಯನು. ಅವರಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯು. ಇದರಿಂದ ಮಧ್ವವಲ್ಲಭನು.

೬. ಜೀವರಿಗೆ ಸ್ಥೂಲದೇಹಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಉತ್ಪತ್ತಿಮಾಡಿ, ಜೀವಾಕಾರನಾಗಿರುವ ಬಿಂಬಮೂರ್ತಿ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಭೂತಭಾವನನೆಂದು ನಾಮ. ಭೂತಾನಿ ಭಾವಯತಿ, ಉತ್ಪಾದಯತೀತಿ ಭೂತಭಾವನಲ್ಲ ಎಂತ ಶಬ್ದಪರಿಷ್ಕಾರವು.

೭. ಅನಂತಾನಂತಕೋಟಿಸೂರ್ಯ ಪ್ರಕಾಶವುಳ್ಳವನು. ಅನಂತ ಭಾಸ್ಕರತೇಜನು.

೮. ಸರ್ವೋತ್ತಮಮೂ, ಅನಂತಾನಂತ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಗಳಿಗೆ ನಿಯಾ ಮಕನೂ ಆದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ಮಹರಾಜನು.

೯. ಗೌತಮ ಋಷಿಗಳ ಪತ್ನಿ ಪತಿವ್ರತೆಯಾದ ಅಹಲ್ಯಾದೇವಿ. ಇಂದ್ರನ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಪತಿತಳಾದ ಅಹಲ್ಯೆಗೆ ಗೌತಮರು ಶಾಪವಿತ್ತರು. ಶಿಲಾರೂಪದಿಂದಿದ್ದ ಅಹಲ್ಯೆಯನ್ನು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ವಚನಾನುಸಾರ, ಶ್ರೀ ರಾಮಚಂದ್ರನು ತನ್ನ ಪಾದಸ್ಪರ್ಶದಿಂದ ಶಾಪವಿಮುಕ್ತಳನ್ನಾಗಿಸಿ, ಪವಿತ್ರೀಗೊಳಿಸಿದನು. ಅವಳನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿ, ಆಕೆಯ ಪತಿಯಾದ ಗೌತಮ ರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ಗೌತಮರೆ ಮಡದಿಯನು ಕಾಯ್ದು ಕರುಣಾಳು.

೧೦. ಶ್ರೀಹರಿಯು "ನೀನೇ ಗತಿ" -ಎಂದು ಶರಣಾಗತರಾಗಿ ಬಂದ ದೀನ ದೂನ ಜನರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಶರಣಾಗತ ವತ್ಸಲನು. ಅನಾಥ ರಕ್ಷಕನು.

೧೧. ಜಗದ್ಗುರುಗಳಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ಶ್ರೀ ಹಯಗ್ರೀವರೂಪ ದಿಂದ ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶಕನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಜಗದಾದಿ ಗುರುವು. ಜ್ಞಾನೋಪದೇಶವನ್ನು ನೀಡುವ ಸಕಲ ಗುರುಸ್ತೋಮದಲ್ಲಿ ನಿಂತು, ತಾನೇ ಉಪದೇಶನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಗುರುತ್ವಮನು.

೦೨. ಪೂರ್ವೋಕ್ತ ಅನಂತಕಲ್ಯಾಣಗುಣಗಣಭರಿತನಾದ ಜಗತ್ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಶ್ರೀಮಜ್ಜಗನ್ನಾಥ ದಾಸವರ್ಯರ ಅಂಕಿತನಾಮಾತ್ಮಕ ನಾದ ಶ್ರೀಜಗನ್ನಾಥವಿಠಲನಾದ ಅಭಿನ್ನನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ತನ್ನ ಪಾದಾವಿಂದಗಳನ್ನೇ ಆನವರತ ದೃಢವಾಗಿ ನಂಬಿ, ಭಜಿಸುತ್ತಿರುವ ತನ್ನ ಭಕ್ತಜನರನ್ನು ಬಿಡದೆ, ಸದಾ ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವನೆಂದು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಾರೆ. ದಾಸರಾಯರು ೧೫ ನೆಯ ಈ ಅಂತ್ಯಪದ್ಯದಿಂದ ಸ್ವಗತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಉಪಸಂಹರಿಸುತ್ತಾರೆ. ||೧೫||

||ಇಂತು ಸ್ವಗತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಧಿಗತ ೧೫ನೆಯ ಅಂತ್ಯಪದ್ಯದ "ಸರ್ವವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸಾರ ಸಂಗ್ರಹ"ವು ಪರಿಸಮಾಪ್ತಿಯಾಯಿತು ||

|| ಶ್ರೀ ಗರುಡವಾಹನ ಲಕ್ಷ್ಮೀನರಸಿಂಹಾಭಿನ್ನ ಶ್ರೀ ಜಗನ್ನಾಥ ವಿಠಲಾರ್ಪಣಮಸ್ತು ||

